LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 15.—, Jugolir 10.—, Din 6.—. Poštnina plačana Trst 16. oktobra 1947 Spedizione in abbon. postale II.a gruppo Stev. 88

VSEBINA:

Višinski je razkrinkal imperialiste — Palestinsko vprašanje — Festival kulture v Bujah — Borijo se za mir — Pod mrtvimi žerjavi vre — Žalostna slika našega šolstva — Ljubljanska univerza odpira svoje hrame — KULTURA: Filmski obzornik — Nove knjige — Ljudska prosveta — Ledena jama v trnovškem gozdu — Slovensko ljudsko šolstvo v 16. in 17. stoletju — Buna - surovina bodočnosti — GOSPODARSTVO: Živinoreja na Tržaškem ozemlju — Kako pridelujemo maslo — Kako se dete razvija — V Egiptu razsaja kolera — Šport — Uganke — Kraška burja

Po ratifikaciji mirovnih pogodb dne 15 septembra imamo lahko italijansko vprašanje v Evropi za rešeno. Odprta pa ostane zadeva italijanskih kolonij v Afriki, ki je bila prevelik kos, da bi ga mogli na mirovni konferenci prebaviti. Letu se namreč križajo interesi kolonijalnih in imperialističnih držav med seboj, na drugi strani pa težnje kolonialnih narodov, to je v tem primeru predvsem Arabcev, da se otresejo kolonialnega gospostva.

Zato je tudi mirovna pogodba zelo lakonična glede bivših italijanskih kolonij. Določa samo, da bo njeno usodo odločil Svet štirih zunanjih ministrov, ki bo poslal v ta namen v kolonije preiskovalno komisijo, da izpraša tamkajšnj narode in plemena o njihovih željah in političnih težnjah. Svet štirih bo nato zaslišal tudi vse »zainteresirane« države.

Ti dve vprašanji so že načeli prejšnji teden namestniki štirih zunanjih ministrov v Londonu. Čeprav se vidi, da je zadeva enostavna in izključno tehničnega značaja, je prišlo vendar do ostrih nasprotij, ker skriva tehnična plat globok pomen, kakor bomo takoj videli. Tako lahko rečemo, da se je že začela borba za italijansko »dediščino« v Afriki.

Katere države so „zainteresirane"? Najbolj narazen sta si glede tega ameriški in sovjetski predlog. Po ameriškem predlogu zaslužijo to kvalifikacijo samo države, katerih čete so se v Afriki borile na zavezniški strani in pa države, ki imajo do bivših italijanskih kolonij ozemeljske zahteve. V prvo kategorijo torej spadajo: Avstralija, Belgija, ČSR, Abesinija, Grčija, Indija, Pakistan, Poljska, Južna Afrika in Nova Zelandija. K temu treba prišteti še države, ki imajo ozemeljske zahteve do teh kolonij. To so: Egipt, Abesinija in Italija.

Nasproti temu je sovjetski predlog bolj širokogruden in zato bolj pravičen. Sovjetski delegat namreč meni, da so zainteresirane vse države, ki so podpisale mirovno pogodbo z Italijo. Po tem predlogu bi morali torej dodati zgornji listi še naslednje države: Belorusijo, Ukrajino, Jugoslavijo, Kitajsko, Brazilijo, Nizozemsko in Kanado.

Vprašanje preiskovalne komisije je manj kočljivo, ker gre samo za to, ali bodo poslali dve komisiji, in sicer za severno Afriko eno in za vzhodno Afriko drugo, ali bo pa vse to delo opravila ena sama komisija. Kako ogromno delo bo morala opraviti komisija, nas prepriča pogled na zemljevid; saj bodo njeni člani morali preteteti razdalje tisočev kilometrov puščavske Afrike, poiskati vsa mogoča plemena, katerih primitivnost in nepismenost prav gotovo ne bosta olajšali kočljive naloge zastiševanja. Zato se bo pa po teh deželah komisija mudila najmanj šest mesecev. In če k temu prištejemo še razprave, ki se bodo vnele o poročilih komisije v Svetu štirih, lahko rečemo, da bomo v najboljšem primeru najmanj leto dni priča peripetij borbe za italijansko „dediščino" v Afriki.

Zaradi razumevanja bodočega razvoja tega vprašanja je torej potrebno, da razčlenimo interese velesil, ki si stojijo nasproti in pa trenutno stanje v bivših italijanskih kolonijah.

Najprej moramo pribiti, da sta dve rešitvi italijanskega kolonialnega vprašanja že vnaprej izključeni: Italija se ne bo več vrnila v te kraje kot neomejen gospodar. Prav tako pa je tudi izključeno, da bi tamkajšnjim arabskim narodom priznali takojšnjo neodvisnost. Določiti bodo torej morali poseben statut naslednjim ozemljem: v vzhodni Afriki: Eritreji in Somaliji; v severni Afriki pa Libiji, ki se deli na Tripolitanijo in Cirenajko (loči ju puščava Sirte), in ki v notranjosti obsega ozemlje Fezana ter nekaj oaz.

V vzhodni Afriki imata ozemeljske zahteve Anglija in Abesinija. Prva bi rada imela na skrajnem jugu Somalije Jubo, ki jo je odstopila l. 1924. Italiji. Abesinski cesar bi pa hotel imeti dostop do morja preko Eritreje.

V severni Afriki je zadeva mnogo bolj zapletena. Francija bi želela, da vrnejo Italiji njene bivše kolonije, ki pa bi bile pod vrhovnim nadzorstvom OZN, — če že ne v celoti pa vsaj Tripolitanijo. Francozi, ki so jih Angleži že izrinili iz Sirije, bi laže dihali v svojem severno-afriškem imperiju, ker bi z italijansko podporo in prisotnostjo v Afriki zmanjšali konkurenčni angleški kolonialni pritisk. Hkrati bi pa Italijani s tlačenjem svojih arabskih podložnikov zavirali delovanje „Arabske lige", — ki povzroča tudi Francozom nemalo skrbi, — in tako „ščitili" francosko zapadno Afriko.

ZDA, ki upajo s svojo gospodarsko in imperialistično močjo polagoma izriniti vse dosedanje šibkejše kolonialne gospodarje, predlagajo, naj bi upravo nad italijansko dediščino prevzela OZN, toda z udeležbo Italije, ker pač računajo, da bo poslednja igrala tudi v tej igri ameriško kerto.

ALI VAM JE ZNANO

da je De Gasperi ušel vladni krizi s samo 38 glasovi večine;

da bosta tržaškega guvernerja izbrali sporazumno Jugoslavija in Italija, ki ga bo pa moral potrditi Varnostni svet;

da je najresnejši kandidat za tržaškega guvernerja Auguste Buisseret, bivši belgijski minister;

da grški partizani napadajo že 13 km od Aten;

da je znana kitajska ljudska armada v 26-dnevni ofenzivi uničila 24 tisoč kuomintangovih vojakov, osvobodila 9 mest s skupno 2 in pol milijona prebivalcev;

da je po trditvi »Unità« Truman član »Klu Klux Klana« (K. K.K.), tajne, teroristične, fašistične in rasistične organizacije v Ameriki.

da so britanske vojaške oblasti v Nemčiji in Avstriji izročile Jugoslaviji samo 18 od 117 zahtevanih vojnih zločincev, ameriške pa samo 20 od 198 zahtevanih, dočim niso zavezniki v Italiji izročili niti enega samega od 759 vojnih zločincev;

Močna udeležba Jugoslavije na tržaškem velesejmu

Zamisel razstave, nekega velesejma v Trstu, je gotovo posrečena. Trst, preko katerega bodo brez dvoma šle važne trgovske linije, je v takem položaju, da lahko postane shajališče trgovskih interesentov svojega zaledja. Verjetno je in pričakovati je, da bo po letošnjem prvem poskusu v bodoče inozemstvo zastopano v znatno večjem obsegu. Letos igra vlogo največjega inozemskega razstavljalca poleg Italije Jugoslavija.

Jugoslavija je s svojo močno udeležbo na tržaški razstavi dokazala, da resno računa na čim tesnejše gospodarsko sodelovanje s Trstom, kar bi zagotovilo gospodarsko poživitev Trsta in s tem ljudstvu delo in kruh.

Zdi se pa, da ti tako enostavni nameni, ki bi morali biti od vsakogar, ki mu je res kaj za dobro Trsta, niso povsem všeč nekaterim tržaškim krogom, tokrat takim, ki imajo besedo pri organizaciji tržaške razstave. In to je treba z vso strogostjo obsoditi, kajti ta stvar že močno spominja na sabotažo.

Prvič je po naše neodpustljivo, da vodstvo razstave ni dodelilo Jugoslaviji večjega prostora, kjer bi Jugoslavija razstavila vse svoje predmete. Tako bi jugoslovanskim razstavljalcem bil na razpolago nekak »jugoslovanski paviljon«. Sedaj pa imamo opraviti z neprijetnim pojavom, da so namreč jugoslovanski razstavljeni predmeti razmetani po vsej razstavi, kar močno razbija tisti zaključeni vtis, ki bi ga obiskovalcu nudil obisk kakega »jugoslovanskega paviljona«.

Slišali pa smo še različne pritožbe na račun vodstva razstave. Vodstvo razstave je namreč še v zadnjem času menjavalo jugoslovanskim razstavljalcem prostore, tako da niso imeli časa za brezhibno pripravo. In ko smo bili prvi večer na razstavi, smo začudeni ugotovili, da ne gori luč prav pri jugoslovanskih usnjenih, kožnatih in drugih izdelkih, ki brez dvoma predstavljajo najzanimivejši del od Jugoslavije razstavljenega blaga. Dogodila se je okvara na električni napeljavi in v Trstu ni bilo najti mehanika, ki bi znal okvaro odstraniti. Naslednjega dne je bil neosvetljen turistični oddelek razstave, seveda samo jugoslovanski. Pa še druge stvari so se dogajale. Tako smo še pred otvoritvijo videli na steni zakrito sliko, nato so jo odkrili, nakar je bila za otvoritev zopet zakrita, sedaj pa je spet odgrnjena. Kaj je vzrok tem mrkom? Organizatorjem razstave povzroča silen strah slika, kjer stopata objeta mož in žena in držita v rokah eden kladivo druga pa srp. Slikar je moral odstraniti kladivo in srp — in sedaj je slika nenevarna.

Vse te neprijetnosti bi bile lahko izostale, toda zdi se, da nekateri ljudje v Trstu se ne morejo in se ne morejo vživeti v možnost lojalnega sodelovanja z Jugoslavijo, da si gre tu za gospodarsko sodelovanje, ki pomeni za Trst zgolj ugodnosti.

Če hodimo po razstavnem prostoru v Pomorski postaji, moramo vsekakor priznati, da napravi razstava na človeka prijeten vtis. In vse stvari so dovolj lepe in privlačne, tako da se človek rad ob njih ustavi. Daljnopisni stroj, krasni radio-aparati, kožuhovina, pohištvo, (n. pr. spalnica za okroglo 950.000 lir in jedilnica v istem stilu še 600.000), potem razni težki stroji in avtomobili.

Sredi vseh teh razstavljalcev se krepko uveljavlja Jugoslavija. Usnje, usnjeni izdelki, torbice iz kože, razni čevlji, torbe in kovčegi, usnjeni plašči s podloženim kožuhom, krasne zavese — vse to silno privlačuje občinstvo, ki se še zlasti zanima, kje lahko razstavljene stvari kupi. Mimo vina, medu in lamelja pridemo v hodnik med parfumi in bonboni, potem po v sobo, polno sadja, vina, marmelade in drugih dobrot. Malo naprej kadilci z zanimanjem opazujejo razne vrste tobaka in njegovih izdelkov. Krasne povečane fotografije kažejo jugoslovanska obmorska letovišča. Okrog mize s knjigami je stalno mnogo ljudi, ki z zanimanjem pregledujejo naše knjige. Znaten prostor je odkazan kemičnim izdelkom, zdravilnim rastlinam, raznim lesenim izdelkom, telovadnemu orodju

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Borba za italijanske kolonije

Britanska igra

Velika Britanija ima v tej zadevi bolj zapleteno in prefinjeno igro: Libijo naj bi upravno razdelili v Cirenajko in Tripolitanijo — seveda formalno pod vrhovnim nadzorstvom OZN. V Tripolitaniji bi imela Italija nekatere pravice, zato bi pa Vel. Britaniji priznali predpravice v Cirenajki.

Dejansko stanje v teh krajih je močan adut za globoko preračunan angleški načrt. V Cirenajki ni več stvarnega italijanskega vprašanja: vseh 75.000 italijanskih kolonov je bilo evakuiranih med vojno, še preden se je poražena italijanska vojska umaknila. Senusom, arabskim prebivalcem Cirenajke, so Britanci med vojno obljubili za njihovo pomoč proti Italijanom, da se Italija v te kraje ne bo več vrnila. Te obljube torej ne bo težko izpolniti. Nasprotno pa je v Tripolitaniji ostalo več kot polovica italijanskih kolonov, katerim bodo morali priznati nekatere pravice.

Glavni namen tega načrta je, da si Vel. Britanija poceni ustvari novo postojanko za varstvo svoje pomorske imperialne poti London-Indija skozi Suez. Cirenajka bi taka postala vmesna država, neke vrste Transjordanija št. 2, iz katere bi Angleži nadzorovali tudi sosedne Egipčane, ki se za vsako ceno hočejo otresti angleške zasedbe in postati gospodarji Suеza.

Angleži izkoriščajo v ta namen verske razlike med muslimani. Čeprav so namreč Senusi tudi muslimani, tvorijo posebno strogo zaprto versko sekto in so proti vsaki infiltraciji drugih muslimanov, ki niso njihovega obreda. Tako upajo, da bodo Senusi ostali mlačni do nevarne «Arabske Lige», kar bi samo utrdilo angleško gospostvo v Cirenajki. Skratka: Britanci bi postali zaščitniki Senusov pred Italijani, sami bi si pridobili prijateljstvo Italijanov z zaščito italijanskih interesov v Tripolitaniji in kar je glavno, utrdili bi svoje močno omajano postojanke v Sredozemlju. In vse to brez lastnih žrtev.

Sovjetska zveza je umaknila svoječasen predlog, da bi dobila mandat za upravo Tripolitanije, kar je tedaj povzročilo velik preplah med kolonialnimi gospodarji v Afriki. Sklicujoč se na pravico narodov do samoodločbe, predlaga sedaj SZ, da Italijo izključijo iz kakršne koli uprave kolonij. Dokler kolonialni narodi ne bodo dozoreli za samostojnost, naj bivše italijanske kolonije po sovjetskem predlogu upravlja izključno OZN.

Po vojni se je namreč močno prebudila zavest arabskih narodov in njihova želja po samostojnosti. Zato moramo tudi v italijanskih kolonijah računati z novim činiteljem: «Arabsko Ligo». Le-ta predlaga enotnost Libije (kateri se upirajo Senusi iz že navedenih razlogov) in zahteva zanjo popolno neodvisnost. Njena moč kot zastopnik vsearabskega gibanja je tako narastla, da je »Liga« zahtevala udeležbo pri sedanjih pogajanjih o usodi italijanskih kolonij, kar ji pa ni uspelo zaradi razumljivega nasprotja vseh kolonialnih gospodarjev, čeprav je ta nastop «Lige» Sovjetska zveza močno podprla.

Pričakovati moramo potemtakem v naslednjih mesecih ne samo ostro diplomatsko borbo za italijansko «zapuščino» v Afriki, marveč tudi odločne manifestacije arabskih narodov za neodvisnost. Zlasti se bo pa to godilo za časa šestmesečnega bivanja preiskovalne komisije Sveta štirih v italijanskih kolonijah. Mi Primorci vemo to iz lastnih izkušenj, saj je tudi med nami bivala podobna komisija. Samo da bodo arabske manifestacije po žgoči Afriki še večjega obsega in tudi bolj — vroče. «Arabska Liga», ki ima svoje oči uprte tudi v Palestino, že zbira svoje sile: gverilce in celo prave armade!

PO ŠIROKEM SVETU

Višinski je razkrinkal imperialiste

Politični odbor glavne skupščine OZN je sprejel ameriški predlog o ustanovitvi preiskovalne komisije za Balkan. Zastopniki Sovjetske zveze, Jugoslavije, Poljske, Belorusije, Češkoslovaške in Ukrajine so izjavili, da ne morejo sprejeti tega sklepa, ker krši nacionalno suverenost Jugoslavije, Bolgarije in Albanije. Saj dovoljuje komisiji preiskavo na ozemlju omenjenih držav. Zaradi tega so zgoraj omenjene države s SZ na čelu izjavile, da ne bodo sodelovale pri sestavi te komisije.

Pri tej priliki je imel sovjetski delegat Višinski govor, v katerem je pobijal ameriški predlog. Višinski je najprej navedel obmejne incidente v Grčiji, ki dokazujejo netočnost ameriških trditev. Tako je preiskava incidentov bila enostranska, ker so priče zamolčale, da so bili grški partizani takoj razoroženi in internirani. Druge priče dokazujejo nesoglasja, ker ne morejo reči, ali so dobili partizani orožje na grškem ali na bolgarskem ozemlju. Zaradi protislovij so podobne izpovedi brez vrednosti.

Dalje ameriško poročilo zamolči izpovedi številnih prič, da so jugoslovanske oblasti razorožile gverilce ter ijh poslale v begunsko taborišče, ko so prišli iz Grčije v Jugoslavijo. Nekateri gverilci so skrivaj pobegnili iz taborišča v Grčijo, (kar dokazuje, da jim jugoslovanske oblasti niso pomagale). Nekatere delegacije, ki so sodelovale pri delu komisije, so stavile pripombo o »enosmernosti dokazov«.

Zanimiv je tudi citat iz francoske pripombe: «Dejansko stanje stvari, na katero je naletelo naše proučevanje, je videti preveč zapleteno. Dejstva so v pravnem pomenu besede ugotovljena preveč neprimerno, da bi se lahko sprejel kak sklep, ki bi temeljil na jasnem in določenem mišljenju, sklep, ki bi vseboval točno in nepristransko definicijo o tem, kaj predstavlja krivdo obeh strani.»

To ne nudi absolutno nobene možnosti sklepanja, da bi Albanija, Bolgarija in Jugoslavija ogrožale politično in teritorialno neodvisnost Grčije.

Smešna je Tsaldarisova trditev, da bo mir v Grčiji vzpostavljen šele tedaj, ko bodo prenehali napadi s severa. Vsem pa je znano, da se širi državljanska vojna na ozemlja, ki so najbolj oddaljena od severnih meja, kot so Peleponez in otoki.

Komisija tudi ni mogla zanikati dejstva, da je grška vlada odbila bolgarsko ponudbo o ponovnem uveljavljenju grško-bolgarskega obmejnega sporazuma iz l. 1931.

»Tako imenovano grško vprašanje je veliko širše in obsežnejše kakor vprašanje obmejnih incidentov ali vprašanje odnosov med Grčijo in njenimi severnimi sosedi. *Grško vprašanje je vprašanje politike, ki posega v probleme, katerih rešitev je povezana s problemi svetovnega pomena.* Niti grška vlada, niti one družbeno-politične skupine, ki stojijo za njo, ne določajo grške politike.

V juliju t. l. je bila britanska revija «Ekonomist» v članku z naslovom «Grčija na ostrini noža» prisiljena priznati, *da so ZDA s tem, da podpirajo grško gospodarstvo in oboroženje, pomaga pri vežbanju grške vojske in branijo grško stvar na svetovnih skupščinah, sedaj osnovna gibalna sila grške politike.*

V tem pogledu se je položaj sedaj še bolj zaostril. Ameriške oblasti so od septembra prevzele preskrbovanje grške vojske, orožništva in policije. Stalno se prirejajo posvetovanja grških oblasti, pri katerih sodelujejo predstavniki misij ZDA in Velike Britanije ter ameriški strokovnjaki za vojaška in druga vprašanja.

Ministrstvo za narodno gospodarstvo vodi ameriški strokovnjak Lawnson, ki je hkrati tudi predsednik mešane komisije za vprašanja zunanje trgovine. Brez njegove vednosti Grki ne smejo ničesar kupiti v inozemstvu. Državno blagajno imata pod nadzorstvom ameriški strokovnjaki Roseman — za proračunska vprašanja in Spencer za vprašanja mezd in osebja državnih ustanov.

Grška vojska bo na račun ameriških dotacij povečana za 30.000 mož. Pripravljajo se ukrepi za organizacijo tako imenovane narodne garde. V svetu narodne obrambe so razen grških ministrov tudi šefi vojaških misij ZDA in Velike Britanije. Pod vodstvom tako imenovanih ameriških strokovnjakov je v polnem teku pripravljanje za čistko v državnih ustanovah. O samostojnosti in suverenosti Grčije torej sploh ne more biti več govora.

Grški vladni stroj je dokončno prešel pod nadzorstvo ZDA. Iz govora bivšega pomočnika ameriškega ministra za zunanje zadeve Achesona je znano, da je bilo od celotne vsote ameriške pomoči 50 milijonov dolarjev določenih za vojsko, ostala vsota pa za obnovo gospodarstva in nakup blaga za široko potrošnjo. Toda osnutek obnovitvenih del, ki ga je objavil šef ameriške misije v Grčiji Greeswold, se nanaša samo na preureditev pristanišč v Pireju, Solunu in Volosu ter nekaterih letališč. *Dejansko gre za izpremenitev Grčije v vojaško oporišče ZDA, ne pa za obnovo grškega gospodarstva.*

Grška vlada skuša dokazati napadalnost Jugoslavije, Bolgarije in Albanija na osnovi potvorjenih izjav zastopnikov omenjenih držav, češ da te države stremijo za priključitvijo grškega ozemlja zlasti pa grške Makedonije.

Nasprotno pa dokazuje Višinski, da prihajajo napadalni načrti in ekspanzivnost s strani grške vlade. Tako je zahtevala Grčija na mirovni konferenci priključitev četrtine bolgarskega ozemlja kakor tudi južne Albanije. Najbolj smešni dokazi, ki se jih poslužuje grška vlada, je delovanje fašistične organizacije VMRO, ki je hotela ustanoviti samostojno Makedonijo pod zaščito Anglo-Američanov. Njen šef Vance Mihajlov je bil Pavelićev sodelavec in kakor je sodna razprava v Skopiju pokazala, so bili člani te organizacije poslani v Jugoslavijo z namenom, da rovarijo proti sedanjemu režimu.

Višinski citira še nekaj mastnih ocvirkov iz izpovedi prič, ki dokazujejo njih lažna pričevanja. Tako trdi neka priča, da se vodi v neki vojvodinski vasi, — kjer je sama ravnina, — pouk o »planinskem bojevanju». Druga priča zopet trdi, da mladinska železniška proga Brčko-Banovići »preseka dalmatinsko Primorje v smeri albanske meje» (!) Končno so nekatere priče priznale, da so pričevale za grško vlado, ker so jih mučili in jim grozili s smrtjo.

ZDA menda tudi same ne verujejo v lastne obtožbe. Za njih niso važne kršitve mednarodnega prava, ampak je važna preiskovalna komisija, ki jo je treba ustanoviti za vsako ceno. Taka komisija bi namreč s svojimi nenehnimi posegi na ozemlje Albanije, Jugoslavije in Bolgarije omogočila ameriki vpogled v te države in tako pripomogla k širjenju ameriške ekspanzije na Balkanu, kar je v nasprotju z neodvisnostjo omenjenih držav.

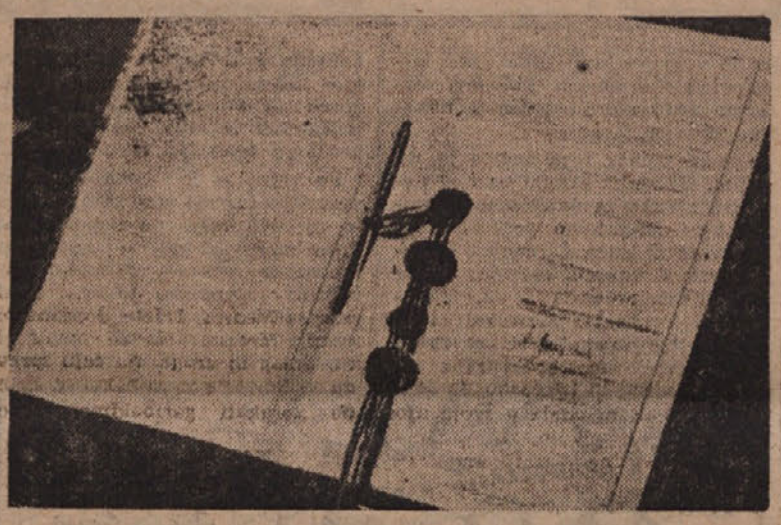

PEČATI NA ITALIJANSKI MIROVNI POGODBI

Palestinsko vprašanje

Ob drugem vozlu sredozemskega vprašanja — okrog nemirne Palestine — so se zadnje čase oblaki močno potemnili. Časopisne agencije kar bruhajo potoke razburljivih vesti.

Ustavimo se pri nekaterih: Glavni tajnik »Arabske lige« je izjavil, da bo «Liga» začela z «vojaško akcijo v primeru angleškega umika iz Palestine». Hkrati so se vršila ob meji Palestine tajna posvetovanja med ministrskimi predsedniki naslednjih držav: Sirije, Libanona (južne Sirije) in Egipta. Prisostvovali so baje arabski vojaški strokovnjaki. Sicer v Bejrutu (Libanon) dajejo pomirjevalne izjave: gre samo za preventivne mere» za primer arabsko-židovskega spopada!

Ustanovili so tudi skupen arabski vojaški glavni stan, v katerem sta Saudova Arabija in Sirija najbolj bojeviti in zahtevata takojšnjo akcijo. Baje so Saudovi Arabci, ki so mojstri v gverilski borbi, že dobili dovoljenje od egiptovske vlade za prehod preko Sinaja, da vderejo v Sveto deželo.

Nasprotno pa zastopa Irak zmernejšo strujo. Z vojaško akcijo naj bi začeli samo v primeru, če gospodarski in politični pritisk ne zaležeta. Vsi Arabci pa so si edini v tem, da proglasijo »sveto vojsko« v primeru, da bi OZN uredila palestinsko vprašanje neugodno za njih in v prid Židom.

Po drugi strani pa tudi Židje koncentrirajo svoje sile. Tajnica političnega urada «Židovske agencije» Goldie Mayerson je začela z akcijo za ustanovitev nove židovske armade, ki naj bi jo tvorili bivši židovski borci v zavezniških vojskah v Afriki in Italiji. Dejala je: «Rešitev ni v OZN, marveč pri nas!»

V vse to mrzlično prerivanje pa je delovala nenadna pojava velikega muftija jeruzalemskega (visok muslimanski svečenik) v Bejrutu kot olje na ogenj. «Arabska liga »je za ta dogodek pripravila tridnevni praznik v Bejrutu, ki je preplavljen s črno-modrimi arabskimi zastavami.

Veliki mufti je ena najvidnejših in hkrati najbolj zagonetnih mednarodnih političnih osebnosti, kar jih pozna svet. Eno je pa pri njem gotovo: mufti je najbolj zagrizen sovražnik, kar jih ima britanski imperij. Med vojno je bežal pred Angleži in se zatekel v Nemčijo. Govorili so, da je postal Hitlerjev osebni prijatelj. V Bosni je rekrutiral muslimansko vojsko za Nemce. Na njegovo posredovanje pa so muslimanske odrede umaknili iz vzhodne fronte (SZ) ter jih premestili drugam. Po vojni je mufti padel v sovjetsko ujetništvo, uspelo pa mu je na zagoneten način pobegniti v Francijo, ki ga ni hotela izročiti kot vojnega zločinca, Veliki Britaniji, čeprav ga je ta odločno zahtevala. (Angleži so tedaj izrinili Francoze iz Sirije). In zopet čujemo o zagonetnem begu muftija. Kasneje pa se hipoma pojavi kot gost egiptovskega kralja. Angleži ga tudi tukaj zasledujejo, pa zopet zgine neznanokam in evo ga sedaj na terenu kot inspiratorja «Arabske lige».

Kakšno karto igra ta prefinjeni orjentalski politik? Ali pripravlja mogoče samo bolj vročo kašo, kot jo bodo kasneje pojedli?

Ne smemo pozabiti namreč, da pretresa trenutno palestinsko vprašanje — to je vprašanje sožitja med Arabci in Židi — OZN. Na terenu pa so stranke v akciji, da dobijo čim ugodnejšo rešitev. Vse to pa prepletajo različni interesi velesil. Njihova igra še ni popolnoma jasna, ker glavna partnerja ZDA in SZ še nista odločno spregovorila.

Eno pa že sedaj lahko pribijemo v zvezi s preobrazbo v vzhodnem in južnem Sredozemlju:

1. Oslabljena povojna Anglija vrši strateške umike iz preoddaljenih in nevzdržnih položajev (napovedan umik angleških čet iz Palestine). Hkrati pa skuša obdržati svoj vpliv na drugačen, posreden način: navidezno samostojna Transjordanija, načrti s Cirenajko).

2. Na njeno mesto stopa in angleške postojanke izpodriva v vojni ojačena imperialna Amerika (strateške baze, petrolej, ki teče po cevovodu do palestinske obale, potreba po večjem trgu za ameriške truste). V Palestini so ZDA simpatizirale z Židi, da rovarijo proti Angležem in pa zaradi ameriških notranje političnih razlogov (New York je največje židovsko mesto na svetu). Vendar je jasno, da se ZDA ne bodo smele zameriti Arabcem, ki tvorijo večino prebivalstva v Severni Afriki in na Bližnjem vzhodu.

3. Važen činitelj, ki bo prej ali slej odločilen je vedno ostrejša borba kolonialnih narodov za samostojnost, ki jo podpira Sovjetska zveza. Res je, da to borbo ovirajo verske razlike in divja nacionalistična nasprotstva, ki jih je rodilo dolgoletno suženjstvo zaostalih narodov. Pravilna rešitev pa bo mogoča samo v mirnem sožitju teh narodov (primer Židov in Arabcev v Palestini).

Ramadier „akrobat“

Ramadier, predsednik francoske vlade, je bil svoj čas profesor rimskega prava. Sedaj velja za enega najbolj »spretnih političnih akrobatov.« Kako je mogoče, da se še drži na oblasti, je njegova »skrivnost.«

Socialist Ramadier ima posebno simpatijo za Marshallov gospodarski načrt. Njegov prijatelj, demokristjan Bidault, — ki pravi da bo konec Evrope, če Marshallov načrt ne uspe, — je sedaj pred občinskimi volitvami prinesel iz Amerike novo dolarsko posojilo. Pogoje, pod katerimi so Američani naklonili posojilo, pa držijo v strogi tajnosti. Objavili jih bodo šele po volitvah... «Humanité« je na to odgovorila: »Ramadier Trumanov gauleiter.«

Ramadier, ki potrosi 6 milijard dnevno za vojno proti Indokitajcem je znižal krušne obroke na 200 gr. dnevno zaradi zelo slabe žetve. Pa se dogaja, da delavci ustavljajo transporte moke in drugih živil, ki jih Francija izvaža v anglo-ameriško področje Nemčije, — da si nabavi dolarje... In demonstranti kričijo: »Ramadier — lakota!«

Socialistu Ramadieru je zadnji kongres socialistične stranke naročil, da mora izvajati načrtno gospodarstvo. To pa ne diši njegovim zaveznikom v vladi, Bidaultovim demokristjanom. In Ramadier posluša rajši Bidaulta, »Socialist brez socializma.« — je krstilo Ramadiera levo krilo socialistične stranke... Ali, kakor ga imenuje proglas devetih KP na varšavskem sestanku: desničarski socialist.

Franciji je v njeni prehrambeni stiski priskočila na pomoč tudi Sovjetska zveza. Nudi ji 15 milijonov ton žita v zameno za industrijske proizvode. Tako bi ne bilo treba plačevati žita v denarju še manj pa v dolarjih. Prot komunisti so na to zagnali velik krik: »To je pa boljševiška propaganda!...«

Ljudska zmaga v Rimu

Pri nedeljskih občinskih volitvah v Rimu je zmagal »ljudski blok« z 208.395 glasovi (lani 189.038).

Hudo so bili poraženi kvalunkvisti in liberalci, ki so zgubili nad 40.000 glasov v prid njihovim zaveznikom demokristjanom: 204.070 glasov (lani 103.780). Saragatovi socialisti, ki so se odcepili od »ljudskega bloka« niso imeli nobenega uspeha, čeprav so potrosili za vsak svoj glas okrog 2.000 lir!

Tiho o plebiscitu!

Marsikdo se sprašuje, zakaj italjanski šovinisti na čelu z »Voce« ne zahtevajo več plebiscita in sploh molčijo o plebiscitih. Razlaga je zelo enostavna: v nekdanji italijanski Brigi in Tendi so namreč Italijani v nedeljo pošteno pogoreli: 91% prebivalstva se je izreklo za priključitev k Franciji (2.603 glasov proti 218. Zato tudi ne bodo več fantazirali o kakih plebiscitih na Primorskem: »Enkrat gre osel na led...«

Dve borbeni fronti

Posvetovanja in skupen nastop devetih KP v Varšavi so imele po vsem svetu velik stvaren odmev: poljski, romunski, bolgarski in madžarski socialisti so že pokazali svojo solidarnost s komunističnimi partijami.

Odgovorili so že tudi v Južni Ameriki: Hipoma so odkrili v Čile-ju »zaroto' proti čilski neodvisnosti, ki naj bi jo vodili tamkajšnji jugoslovanski diplomati. Čilska vlada je te diplomate izgnala, zaradi česa je Jugoslavija prekinila z njo diplomatske odnošaje.

Argentina je jugoslovanske diplomate aretirala.

Beograjska »Borba« v članku »Gangsterska politika« pravi med drugim, da so očitki o ogrožanju čilske neodvisnosti smešni, ko pa ta država ni bila nikoli neodvisna. Skoro vsa njena industrija je v severnoameriških rokah, 70% kmetov je brez zemlje in jugoslovanska prosvetna društva, ki jih ima tamkajšnja vlada za komunistične celice, obstojajo že več desetletij.

Pravi razlog te gangsterske politike, zaključuje »Borba,« tiči v tem, da so v Čileju odkrili ležišče petroleja prav tam, kjer so naseljeni Jugoslovani. In sedaj hočejo odvzeti jugoslovanskim delavcem njihovo lastnino.

Toda tudi na zapadu čujemo drugačne glasove: alžirski socialisti nastopajo pri volitvah skupno s komunisti, prav tako tudi Nennijevi socialisti v Italiji. Končno deli to mnenje »Svet ameriških naprednih državljanov.«

Nasprotno pa italijanski socialist Saragat pridiga o protikomunistični fronti.

Ne gre torej za delitev sveta v dva bloka, zapadnega in vzhodnega, pač pa za dve borbeni fronti, ki se raztezata po vsem svetu.

"Nepristranost" tudi na Koroškem

Na Koroškem, ki ji vlada ZVU, so se končno le odločili, da postavijo pred sodišče nacističnega zločinca in starega zagrizenega tlačitelja Slovencev, Meyer-Kaibitcha. Aretirali pa so tudi člane koroške mladinske brigade, ki so se vračali z jugoslovanske mladinske proge, in jih pretepli — zaradi »nepristranosti« seveda!

...in pri koroškem vprašanju

Še hujša »nepristranost« je zadela Slovence s tem, da je konferenca štirih velesil na Dunaju odbila udeležbo Jugoslavije na tem zasedanju. To še bolj potrjuje, da so jugoslovanske zahteve do Koroške upravičene, kakor je izjavil zastopnik zunanjega ministra v Beogradu.

Pri odklonilnem stališču so predvsem prednjačile Anglija in ZDA. Sicer pa drugače ne bi mogli razumeti zakaj sta obe državi na lanskih konferencah tako odločno vztrajali pri tem, da mora pripasti Italiji Kanalska dolina s Trbižem, po kateri teče železnica od Jadrana do Celovca in Dunaja, ne da bi prestopila na jugoslovansko državno ozemlje.

★ PO ★ DOMAČI ★ ZEMLJI ★

Od morske strani veje preko istrskih gričev in kotanj. Na obcestnih drogovih in po ulicah mesteca, ki tvori središče vse Bujščine, vihrajo zastave. Prelivi barv bele modre rdeče in rdeče bele modre se zlivajo pred tribuno v belo rdeče zelene prelive in vsi trije v enega samega — simbol Tržaškega ozemlja. Kjer se cesta odcepi v Buje od glavne ceste, ki drži naravnost v Pulj, so postavili velik slavolok v pozdrav gostom in udeležencem festivala hrvatske kulture v Bujščini. Nanj so napisali to, kar je težilo cele rodove: »Zahtevamo, da se spoštuje naš jezik!« kakor da bi hoteli z njimi za vselej zabrisati svojo težko preteklost, spomine robovanja frankovskemu grofu, beneškemu patriciju, avstrijskemu baronu in fašističnemu magnatu. Vsi ti so se pojili z njihovo krvjo, jedli od njihovih žuljev in tlačili njihov jezik. Poslednji med njimi so ropali tudi njihovo imetje, jim s silo vsiljevali svojo govorico in niti živine niso pustili, da bi jo klicali po svoje. Z lažno statistiko je italijanski teror že pod Avstrijo leta 1910. hotel dokazati, da na Bujščini ni Hrvatov. Njihovo podlost nam kaže primer iz Materade, kjer so po statistiki našteli samo devet in štirideset Hrvatov, a istočasno je hrvatski delegat dobil na volitvah dvesto pet in štirideset glasov. Ni osamljen primer kmeta iz Marušičev, kateremu je šlo za štiri sto osemdeset lir neplačanega davka dvajset tisoč lir vredno posestvo na boben. In niso osamljeni primeri; trije kmetje, ki so sedeli na nekem stopnišču v pričakovanju povorke in z ogorčenjem, ki je lastno preprostim ljudem, ko se zavejo, kako kruto so bili ogoljufani, pripovedovali, kot bi se hoteli opravičiti pred samimi seboj, da ne znajo dobro hrvatski, da razumejo, a jim ne teče več gladko, ker so že v osnovni šoli morali govoriti italijanski.

»Tu v tem kraju so me pred petdesetimi leti prvič zmerjali za ščavov«, je budila spomine neka tovarišica.. Oče je bil premeščen v Buje, ker je v Bovcu ustanovil čitalnico. Tukaj pa je Avstrija silno favorizirala Italijane in iredentistični društvi Lega Nazionale in Propatria sta imeli lahko delo.« Sovraštvo je prekipevalo do onemoglosti in se besno stopnjevalo v letih fašizma. Od tega se je hranil kolonski gospod in njemu enaki.

Samo dve leti in nekaj mesecev je minilo, odkar so tudi na Bujščini utihnile strojnice. Izruvale so v desetletjih umetno gojeni srd in v rokah hrvatskih in italijanskih kolonov in trpinov oznanjale svobodo njim samim in vsemu istrskemu ljudstvu. V stoletjih izbičana zemlja je pognala rast, ki se ni zdela nikoli poprej tako bujna, kakor bi slutila, da je postala last onih, ki so jo doslej samo prekopavali, orali in gnojili. Osem tisoč petsto hektarov

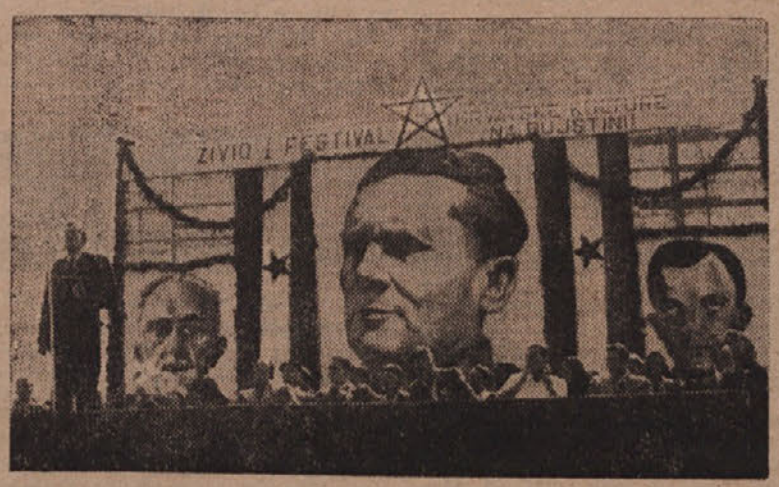

POGLED NA GLAVNO TRIBUNO MED GOVOROM TOV. ŠESTANA, PREDSEDNIKA SIAU ZA ISTRO

so jo prejeli od ljudske oblasti, ki je vznikla iz njihove borbe, in katero so izvolili svobodni istrski ljudje po svoji uvidevnosti in želji. Imajo devet in dvajset hrvatskih osnovnih šol, nižjo gimnazijo in sedemnajst prosvetnih društev. Življenje dobiva svoj smisel in svojo podobo. Teden hrvatske kulture s festivalom na Bujščini je pokazal njiju odraz.

Pričeli so ga z razstavo, katere prvi del je obsegal grafikon in slike, ki kažejo doprinos Istre k njeni osvoboditvi in istočasno, da se ta dežela nikoli ni vdala v svojo usodo. Z rdečimi pikami so zaznamovani na posebnem grafikonu kraji, kjer so bili spopadi ob volitvah, ki so jih hoteli tisti, ki so bili plačani za raznarodovanje, prikrojiti sebi v prid. Tako čitamo, da so se zoperstavili temu že 1919. v Klani, 1920. v Taru, 1921. v Krnici, 1923. v Malem Maju, 1924. v Fojtanah in Bajkinih, 1929. v Kanfanaru. Bile so iskre pod pepelom, ki so vzplamtele in zanetile upor 1941. leta. Istra je imela trideset tisoč organizirane mladine, pet in dvajset tisoč organiziranih žena, devet in dvajset tisoč borcev in šest tisoč njenih je dalo življenje, za to, da bi postalo v Istri lepše. Narodne noše, evangeliji in mašali, mašne knjižice še iz Dobrilovih časov, urbarji in isprave v starih glagolskih pismenkah pričajo, da so bili tu Hrvati in da hočejo ostati tudi danes s svojimi narodnimi nošami, pismom, jezikom in kulturo.

Najboljši porok temu so oni sami. Ne le pevsko društvo, ki je imelo nastopiti doma na festivalu, vsa vas je prepevala pesmi, ki so se jih učili njihovi pevci. In tedaj so prišle nazaj one stare narodne istrske pesmi, kot jim pravijo oni »na tanko i debelo«. Andreju in Luci Zlatič iz Krišice so se ovlažile oči in v njih je zasijala neznana milina, ko sta slišala, da bosta nastopila na festivalu. »Najboljša bova. Naj le še enkrat zapoje staro grlo svoje najljubše pesmi.« Stara Benčičeva iz Materade je bila pripravljena iti peš, a na festivalu je hotela biti.

Odeta v črnino, ki je tako priljubljena istrskim ženam, skoraj brez razlike let, je šla v povorki ženica in nesla v culico povezano brašno. Bila je s svojo vasjo. Pred njo so bile vasi: Kaštelj, Gambač in mesto Buje. Za njo pa: Bibali, Marija Medica, Tršete, Jordani, Marušici, Momjan, Marešiči, Kubertoni, Umag in druge. Na čelu sprevoda so šle zastave, za njimi so strumno korakali garibaldinci s svojo

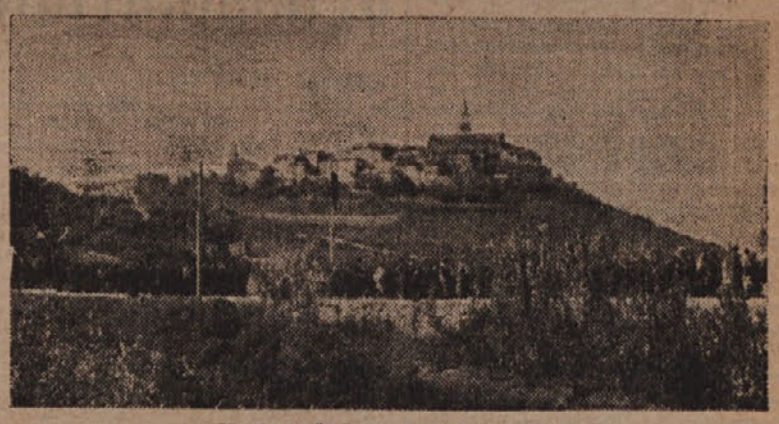

SRCE TRŽAŠKE ISTRE — BUJE

godbo, katere zvoki so se stapljali z zvoki godbe prve vasi in ti z naslednjimi. Tako v zapovrstnem redu, dokler se ni razvrstila vsa povorka.

Zlivala se je na široko jaso pod bujskim mestecem. Na govorniškem odru, ki ga je krasila Titova, Nazorjeva in Gortanova slika, je najprej spregovoril v imenu Hrvatov tovariš Kozlovič: »Tisoč tri sto let živimo tu«, je rekel »in hočemo živeti kot enakopraven narod z drugimi skupinami Tržaškega ozemlja. Da moremo svoje misli izraziti v materinem jeziku in živeti v bratstvu in edinstvu, se moramo zahvaliti borbi naših narodov in posebno onim, ki so dali svoje življenje. Ne morem se načuditi temu, da lahko pozdravljam v Bujah, kjer sem rojen, v hrvatskem jeziku.«

Za njim je pozdravil v imenu ljudske oblasti tovariš Gorjan: Danes vidimo, da je hrvatski narod v dveh letih po vojni spremenil svojo kulturo. Vsi vemo, da se bomo samo z gojenjem kulture združili s fronto miru.« Svoj govor je zaključil z željo, da bi se pripravil tudi festival italijanske kulture.

Tovariš Janko Beltram je spregovoril v imenu SIAU, v imenu tiste organizacije, ki temelji na načelih enakopravnosti in spoštovanja vseh treh narodnosti, ki živijo na tem ozemlju. Med drugim je rekel, da je znano, da je dosegel fašizem zlasti v Istri svoj višek in da je predstavljal prokletstvo zlasti za Istro. »Da je prišlo do tega praznika, ki se ga vesele poleg Hrvatov tudi Italijani, se moramo zahvaliti SIAU in borbi za osvoboditev, v kateri so poleg Slovencev in Hrvatov sodelovali tudi Italijani. To je nad vse pomembna ugotovitev, kajti ta predstavlja temelj današnje in jutrišnje borbe v STO-ju za priznanje popolne enakopravnosti vsem narodnostim. Še bodo sovražniki poskušali ovirati razvoj kulture zlasti Slovencev in Hrvatov, vendar je danes nacionalna zavest Slovencev in Hrvatov v Istri prodrla v vsako vas in vsako hišo. In prav to nam jamči, da bomo še nadalje gojili svojo kulturo in preprečili nakane reakcije. Najboljši dokaz je festival, ki ni praznik samo hrvatskega ljudstva, ampak vseh demokratov Tržaškega ozemlja.«

Tov. Šestan, ki je govoril v imenu SIAU za Istro, je rekel, da so Hrvate razdvojili z mejami in poderta, da teh meja zanje ni. »Ko se boste borili za svoje nacionalne pravice in kulturo«, je dejal, »vam ne bodo nudili pomoči le narodi Istre, temveč vsi narodi Jugoslavije. Ostanite čvrsto povezani v SIAU, kot so povezani narodi Jugoslavije, ker samo na ta način boste ohranili svojo kulturo. Niti za hip ne sme Hrvat pozabiti, da mu je Italijan brat.«

Tov. Petronio je kot zastopnik Italijanske Prosvetne zveze povedal, da je kultura najmočnejše orožje v borbi za demokracijo. »Na eni izmed vaših parol v povorki sem čital: Meje ne delijo narodov, temveč pomanjkanje kulture. Nobene ovire in delitve več med narodi Tržaškega ozemlja. Fašizem je lahko živel, ker se je polastil kulture. Hrvatski narod je pokazal s svojo razstavo, da ima kulturo. Če bi sovražniki ljudstva lahko prisostvovali tu, bi videli, da ne morejo storiti ničesar proti edinstvu narodov. Ni demokracije, če nimajo narodi pravice, da se njihova narodnost spoštuje. Ljudska kultura v ljudskih rokah je najmočnejše orožje za zmago svetovne demokracije. Ko bodo vsi narodi dosegli svoj razvoj, bo korakal vsak po svoji poti. Te poti pa bodo vzporedne in izginilo bo sovraštvo.«

Na koncu je govoril še tov. Drago Pahor v imenu Glavnega odbora SHPZ in tov. Perič za Glavni odbor hrvatskih prosvetnih društev. Svoj izčrpni govor je podkrepil s številkami in dokazi. Nato je bila podana resolucija, v kateri postavlja hrvatski narod v Bujščini na temelju svoje težke zgodovine zahtevo, da bo v Svobodnem tržaškem ozemlju priznan hrvatski jezik kot uradni jezik kakor slovenski in italijanski in da to vprašanje reši Narodna skupščina.

Burne ovacije in medklici so trgali posamezne govore. Ljudstvo je dajalo duška svoji sproščenosti. Hrvati na Bujščini so dočakali čase, ko so lahko pokazali, kaj zmorejo. Povezali so preteklost s sedanjostjo, staro narodno pesem z umetno moderno, ki so jo izvajala različna pevska društva, v katerih je hrvatska

(Nadaljevanje na 5. strani)

IZ MESTA IN VSE ISTRSKE OKOLICE SO PRIHITELE MNOŽICE NA VELIKI KULTURNI FESTIVAL.

BORIJO SE ZA MIR

April 1941. leta. Celjski in maškem oddelku besni oblastni hitlerjevec, trgajoč diplomo naši inriborski zapori so polni. Na žen-telektualki «Cemu vam je potrebna izobrazba in politika. Kaj bo žena z njo?. Kuha naj in vzgaja otroke. Velika Nemčija potrebuje ljudi, tako je rekel führer. Vzemite si za vzgled nemško ženo.»

Sovjetski pisatelj Ilija Ehrenburg navaja v eni izmed vojnih novel pismo, ki ga je poslala berlinska Gretchen svojemu Hansu na sovjetsko bojišče. «Nogavice in perilo sem prejela, toda hočem imeti še kožuh iz soboljevine. Tega mi pošlji.»

* * *

Minila je vojna, ki je prinesla drugim narodom in fašističnim napadalnim državam samim morje gorja. Tudi v miselnosti žena teh dežel je pustila svoje sledove. Tisoči žena posegajo v javno življenje dežele, da bi pomagale preprečeti človeštvu novo gorje.

Na čelu ženskega demokratičnega gibanja v Italiji je Zveza italijanskih žena, ki vključuje nad 500.000 članic. Zveza ne združuje le progresivnih italijanskih strank, nego tudi taka demokratična udruženja kot so: Udruženje italijanskih deklet, Udruženje akademsko izobraženih žena, Udruženje specialistk. Udruženje za zaščito ženskih pravic, Udruženje partizank in druga. Vse te organizacije so se svoječasno izjavile za republiko in so se borile skupno za Zvezo italijanskih žena.

Zveza italijanskih žena, ki je množična ženska organizacija, podpira napredne stranke, ki predstavljajo ljudski blok in se skupno z njimi bori za izboljšanje položaja delavnega ljudstva, za uravnovešenje plač, za znižanje cen na industrijske izdelke, za ekonomsko enakopravnost žene.

Zahteva po enakem plačilu za enako delo je najbolj popularna zahteva italijanskih ženskih množic. Zveza italijanskih žena aktivno sodeluje s Konfederacijo dela, a njene krajevne sekcije podpirajo delo ženskih strokovnih komisij v Delavski Zbornici. Ona ne dopušča odpuščanje žene delavke in nje zamenjave z moškimi, vračajočimi se iz vojske, četudi je to podpisala Konfederacija dela. Razen tega se odločno trudi, da se ne odpustijo z dela žene — poglavarji družine in dekleta, ki nimajo staršev.

Veliko popularnost je dosegla Zveza italijanskih žena z organiziranjem množičnega sprejema demobiliziranih vojakov. Okoli 500 tisoč jih je bilo v domovini toplo sprejetih, ker je za to poskrbela ženska zveza. Demobilizirance so prevažali na tovornih avtomobilih in jim nudili oskrbo na vsej poti. Zveza italijanskih žena je porabila za to velikodušno delo, ki je našlo med ljudstvom velik odziv, na 33 milijonov nabranih lir.

Mnogo sredstev stane Zvezo italijanskih žena pomoč, ki jo nudi gladujočim in bolnim otrokom, med katerimi je nad 300 tisoč vojnih sirot, stotisoče brez-prizornih (prepuščenih ulici) in dvanajst tisoč otrok invalidov. Ker jim primanjkuje materialnih sredstev, so posamezne Zvezne sekcije razvile široko propagando med kmeti, zlasti na severu, med delavci in inteligenco, da so začasno sprejeli v svoje družine gladujoče otroke z juga. Trideset tisoč otrok iz Neaplja in Cassina je prišlo tako na sever. To je eden izmed naj večjih primerov ljudske solidarnosti.

Žene zavzemajo iz večine niže plačana mesta in dobivajo 20 do 25% manj plače kot moški. Delavke, ki delajo v proizvodnji 20 do 30 let, ostanejo nekvalificirane in med njimi ni specialistov. V strokovnih šolah, ki so v posameznih italijanskih mestih, kot tudi v tekstilnih šolah ne sprejemajo žena. Strašno sliko pokazuje izkoriščanje otrok. V tekstilnih tovarnah, v tovarnah čevljev, barvnih, keramičnih in strojnih tovarnah dela po vročih in hladnih cehih veliko otrok v starosti od 9 do 14 let po devet ur na dan kot odrasli delavci. V muranski steklarni pri Benetkah, ki izdeluje znamenito benečansko steklo, delajo otroci v odprtih cehih isto kot odrasli, a dobivajo zanj eno šestino njihove mezde.

Zveza italijanskih žena se proti vsem temu bori z vso doslednostjo. Odločno pobija nepismenost, ker je za časa vojne število nepismenih, zlasti med ženami silno poraslo. Kljub temu ni tu mnogo dosegla, ker je bilo do sedaj odprtih le 12 šol in tečajev za nepismene žene. Demokratično žensko gibanje v Italiji srečuje namreč na svoji poti mnogo težav. Povečanje

vpliva Zveze italijanskih žena in izvrševanje njenega programa se vrši v neprestani in vse večji in večji borbi z reakcionarnim krilom italijanskega ženskega gibanja, kateremu načeluje Italijanski ženski center. Skladno z njim sodeluje tudi ženska sekcija demokristijanske stranke. Italijanski ženski center je skupno s svojimi pripadniki odrekel sodelovanje Zvezi italijanskih žena tudi v takih vprašanjih kot so: pravica žene do dela, za enako delo enako plačilo, socialno zavarovanje, skrb za zdravje matere in otroka.

Tisk Italijanskega ženskega centra vodi protidemokratično propagando celo v takih stvareh, ki bi morale biti nesporne, kot je pomoč otroku. Ostri časopisni gonji je podvržena organizacija otroških vrtcev in jasli v tovarnah in podjetjih.

V zadnjih mesecih se opaza, da resno poizkušajo razbiti žensko gibanje v Italiji. Predvsem je treba omeniti poizkuz, da bi se obnovila tako imenovana sekcija Mednarodne ženske zveze reakcionarne ženske organizacije. Zanjo je karateristično, da je bila edina organizacija, ki se je ohranila v fašističnem režimu in nje no voditeljico grofico di Robilian je postavil na to mesto fašistični minister. Pred dvema letoma, ko je Italija postala republika, je bila ta organizacija takoj razpuščena. Predstavnice reakcionarnega krila ženskega gibanja Italije govorijo sedaj o ustanovitvi stare predfašistične ustave Ženske zveze, z drugimi besedami, odeti hočejo svojo organizacijo v lažidemokratično oblačilo.

Ko se je Sovjetska ženska delegacija na svojem obisku v Italiji izjavila, da se njihova dežela bori za mir, da bi omogočili otrokom srečnejše in boljše življenje, so njihove besede pretrgali klici: «Tudi mi nočemo vojne. Tudi mi se bomo skupno z vami borili za mir.»

Okno v svet

Po nalogu Izvršnega odbora Mednarodne demokratične federacije žena sta odpotovali Rusinja Nadežda Parfenova in Francozinja Marta Diaman v Nemčijo, da bi se preverili, kako se tam razvija demokratično žensko gibanje in kako se udeležujejo nemške žene borbe za demokratični preporod svoje države.

Amerikanske in angleške oblasti ju niso pustile na svoja zasedbena področja. Na Sovjetskem področju so obiskale izmed petih štiri province. Na tem področju se že jeseni 1945. leta vznikli sami po sebi antifašistični ženski komiteti, ki so nudili pomoč otrokom, beguncem in bolnikom. S povezavo žena najrazličnejših poklicev in strank so ustvarili možnost in podlago za ustanovitev demokratične zveze Nemčije.

V začetku marca letošnjega leta je bil v Berlinu kongres nemških antifašistk, ki se v polni meri zavedajo, da je nemška žena kriva pred človeštvom in hočejo to krivdo popraviti. Kongresu je prisostvovalo 1640 žena. Med njimi jih je bilo 114 iz zapadnih področij, ki so pod anglo-ameriško vojno upravo in so morale večinoma priti le nelegalno. Sam sestav kongresa je pričal o novem, resnično demokratičnem gibanju Nemčije.

Petino vseh delegat so tvorile delavke in kmetice. Močno je bila zastopana tudi inteligenca: profesorice, učiteljice, zdravnice in novinarke. Zastopane so bile vse demokratične stranke in organizacije. Najmlajši delegatki je bilo sedemnajst, najstarejši 79 let. Predsednica kongresa Anamarija Djurand-Wever, zdravnica iz Berlina, je rekla, da mora biti osnovni cilj Demokratične zveze žena Nemčije borba za demokracijo.

Profesor Pavla Hertvig iz Halla je v svojem govoru o nalogah zveze izjavila: «Mi hočemo organizacijo, ki bo na široki demokratični osnovi, kakršne še nikoli ni bilo v Nemčiji. Težka posledica hitlerjevske vojne je strašna revščina, ki ni zajela samo Nemčijo. Poleg materialne bede je tudi težka duševna beda, ki je posledica hitlerjevske dobe. Brezvestna fašistična propaganda nam je odvzela vse ideale. Mi Nemci smo bili ne le v politično-gospodarskem odnosu, temveč tudi v duhovnem na kraju pogube in moramo iskati pot k rešitvi.»

Ema Damerius-Kenen iz Dresdena je v svojem govoru «Žena in mir» pripovedovala o strašnem trpljenju, ki ga je prinesla svetu fašistična Nemčija: «Po vsej Evropi je zemlja zalita s krvjo. Od 30 milijonov padlih, jih je 11 milijonov zgubilo življenje v koncentracijskih taboriščih Hitlerja in Himmlerja. To je najtemnejše poglavje nemške zgodovine, o katerem bodo z grozo govorila bodoča pokolenja. Se mnogo let se bodo poznale posledice tega množičnega iztrebljevanja človestva: milijoni vojnih invalidov, pohabljencev in bolnih, milijoni brezdomcev po vseh mestih Evrope. Vsi ti so ogledalo naše krivde. In vsi ti pričakujejo, da ne bo Nemčija nikoli več povzročitelj takega brezprimernega trpljenja.»

Predstavnice zapadnih področij so iznesle, da tam zavzemajo militaristični in profašistični elementi še vedno odgovorne položaje, kjer se jim nudi prilika, da razširjajo svoj razkrajajoči vpliv. Agrarna reforma se ni izvršila.»

Pri nas ni demokratičnih ženskih organizacij, «pravi Ana Maltzer iz Düsseldorfa. Ni ženskega tiska. Ni še napravljen korak k poti združitve žena. Mi smo se vedno ponašale, da se ne brigamo za politiko. Nastal je celo pregovor: Politika kvari značaj. Toda ako hočemo mir in enakopravnost, se je žena dolžna zanimati za politiko.»

«Mi ne moremo mirno gledati na to, da fašisti še nadalje vodijo važne industrijske panoge,» je rekla Rita Müller iz Ruhra. Demokratična zveza mora združiti žene iz vse Nemčije v borbi proti pripravljanju nove vojne.»

Hildegarda Faber iz Münchena je govorila o položaju na Bavarskem, kjer je reakcija dvignila glavo. Tam ni nikakih ženskih organizacij, razen organizacije gospodinj. Žensko delo se plačuje manj od moškega.

Delegatke so pripovedovale, da vznikajo v zapadnih področjih reakcionarne ženske organizacije, in da oblasti vselej ovirajo delovanje demokratičnih ženskih organizacij, ki so na francoskem področju popolnoma prepovedane.

Kongres je enoglasno sprejel ustavo in program Demokratične zveze žena Nemčije.

Ustanovitev enotnega demokratičnega ženskega gibanja se vrši v borbi proti demokratičnim težnjam. V tem vprašanju je zavzela Krščansko-demokratična ženska zveza značilen položaj. Spočetka se je odločila za udeležbo v Demokratični ženski zvezi. Pozneje, ko se je opredelila demokratična zvezna smer, se je stališče popolnoma izpremenilo. Bil je dan neposredni nalog, ki je prepovedoval članicam Krščansko-demokratične zveze udeležbo v Demokratični zvezi žena Nemčije pod grožnjo izključitve iz stranke. Na kongresu je nastopila njihova predstavnica Dr: Nerben, ki je izjavila, da je treba počakati z ustanovitvijo ženske zveze, da padejo meje, ki ločijo posamezna področja. «Žene — člani Krščansko-demokratične zveze,» je rekla, «so dolžne delovati le v svoji stranki.» Proti temu stališču so delegatke kongresa prav te stranke ugovarjale in se izjavile za sodelovanje z Demokratično žensko zvezo. Na ta način je propadel poizkus reakcije, da bi kongresu ne uspela združitev žena.

«Nemško demokratično žensko gibanje bo zelo pomembno v borbi za demokratizacijo Nemčije,» je rekel V. M. Molotov na moskovskem zasedanju Sveta ministrov zunanjih del. «V Nemčiji je mnogo ljudi, ki še niso pripadniki te ali druge demokratične stranke, toda hočejo pretrgati sramotno dobo gospostva hitlerizma. Ženske igrajo mnogo večjo vlogo v javnem življenju, kot so jo prej. Demokratična ženska zveza Nemčije, ki je imela pred kratkim svoj kongres, mora dobiti svoje predstavnike v Konzultativnem Svetu. To mu bo omogočilo, da bo bolje izražal mnenje širokih ljudskih množic.»

Naloga Demokratične zveze žena Nemčije je ustvariti novi tip žene, ki bo spoštoval druge narode in se boril za demokracijo in mir. Ce pojde po tej poti, bo nemška žena pridobila zaupanje vseh demokratičnih narodov.

DEMOKRATIČNI FRONTI ŽENA
v deželah uničenih fašističnih tiranov

ZASTOPSTVO ITALIJANSKIH ŽENA NA OBISKU V SOVJETSKI ZVEZI

GLOBUS

Že drugič so se v zadnjih 14 dneh na Angleškem rodili četvorčki. Tokrat je neka Robinsonova rodila tri deklice in enega dečka.

Neka ženska iz zavetišča „Steinhof" na Dunaju izjavlja, da je Hitlerjeva vdova, da je imela z njim otroke in zahteva od države pokojnino.

Cestni policiji v Trevisu je uspelo zajeti nevarno bando angleških dezerterjev, ki so terorizirali cele predele Benečije in Furlanije z ropom in tatvinami.

Pod mrtvimi žerjavi vre

Tržaško ozemlje

Nad mestom se je razgrinjala megleno koprena in težila skoraj neprodušno ozračje. Od ure do ure se je polagoma zredčevala in okoli poldan je pokukala izpod nje sončna svetloba in se zlila po ulicah. V težki soparici, ki jo prinašajo s seboj taki jesenski dnevi, so se delavci v ladjedelnici Sv. Marka bližali izhodu in otirali s čela potne srage. Širok prostor pred vratarjevo kajuto se je mahoma napolnil z ljudmi v modrikastih delavnih oblekah. Sirena je odtulila opoldanski odmor. Nekateri so hiteli proti domu, ki je nekje pri Sv. Jakobu in Ponciani. Drugi, bolj oddaljeni, so se s počasnim korakom odpravljali proti tovarniški menzi. Živahen razgovor, poudarjen s krepkimi, odločnimi kretnjami je spremljal vsako njihovo stopinjo. V nekaj zaporednih trenutkih se je vsa ta množica zarjavelih, od sonca opaljenih lic odlila v dve smeri.

Nasproti vhodu se je znova vidno zableščala kamenita vzidana plošča z gorečo plamenico. Citala sem vklesana imena in jih naštela šest in štirideset. Stala sem tako zatopljena v usodo teh ljudi. Čez čas je nekdo obstal za mojim hrbtom in spregovoril: »Se dve moramo vklesati. Prej nismo vedeli zanje. Prejšnji teden so svojci prinesli vse dokumente in delavni knjižici, iz katerih je razvidno, da sta bila naša. Leta in leta so nekateri delali v ladjedelnici. Padli so vsepovsod: po hribih, na tržaških ulicah in v rižarni. Njihova žrtev bo v nas vedno živela.« Ob teh besedah je premolknil. Ozrla sem se po njegovih sivih, že skoraj popolnoma belih laseh in mu pogledala v oči ležeče med gubami, ki so preorale ves obraz. Bile so še vedno živahne, malodane mladostne. Z živim ognjem, ki je bil prižgan v njih, so potrjevale besedo za besedo, ki so jo izrekale ustnice.

»Ti, tovariš, pa si že gotovo tu dolgo doma,« sem prekinila najin hipni molk. »Uganila si. Že dolgo časa pod Avstrijo sem bil v tovarni. Zanjo smo gradili velike ladje. Zadnja, ki smo jo spustili v morje, je bila Viribus unitis. Potem se je pričela svetovna vojna. Pred njenim pričetkom, tedaj ko je še Avstrija gospodarila v Trstu in ni bil razkroj kapitalizma tako očiten, je bilo veliko dela. Ono nas je reševalo iz stiske, ki bi bila v nasprotnem primeru že takrat nujno potrkala na vrata. Delali smo za dva goldinarja in deset krajcerjev. Po zahtevah, ki smo jih postavili na zborovanju v telovadnici iz ulice Della Vale, so nam jih morali primakniti dvajset. Kot ti pravim, s tem, da smo imeli z dodatnimi urami tedensko osem delavnih dni, se je dalo živeti. Pod Italijo je ta vir usahnil in za to smo životarili, ne živeli. Ko je pričela pripravljati svoj napadalni načrt, nekako od 1935. leta dalje se je pričelo zboljševati. Človeka pa kar zaskeli, če se zamisli nad tem, da je šlo to na račun drugih, ki so krvaveli. Take stvari bi se morale končati za vselej. Če bi odločali delovni ljudje, bi bilo na svetu drugače, krojili bi drugačno pravico, ki bi za vselej onemogočila vojne hujskače. Pod Avstrijo, pod Italijo, vse do današnjih dni samo izžemanje. In ko bi se moralo že preokrenili, so nas pahnili nazaj, da smo na istem. Zulijo nas še nadalje. Ti pa živi, če moreš s tisoč petsto osemdesetimi lirami pokojnine, ki niso vredne, da nosijo to ime. Ne gre drugače, kot da se znova mučiš na stara leta takrat, ko bi se moral že zdavnaj greti na soncu pred hišo, ne pa se pehati kot tedaj, ko si bil še mlad. Se marsikaj ni urejeno in bi se moralo do korenin spremeniti, da bi bilo prav. Dobro poznamo ceno bogastvu, ki raste izpod teh naših žuljev, »in pokazal mi je svojo otrdelo dlan.« To je, in pa revščina po naših družinah, kar nas črviči. Proti temu se borimo, odkar se spominjam.«

Nezavedno kdaj sva prečkala sprednji prostor in pustila za seboj asfaltirano cesto s košatimi krošnjami platan. Zavila sva na drugo stran, kjer grade novo ravnateljsko poslopje. Ta prostor so razrušile bombe šele v februarju 1945, leta, tedaj ko je bil konec vojne že določen. Pod rdečkastim, opečnim zidovjem je stala majhna skupina delavcev. Ogovorila sem jih in jim naravnost zastavila tisto vprasanje, ki sem ga imela pripravljenega že ves prejšnji razgovor. »Kaj pravite vi na proces, ki ga vlačijo sedaj po sodni palači?« »Brez ovinkov in zavijanja, ker tega mi delavci ne poznamo, ti povemo, da bi bili že zdavnaj oproščeni, če bi sodišče ne

kovalo iz tega političnih koristi ljudi, ki samo prežijo, kako bi bolje stisnili vijak in privili delovno ljudstvo, da bi ga laže krofili in ohranjali svoje privilegije. Upravičeno smo užaljeni, ker sodišče in policija bi morala delati pravično. Ali nista za to tu, da sodita in iščeta ljudi, ki so plačani za postopanje po mestu, da motijo njegov mir in izzivajo z orožjem, ne pa da se zaganjata v nas delavce, ki hočemo s svojo borbo doseči leto, da bi bilo nam in našim družinam nekoliko laže živeti. »Tako je povedal nekdo med njimi in vsi so mu pritrjevali. Videlo se je, da izreka njihove misli.«

Tisti, ki je bil na moji desnici, se je pomaknil v ospredje, kot bi hotel, da bi ga bolje razumela in povzel besedo: »Naša borba ne more biti samo ekonomskega značaja, ker bi nas ne dovedla nikamor. Ona mora imeti nujno politično obeležje borbe za demokracijo, samo z uveljavljenjem političnih pravic tržaških delavnih množic se bo zboljšal tudi naš položaj. Zelo so se motili tisti, ki so nas hoteli preslepiti, nam zakriti oči pred resničnostjo in narediti iz nas sindikaliste, ki bi ne videli niti lastne sklede. Tako slepijo še danes nekaj naših tovarišev, ki se jim jih je posrečilo ujeti na limanice v sindikate, ki nimajo ničesar skupnega z resničnimi koristmi delavstva. Izrabili so njihova nacionalna čustva in jih tako privezali nase. Ti ubogi ljudje so danes, ko je postalo Tržaško ozemlje izvršeno dejstvo, zmedeni in se vse bolj zavedajo, kam so zagazili po tuji krivdi. Da ne bi bilo večnih groženj s strani njihovih voditeljev, bi s tem že davno končali, ker prav dobro vedo, da ni važno, ali si Slovenec, ali Italijan, temveč to, da pripadaš izkoriščanemu razredu. Razdvajajo nas po nacionalnosti, ker nas nimajo z ničimer drugim. Mi pa jim ne bomo dopustili, da bi se okoristili z našo razdvojenostjo, ki ji je cilj lomljenje naše neporušljive volje. Prepovedujejo jim obiskovati naše tedenske sestanke, oni pa kljub temu prihajajo in se miselno trgajo z njihove verige. Prejšnji teden so pripravili nov poizkus. Ravnateljstvo hoče pričeti s kulturnim delom in v plačilni kuverti je bilo priloženo vabilo za vpis v kulturni krožek. Naše kulturno življenje je dovolj razgibano. Naši otroci, ki imajo svoj harmonikarski orkester, so nas še v Pragi častno zastopali. Gojimo nogomet, imamo knjižnico in ljudi, ki se razumejo na vse to. Dobro vodijo naše kulturno življenje, zato odklanjamo vsako spremembo v tem pogledu, ki se ne sklada z našo voljo.«

Razgovor se je zasukal na zaslužek in na mezdno premirje. Oboje zavisi od surovin in naročil, ki jih zdaleka ni v tisti meri, ki bi jih ladjedelnica izpolnjevala z največjo lahkoto. Delavci mislijo, da ne more biti drugega kot politično ozadje, ker sicer bi se tržaški delničarji kot Rali, Economo, Scaramanga s Cosulichem na čelu ne odrekali težkim milijonom zaslužka in sprejeli večja naročila iz Jugoslavije, ki bi obenem zagotovila tržaškim ladjedelcem kruh. Prišel bi gradbeni material in v treh sploviščih, kjer že 6 mesecev čakajo na gradnjo tri velike ladje, bi odjeknila pesem delavskih kladiv. To, da so sprejeli za Jugoslavijo gradnjo mostov, je vse premalo za tržaško industrijo. Delavce čakajo vse težja vprašanja kot je vprašanje novega mezdnega premirja, ki bo načeto v decembru in bo moralo rešiti mnogo stvari, kot so priznanje službenih let, štirideseturnega tedenskega dela, čevljev in obleke. To je le majhen del njihove velike borbe za demokratizacijo Tržaškega ozemlja, ki bo odprla ladjedelnicam vrata do surovin in velikih tržišč.

Z ulice Sv. Marka, kjer je njihova nabavna zadruga, sem še enkrat pogledala na ogromno ploskev ob morju. Cela gošča velikih, železnih žerjavov in drugih priprav zgovorno in brez besed govori o tržaški težki industriji, ki v polnem obratu lahko v polni meri pomaga in zagotovi mestu, kateremu pripada, njegovo gospodarsko neodvisnost.

Mara Samsa.

Žalostno stanje slovenskega šolstva

Te dni se pričenja — znatno prej kot lani — novo šolsko leto. To je tretje šolsko leto po vojni. Tri leta so že lepa doba, dovolj dolga, da se v njej marsikaj ustvari. Ako je bila slovenska šola prvo leto po vojni še dokaj nebogljena, bi lahko sklepali, da bo v svojem tretjem letu popolnoma drugačna, da bo imela svoje prostore, knjige in pa dobre učitelje. Toda vsega tega nima.

Otrok je pač mnogo vpisanih v šolo, toda nič še ni znano, kako se bo šola vršila. Zlasti za gimnazijo se ne ve, ali bo šola vsak dan ali vsak drugi, ali samo dopoldne ali tudi popoldne. Koliko je vredna taka nepopolna šola, ki bi bila opravičljiva kvečjemu prvo leto po vojni, ve vsak, kdor je le malo v stiku s šolo.

Pri nastavljaniu se vedno ponavlja ista praksa. Ljudi, ki imajo vse strokovne kvalifikacije in so še v položaju, da so že po statutu državljani Tržaškega ozemlja, taki ne dobe namestitve samo zato, ker je o njih znano, da so z ljudstvom, da jih ima ljudstvo rado. Sploh je to nevarno, če ima ljudstvo koga rado. Tak učitelj bo zelo verjetno odpuščen in nadomeščen z drugim, ki ga ljudstvo ne bo maralo. Kaj zato, če se ljudstvo protivi dati otroke v šolo — vojaška oblast ima na razpolago policijo in ta že naredi red.

Kakor že dve leti tako še vedno isti človek določa, koga bodo nastavili in kam. In tako bi naj primorsko ljudstvo dovolilo postavljati za učitelje svojih otrok kogarkoli. Tako sta na Občine prišla nek Stajerec in neka Ljubljančanka. Kaj imata tadva človeka opraviti med Openci in opensko mladino, na vse zadnje ni težko uganiti. Med drugim je njuna namestitev na to mesto imela za posledico, da niso bile nameščene učiteljice, ki so že dve leti bile na Občinah. Spet drugam je prišla begunka, ki niti ne zna slovenščine in niti malo ne pozna naše vasi in naših kmečkih ljudi in hodi okrog na pol gola (dokler je bila vročina). Zdi se, da je ves nabrežinski okraj prenapolnjen s to begunsko golaznijo. Saležu Zgonik, Sempolaj.

Primorsko ljudstvo je že dostikrat novim učiteljem povedalo, kako si zamišlja učitelja, ki prihaja k njim. Mnogim je že tudi povedalo, da naj poberejo svoja šila in kopita in naj odidejo. Vendar se še vedno najdejo naduteži, ki mislijo, da se lahko dela tudi brez ljudstva in proti ljudstvu. Da, v mestu je to še mogoče, toda na deželi ne. Zato je treba najti mnogo namestitev v mestu, če že ne kot učna, pa vsaj kot upravna moč. Baraga je n. pr. dobro namestil nekje svojo ženo, dasi nima za službo potrebne kvalifikacije. Da je pripravil mesto svoji ženi, je neko drugo osebo pognal iz službe. Podobno je napravil tudi gospod Mizerit.

V zadnjem času se je nateplo v Trstu še vse polno takih vzgojiteljev, ki so zbežali pred Jugoslavijo. In vsi mislijo, da je njih zatočišče Trst. Naj jih le Baraga namešča, te blapce vsak dan drugega gospodarja. Prišel bo dan, ko se bodo vendar prepričali, da jim ne preostane drugega kot — Argentina, (Barago sicer še čaka nekaj drugega,)

Tako torej pričeniamo tudi to leto v kaj malo bodrilnih razmerah. Pojavil se je celo ponovno v Trstu zloglasni kap. Simoni. Baje sicer ne bo imel opraviti več s šolo, toda že njegova navzočnost — potem, ko vemo, kaj je, — nam ne more biti Slovencem prijetna, kajti škoduje nam lahko vedno. Pa bo že zopet odšel.

Močna udeležba Jugoslavije
na tržaški razstavi

(Nadaljevanje s 1. strani.)

in opremi. V bližini je točilnica, kjer ti postrežejo s pristno slivovko ali vinom.

Preseneti pa človeka oddelek za težko industrijo, kjer ugleda med jugoslovanskimi izdelki krasne stružnice. Tam so na vpogled tudi razne rude in pa — velika atrakcija vse razstave — celo jezerce živega srebra; kljub opozorilnemu napisu si nekateri ne morejo kaj, da ne bi utaknili prsta v tekoče srebro, in se na ta način prepričali, da ostane prst suh. In spet se ljudje ustavljajo — tokrat ob jugoslovanskih brušenih kristalnih vazah.

Nemogoče je našteti, kaj vse je razstavilo nad 200 jugoslovanskih razstavljalcev. Toda obiskovalec razstave dobi nekak vpogled v delo in ustvarjanje v novi Jugoslaviji, ki ga pojasnjujejo razne fotografije, zemljevidi in diagrami. Jugoslovanski del razstave pa tudi slino nazorno kaže, kaj vse more Jugoslavija Trstu nuditi. Razstava sama pa je tudi pokazala, kako nujno je, da že enkrat začno trgovski krogi v Trstu misliti na nabavo iz Jugoslavije. Jugoslavija nima namena Trsta sebično izkoriščati, temveč z najtesnejšim sodelovanjem s Tržaškim ozemljem pomagati gospodarstvu Tržaškega ozemlja, v korist delovnega ljudstva.

Tržaška razstava si bo gotovo pridobila pravico, da se pojavi vsako leto. Vodstvo bo pa moralo misliti na kak večji prostor, kajti v kolikor Pomorska postaja ni zidana v ta namen, je tudi majhna za tako prireditev. Želeli bi, da bi tudi tržaška razstava postala eden izmed pozitivnih činiteljev za ureditev sožitja na tem tako občutljivem koščku sveta.

Kulturni festival v Bujah

(Nadaljevanje s 3. strani.)

mladina res častno zastopana. Jurina in Franina sta zopet pomodrovala v svojem ikavskem narečju in prišla do zaključka, da ne smejo pozabiti, kar so »pritrpili«. »Študentje bujske gimnazije so pokazali, da imajo v svoji sredi dobre deklamatorje in da so dobri pevci. V šaljivem prizoru »Repa« so prepričali vsakogar, da so tudi na odrskih deskah doma. Mladina iz Labinjskega bazena je očarala s svojim starodavnim istrskim balunom, ki je edino narodno kolo, ohranjeno pri nas. Visoko so frfotala plesalkam črna, vijoličasto obrobljena krila njihovih narodnih noš.

Pevski zbori in recitacije so se vrstile še in še. Bilo je, kot bi človek čutil, kako utripije v njih srce istrske zemlje.

Zagrebško društvo Joža Vlahovič, ki je bilo lani na mladinski progi in je letos odneslo na mladinskem festivalu v Pragi prvo nagrado, je prineslo tej zemlji pozdrav. Z umetniško dovršenostjo je odpelo štiri pesmi in med njimi staro istrsko naricalko »Čače moj«. Potem pa je zaključilo slavnost s posavskimi koli v njihovih prekrasnih, bogato vezenih belih nošah.

Ko je odzvenela poslednja pesem in se je razpustilo pestro kolo, je starec iz Savudrije izvil iz sebe: »Pet in sedemdeset let sem moral čakati, da sem doživel tako lep dan.«

M. Samsa.

GLOBUS

V Benetkah se je vršil šahovski turnir, ki se je končal z zmago Tartakowerja. Na šestem mestu je Tržačan Staldi.

V nekem vlaku pri Singapuru je nek Malajec poblaznel in z nožem zaklal osem oseb, devet pa ranil. Po tem dejanju je skočil skozi okno vlaka. Policija ga sedaj išče po džungli, iz katere beži na stotine prestrašenih Malajcev in Kitajcev.

Že četrti teden razsaja v Egiptu kolera, ki zahteva sedaj dnevno že okrog 100 smrtnih žrtev.

Sedem oboroženih banditov se je splazilo v vilo princese Caraccioio blizu Neaplja in ko so vkrotili in zvezali sedemnajst služabnikov in sorodnikov princese, so odnesli za več milijonov vrednosti.

Henry Rotshild je umrl v Lozani, star 75 let.

DIREKTEN POTNIŠKI PROMET

Od srede, 8. oktobra dalje vozijo potniški vlaki iz Ljubljane preko Jesenic direktno do Gorice brez prestopanja, in sicer vlaka z odhodom iz Ljubljane 5.30 in 11.25, s prihodom v Gorico 10.34 in 17.00 ter v obratni smeri vlaka z odhodom iz Gorice ob 10.36 in 15.00 ter s prihodom v Ljubljano 16.20 in 20.35. Poleg tega vozi med Sv. Lucijo-Tolminom in Gorico še en par potniških vlakov z odhodom iz Sv. Lucije-Tolmina 6.26 in s prihodom v Gorico 7.20 ter v obratni smeri z odhodom iz Gorice 18.35 in s prihodom v Sv. Lucijo-Tolmin 19.31.

V bližini Beograda gradijo največje poletno gledališče, ki bo imelo 3 tisoč sedežev in bo na ta način največje gledališče v Jugoslaviji na prostem. Dela so se pričela junija meseca in so že skoraj dogotovljena. Okoli 200 mladincev in članov Ljudske fronte je dnevno prostovoljno sodelovalo pri teh gradbenih delih.

Iz republik Jugoslavije

Teden dela in borbe za življenje in mir

Novo elektrarno v Raši so te dni dokončali. V kratkem bodo montirali stroje in začeli z obratovanjem.

31.152 turistov v Opatiji je bilo letos. Največ jih je bilo iz ČSR, Madžarske, Trsta, Italije, Francije in Anglije.

15 km železniškega tira so v zadnjem tednu položili na mladinski progi. Dosedaj je položenih skupno 166 km tira.

Na prvi kmetijski konferenci v Ljubljani je minister Janez Kregar govoril o tesni povezavi slovenskega kmečkega prebivalstva v OF. Minister Jože Levstik pa je govoril o potrebi dviga poljedeljstva na višjo agrikulturno stopnjo.

V ladjedelnici na Čukarici so obnovili štiri parnike in štiri vlačilce za rečni promet.

Sladkorna pesa v Prekmurju je letos izredno dobro obrodila, in spada po kvaliteti med najboljše v državi. Ker prejmejo kmetovalci za vsakih 100 kg pese poleg odkupne cene še 2 kg sladkorja, so se mnogi obvezali, da bodo prihodnje leto sejali še več sladkorne pese.

Odredili so odkupne cene tobaku. Najvišje cenijo makedonski tobak, nato hercegovski, potem drinsko-moravski in vojvodinski.

V Beogradu deluje 106 analfabetskih tečajev in 28 prosvetnih.

V Beogradu grade 110 tri do sestnadstropnih stanovanjskih poslopij.

Cement je odslej v svobodni prodaji po 3000 din tona. Najmanjša prodajna količina je 10 ton.

Skozi Ljubljano se je vračala v domovino prva skupina izseljencev iz Nove Zelandije. Prihodnja skupina se bo vrnila z jugoslovanskim parnikom Radnik, ki bo spomladi 1948. pripeljal tudi povratnike iz Avstralije.

Razveljavljena je bila odredba o pitanju, cenah in prometu s prašiči. Natančnejše določbe za izvajanje te uredbe izdaja ministrstvo za trgovino in preskrbo.

V obtok je prišel nov stodinarski bankovec. Stari stodinarski bankovci bodo odtegnjeni iz prometa do 30. aprila 1948.

Zelo dober pridelek riža je bil letos v Makedoniji. Nekateri klasi imajo do 270 zrn, kar je rekord.

V Dalmaciji so obnovili doslej 2300 hiš, 188 pa jih je še v delu.

Turistične kraje v Sloveniji je letos obiskalo 150.000 gostov, kar predstavlja porast 32,4% v primeri z letom 1946. Za zimsko sezono je pripravljenih v raznih domovih in hotelih nad 1000 postelj. „Putnik" pa pripravlja obisk 900 madžarskih turistov in zimskih športnikov.

Začeli so razdeljevati krompir za zimsko zalogo. Za vsakega družinskega člana bo mogoče nabaviti 50 kg krompirja.

Začela so se pripravljalna dela za gradnjo velikega prekopa Donava—Tisa—Donava. Ta plovni prekop bo dolg 206 km, skupno z ostalimi stranskimi prekopi in kanali pa bo znašala dolžina vseh prekopov in kanalov okrog 800 km.

Južni Slovani v Madžarski so poslali maršalu Titu s svoje druge pokrajinske konference brzojavko, v kateri izražajo svoj ponos na jugoslovansko ljudstvo, ko pod vodstvom maršala Tita ustvarja sebi in potomcem boljšo bodočnost, mir in sodelovanje med narodi.

POPRAVEK

V zadnji številki smo v članku „Policijska zaščita fašistične stranke v Anglji" pomotoma navedli, da šteje židovska naselbina v londonski vzhodni četrti 600 članov. Čitaj pravilno: 600 tisoč članov!

SLOVENSKA UNIVERZA ODPIRA SVOJE HRAME

Redno vpisovanje na slovensko univerzo je končano. Z vseh strani Slovenije in tudi iz krajev zunaj njenih meja so prihajali mladi študentje v Ljubljano. Oni starejših letnikov prihajajo na univerzo samozavestno in se pred njo zbirajo v gruče, da se pogovore o mladinski progi, počitnicah, o študiju in drugih problemih, novinci pa še nekam plašno in spoštljivo stopajo v hram znanosti, sprašujejo za navodila in nekako z zavistjo ogledujejo svoje starejše tovariše. Vendar kmalu ne bo razlik med njimi, s pričetkom predavanj bodo postali vsi skupnost naše akademske mladine, študirajočih in k napredku stremečih mladih ljudi, bodoči profesorji, inženirji, pravniki, ki bodo z vso resnostjo študirali in izpolnjevali svoje znanje, da se čimprej usposobijo za svoj poklic, in tako kot strokovnjaki pomagajo pri obnovi in izgradnji svoje domovine. Slovenska univerza je naše najvišje učilišče in naš najvišji znanstveni zavod. Njen obstoj in delovanje je najlepši dokaz našega kulturnega nivoja in strokovne usposobljenosti naših ljudi. To posebno za nas Slovence, ki smo sorazmerno majhen narod in živimo na križišču evropskih narodnih in gospodarskih veletokov. Na tem križišču bomo ostali trdno zasidrani in se bomo uspešno razvijali le ob najvišjem razmahu naše duhovne kulture. Vzgajati domače strokovnjake vseh panog in širiti prosvetljenost med najširše plasti slovenskega naroda za izgradnjo domovine, to je naloga te naše najvišje kulturne ustanove. Zato je potrebno, da se z nje ustrojem, zgodovinskim razvojem in delovanjem seznanimo prav vsi Slovenci, zlasti mi Primorci, ki nam je bila tako dolgo časa odtegnjena in malo znana.

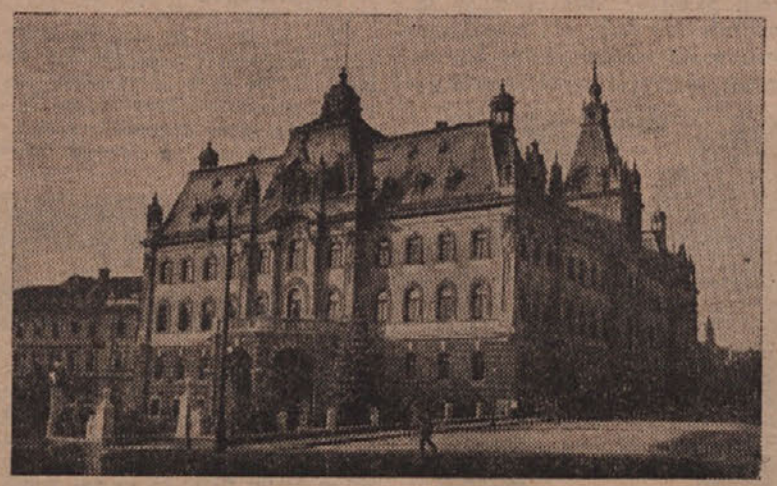

Zgodovina slovenske univerze

Borba za slovensko univerzo je tesno povezana z razvojem političnega in kulturnega razvoja slovenskega naroda. Skozi vso novejšo dobo naše kulturne zgodovine se vleče vprašanje univerze, katero smo končnoveljavno dobili ob osvoboditvi po koncu prve svetovne vojne. Vendar pa smo Slovenci že 300 let poprej imeli znanstveni zavod, ki je tedaj predstavljal visoko šolo univerze. Ta seveda ni bila kompletna, ker ni imela medicinske in pravne fakultete, vendar predstavlja kljub temu prvo visoko šolo na slovenskem ozemlju. Ko je ta šola 1874 prenehala, je bila že štiri leta nato ustanovljena nova visoka šola, ki je imela sicer le modroslovno fakulteto, bila pa je že laicizirana, t. j. prenehala je biti cerkvena ustanova. Obstajala je do leta 1849. Najbolj kompletna univerza je bila v času francoske okupacije pod Napoleonom. Poleg osnovnih in srednjih šol, so tedaj Francozi dali našemu narodu tudi univerzo, ki sicer ni bila slovenska, vendar pa je bila kljub temu velikega pomena, zlasti še, če pomislimo, da smo se Slovenci nato 100 let zaman borili, da bi dosegli od avstrijske oblasti ustanovitev univerze. Francoska univerza v Ljubljani je bila ustanovljena leta 1810 in je obsegala medicinsko, tehnično, farmacevtsko, pravno in zemljemersko fakulteto. Študij je trajal štiri oziroma pet let, profesorji pa so bili deloma Slovenci, deloma Italijani in celo Nemci. Po ponovni avstrijski zasedbi naših dežel leta 1814 je univerza prenehala z delovanjem. Ostala je le stara modroslovna fakulteta. Nekaj časa so se vršila še posebna juridična predavanja, dokler ni avstrijska vlada leta 1849 ukinila vsega visokošolskega študija v Ljubljani. Šele razpad Avstrije in nastanek Jugoslavije je ustvaril možnost za otvoritev slovenske univerze. Vendar pa je tudi tedaj bilo treba veliko truda in borbe z raznimi politiki, ki so bili centralistično usmerjeni in v kapitalističnih rokah in so smatrali, da slovenskemu narodu univerza ni potrebna. Prvotno so nameravali ustanoviti le slovenske tečaje na univerzi v Zagrebu in šele na odločno zahtevo vsega slovenskega naroda je tedanja vlada pristala na ustvaritev univerze v Ljubljani. Slovenci smo dobili filozofsko, pravno, teološko, medicinsko in tehnično fakulteto, ki so pričele delovati že jeseni leta 1919, le juridična šele aprila 1920. Medicinska pa ni bila popolna, temveč je imela le štiri semestre, t. j. za dveletni študij. Univerza v takem obsegu je ostala nato v stari Jugoslaviji nespremenjena vse do razpada države in sovražne okupacije naših dežel.

Razmah slovenske univerze po osvoboditvi

Svoj pravi razmah je slovenska univerza doživela šele po popolni osvoboditvi slovenskega naroda v letu 1945, ko so bili ustvarjeni vsi pogoji za nje vsestranski razvoj. Predvsem je bilo enkrat za vselej odstranjeno vprašanje denarja, ki je v stari Jugoslaviji predstavljalo veliko oviro pri razvoju univerze. Profesorji so bili slabo plačani, ni bilo denarja za opremo, ne za knjižnice, ne za laboratorije in inštitute, stalno je primanjkovalo učnih pripomočkov, zlasti pa ni bilo sredstev za zidavo in opremo novih univerzitetnih zgradb. V novi Jugoslaviji pa ima univerza na razpolago toliko finančnih sredstev, kolikor jih potrebuje za svoj razvoj in pravilno delovanje. Zato lahko danes vidimo, kako se grade številne nove univerzitetne stavbe, da se je močno povečalo število predavateljev in asistentov ter pomožnega osebja, da se na novo in najmoderneje opremljajo številni zavodi in inštituti raznih fakultet, da se knjižnice stalno večajo s knjigami iz vsega sveta in da se univerze prav v vseh ozirih razvija. Razen tega je posvečena vsa skrb tudi socialemu stanju študentov. Država nudi materialno šibkim dijakom prav vso pomoč z velikim številom mesečnih štipendij, ki omogočajo študij tudi najrevnejšim. Razen tega ima tudi odprava vseh šolnin velik pomen.

Največje važnosti pa je ustanovitev novih fakultet. Nova ljudska oblast je že v prvem letu svojega obstoja ustanovila popolno medicinsko fakulteto ter imenovala kompleten profesorski zbor iz vrst samih domačih zdravnikov-znanstvenikov. Istočasno so ljubljansko bolnico pričeli preurejati v klinike, tako da so bili dani pogoji za znanstveni in praktični razmah slovenske medicine. Istočasno je bila ustanovljena tudi gospodarska fakulteta, ki je prej tudi nismo imeli in ki bo omogočila izšolanje domačih strokovnjakov, ki jih naše gospodarstvo tako zelo potrebuje. Pri tehnični fakulteti je bil ustanovljen poseben začasni oddelek za farmacevtiko, letos pa smo dobili (po uradno še nepotrjenih vesteh) tudi samostojno farmacevtsko fakulteto. Razen tega pa so letos na novo odprli agronomsko fakulteto, ki bo vzgajala kmetijske strokovnjake. Tako so bile po osvoboditvi osnovane štiri fakultete, kar predstavlja vsekakor izreden napredek.

S tem se je seveda povečalo tudi število predavateljev, ki jih je danes na univerzi okoli 250, med katere štejemo redne in izredne profesorje docente in honorarne predavatelje. Tako ima samo tehnična fakulteta 84 predavateljev, medicinska 33, juridična 19, filozofska 49, teološka 16 in gospodarska 20, skupaj torej 231. Ni še števila za predavatelje nove agronomske in farmacevtske fakultete, te in one predavatelje, ki na posameznih fakultetah še niso imenovani za posamezne predmete. Če dodamo še lepo število asistentov, ki so tudi akademsko izobraženi strokovnjaki, laborante, knjižničarje in ostalo pomožno in administrativno osebje, potem vidimo, da obsega slovenska univerza kar lepo število najrazličnejših strokovnjakov.

Povečalo se je tudi število slušateljev, kajti po petletnem planu, se mora število naših akademsko izobraženih strokovnjakov vseh panog močno povečati. Tako je bilo že lani v poletnem semestru 3100 študentov, v zimskem semestru pa še več. Letos se pričakuje, da bo njih število glede na nove fakultete še mnogo večje.

VODOGRADBENI INSTITUT

Nove univerzitetne zgradbe

V zvezi s celotnim razširjanjem in reorganizacijo univerze in ustanavljanjem novih fakultet ter dotokom novih študentov, je postalo pereče zlasti vprašanje prostorov. Ob ustanovitvi je univerza imela le eno samo poslopje na razpolago, ki pa je bilo obupno premajhno. V njej so se zato naselili le univerzitetni uradi in oba stava ter filozofska, juridična in delno tehnična fakulteta, ki je bila sicer raztresena po številnih stavbah, ki pa še zdaleka niso odgovarjale vse mzahtevam. Leta 1921. so zato zgradili poslopje tehnične fakultete, ki pa je kmalu postalo premajhno in eno stavbo medicinske fakultete, ki tudi kmalu ni več zadoščala. Če upoštevamo, da je bilo leta 1939 dokončano novo poslopje univerzitetne knjižnice, kamor se je preselila tudi filozofska fakulteta in istega leta tudi strojni inštitut tehnike, potem smo s tem omenili vse, kar je bilo v stari Jugoslaviji sezidanega prav za univerzo. Šele osvoboditev je temu nevzdržnemu stanju napravila konec. Najprej se je pričela izgradnja tehnične fakultete in v najkrajšem času bodo dograjene in izročene svojemu namenu tri velike stavbe za kemični, rudarski in vodogradbeni inštitut, ki bodo seveda tudi najmoderneje opremljene. Medicinska fakulteta je tudi dobila več novih predavalnic, inštitutov in laboratorijev po novih oziroma povečanih poslopjih naših klinik. Vse te razširitve pa so le začasnega značaja, kajti predvidena je zgraditev novih najmodernejših klinik na severnem delu mesta ob Savi.

Razen tega je potrebno omeniti še obnovo univerzitetne knjižnice, ki je bila zaradi nesreče med vojno precej porušena in deloma povsem neuporabna. Obnovitvena dela so trajala skoro leto dni in so bila močno zamudna, kajti porušen je bil cel trakt knjižnice z najvažnejšim delom, t. j. veliko čitalniško dvorano. Letos spomladi je bila čitalnica ponovno otvorjena in predstavlja zopet študentom važno oporo pri študiju.

O posameznih fakultetah

Ljubljanska univerza ima danes sedem popolnih fakultet.

1. Filozofska fakulteta, ki usposablja slušatelje za profesorje vseh srednjih šol, se deli na dva oddelka in to na oddelek za humanistične vede, ki obsega vse jezike, literaturo, zgodovino in na prirodoslovno-matematični oddelek za študij matematike, fizike in prirodoslovja. Fakulteta ima precej odličnih predavateljev, od katerih so nekateri poznani po svetu kot odlični znanstveniki. Študij traja štiri leta, za dosego diplome pa je potrebno opraviti tri izpite iz glavnega in stranskih predmetov in izdelati pismeno diplomsko nalogo. Poseben izpit in doktorska disertacija pa se zahtevata za dosego doktorske časti.

2. Juridična fakulteta usposablja dijake za bodoče višje upravne strokovnjake in za službo v pravosodju. Spričo tega se tudi študij v zadnjem letu (traja sicer tudi 4 leta) cepi na upravno in sodno vejo. Poleg vsakoletnih izpitov, ki jih mora študent opraviti iz vseh obveznih predmetov ki jih je 36, moralo študentje po četrtem letu opraviti še poseben diplomski pismeni in ustni izpit, nakar dobe šele po opravljeni praktični vežbi pravico do diplome in do akademskega naziva pravnik.

(Nadaljevanje na 7. strani.)

kultura ★ umetnost ★ ocene ★ film ★ kultura

Filmski obzornik

Do osvoboditve Slovenci nismo imeli lastne filmske proizvodnje in tudi ne slovenskih filmov. Nekaj poskusov raznih idealistov, ki so posneli nekaj skromnih prizorov iz slovenskega življenja na filmski trak, ni pomenilo dosti. Šele osvoboditev in ustvaritev Slovenije v okviru ljudske republike Jugoslavije, je ustvarila pogoje za razvoj te najmlajše umetnosti. Tako lahko smatramo dan osvoboditve kot dan rojstva slovenskega filma. Slovensko podjetje za proizvodnjo filmov «Triglav film», je kmalu po osvoboditvi pričelo z delom. Tako je bilo v prvem letu izdelanih nekaj kratkih filmov o osvoboditvi Slovenije in o zločinih okupatorjev na naši zemlji. S temi filmi se je vzgojil prvi kader naših filmskih strokovnjakov, režiserjev in strokovnega tehničnega osebja, tako da je Triglav film» že v letu 1946 pričel izdelovati slovenske filmske tednike oz. žurnale, ki so dobili naziv: filmski Obzornik. Ti filmski tedniki, ki se od številke do številke tehnično in vsebinsko zboljšujejo, predstavljajo vsekakor lep uspeh naše mlade filmske umetnosti. Obenem pa tvorijo tudi temeljno stopnjo v razvoju slovenskega umetniškega filma.

Po svoji vsebini in obliki niso filmski obzorniki običajni filmski žurnal, temveč nekaj posebnega. Prikazujejo sicer najvažnejša dogajanja v življenju Slovencev, pomembne dogodke, stvaritve in uspehe, oz. sploh kažejo, kako se oblikuje življenje slovenskega naroda, vendar pa se kljub temu, da prikazujejo isto vsaj deloma tudi tuji tedniki, bistvene razlikujejo od njih. Filmski Obzornik je sestavljen iz dveh različnih delov, ki se drug drugega dopolnjujeta ter je obenem reportaža zadnjih dnevnih dogodkov (včasih sicer z majhno zamudo) in prikaz slik iz našega življenja. V prvem delu prikazujejo namreč dve, tri pejsaže iz našega življenja (n. pr. teden knjige, zdravljenje trahoma, v domu slepih) drugi del novic pa so kratki prizori iz najvažnejših dogodkov dnevnega življenja (obisk tujih državnikov, športni dogodki). Ker pri slovenskem Obzorniku ne gre samo za prikazovanje senzacionalnih novic kot n. pr. v ameriških žurnalih, temveč tudi za to, da gledalci dobe sliko o raznih dogajanjih današnjega življenja, ga lahko smatramo za čisto posebno obliko kulturnega in dokumentarnega filma, ki ga pri drugih narodih ne najdemo. Filmski Obzornik je zato čisto slovenski film.

Dosedaj je bilo izdelanih že 14 Obzornikov, od katerih so zlasti zadnji lepo uspeli in predstavljajo že prave umetnine. Tako je bilo v enem starejših Obzornikov odlično prikazano vežbanje naših raprezentativnih smučarjev - tek movalcev, v trinajstem Obzorniku pa je bil zelo lepo in naravnost umetniško izdelan obisk pionirjev v Koroškem domu, v naslednjem pa prihod koroških pevcev v Ljubljano in njih nastop. Prav ti zadnji filmski Obzorniki nam kažejo, da so se posamezni operaterji in režiserji dokopali do samostojnega umetniškega izraza in so v svojih stvaritvah dosegli že visoko kvalitetno stopnjo. Filmski Obzornik lahko zato smatramo kot važno šolo naših mladih filmskih strokovnjakov.

Ko ti izdelujejo filmske kronike in krajše dokumentarne filme, se pri tem vzgajajo, uče in izpopolnjujejo ter usposabljajo za izdelavo slovenskih umetniških filmov, katere upamo, da bomo kmalu dobili. Seveda so za stvaritev celovečernega umetniškega filma še velike težave, kajti treba je dobiti dober filmski tekst-scenarij, posebne filmske režiserje, ki ta tekst prikroje za filmanje; potrebni so nadalje igralci in prvovrstno strokovno osebje, snemalci, osvetljevalci, strokovnjaki za zvok in še drugi mojstri, ki morajo biti vsi dovolj izkušeni, da ustvarijo res vreden film. Teh strokovnjakov Slovenci doslej skorajda še nismo imeli dobivamo jih šele sedaj, ko se ob delu samem vzgajajo in izpopolnjujejo. Dobre volje je obilo, ljudska oblast jih tudi v vseh ozirih kar najbolj podpira in lahko zaupamo v umetniško sposobnost in podjetnost naših ljudi, da bomo kmalu gledali poleg Obzornikov še slovenske umetniške filme. Današnji filmski Obzornik, ki predstavlja naš prvi filmski uspeh, pa nas v tem upanju še utrjuje.

LJUDSKA PROSVETA

Naša osrednja prosvetna matica Slovensko-hrvatska prosvetna zveza zajema, kot že pove njeno ime, tudi Hrvate, ki prebivajo na področju Tržaškega ozemlja in ki so si ustanovili svojo podzvezo. Ta del hrvatskega naroda je utrpel med prvo in drugo svetovno vojno precejšnjo škodo v vseh panogah svojega javnega življenja. Sedaj se to ljudstvo zopet dviga in se začenja zavedati svojega bistva. Na tem ozemlju so se otvorile hrvatske osnovne šole in hrvatska srednja šola in to je najboljše jamstvo za podvig hrvatske kulture in za povezanje z matično hrvatsko kulturo.

Da se tamošnjim ljudem pokaže stopnja njihovega kulturnega življenja, da se jim predoči bistvo njihove narodnosti, je hrvatska prosvetna podzveza organizirala v dnevih od 5. do 12. t. m. «Teden hrvatske kulture».

Že prvi dan je bilo 12 prireditev. Prireditve so se vršile po domače, prisrčno in ganljivo. V torek, sredo, četrtek in petek so bile tekmovalne prireditve, na katerih so komisije ocenjevale nastope pevskih zborov, recitatorjev in dramskih družin. Tako so n. pr. bila v sredo tekmovanja v Materadi, za kraje Materada, Karšete in Babiči, v četrtek v Novi vasi za društva Nova vas, Buženja in Sv. Ivan, v petek v Martinčičih za Martinčiče, Kuži breg in Marušiče. V nedeljo pa so se k zaključni manifestaciji zgrnili ljudje iz vse Bujščine in iz slovenskih krajev našega ozemlja, o čemer pa obširneje poročamo na 3. strani.

V nedeljo 5. t. m. je bil praznik slovenske pesmi v Zgoniku. Nastopili so pevski zbori iz Zgonika, Združeni pevci iz Devina, Sesljana, Vižovelj, Cerovelj, Medje vasi in Stivana, nadalje iz Saleža — Samotorice, Gabrovice, Proseka, Kontovelja in Sempolaja. Nedeljski nastop nam je ponovno pokazal, da imajo zbori že svojo osebnost, da dajejo že pesmim živo, občuteno interpretacijo. Prvo mesto v tem pogledu gre Proseku in Kontovelju. Prosečani imajo zelo dobro pevsko tradicijo, le škoda, da je zbor številčno šibak. Pravilno bi bilo, da bi sodelovali mladi in starejši, tako da bi se glasovi medsebojno spopolnjevali. Pevski zbor iz Gabrovice je majhen in šteje komaj 25 pevcev in pevk, je pa kar ugajal. Ima mehke prijetne glasove, ki se prav lepo zlivajo v celoto. Zbor vodi tov. Zidarič. O ostalih zborih smo že pogostoma pisali. Občinstvo je sledilo programu z velikim zanimanjem. Prav posebno sta ugajali zadnji dve pesmi, ki so jih zapeli vsi zbori skupaj in sicer Hercigonjeva «Seljačka» pod vodstvom tov. Cibica in «Slovan na dan» pod vodstvom Zidariča.

Mnogim javnim manifestacijam daje naš narod svečani ton s kulturno prireditvijo. V nedeljo 5. t. m. se je vršilo v Bazovici razvitje prapora sindikalne podružnice. Ob tej priliki je nastopil domači pevski zbor, ki je izvajal samostojen spored. Ta mladinski zbor je vodil pevovodja Pavle Fonda. Bazoviški zbor je dober in gibčen in se prilagaja zelo dobro različnim momentom v skladbah. V nedeljo smo pa opazili, da so nekateri pevci manjkali. Je sicer kljub temu lepo pel in njegovo petje je polno zvenelo, toda res ni prav, da puste pevci svoj zbor na cedilu. Če bi bili nastopili vsi pevci, bi prav gotovo zbor prišel do popolnejše veljave.

Jezik je brez dvoma najvažnejši in najdločilnejši element, ki odloča o narodnosti. V narodovi govorici si člani naroda najneposredneje prisvajajo bistvo narodove samobitnosti. Zaradi tega moramo gojiti jezik z vso skrbnostjo. V preteklih desetletjih pri nas našega jezika nismo mogli gojiti; nismo mogli bogatiti našega besednega zaklada, paziti na pravilno izgovarjanje, na govorico, ki bi odgovarjala duhu našega jezika. Da se temu odpomore, je slovensko-hrvatsko prosvetna zveza že lani uvedla pri prosvetnih društvih tečaje za slovenščino, ki so se po nekod prav dobro obnesli. Letos se bo to delo nadaljevalo. Prosvetno delo bo pospeševalo možnost razvoja pri tem vprašanju in pri vsem javnem življenju.

J. K.

(Nadaljevanje s 6. strani.)

Fakulteta je dosegla tako v znanstvenem kot pedagoškem delu že velike uspehe in je postala znana po svetu, istočasno pa je vzgojila že precejšnje število dobro podkovanih pravnikov. Njeni profesorji pa kot strokovnjaki uspešno sodelujejo pri pravni izgradnji naše nove države.

3. Gospodarska fakulteta vzgaja gospodarske strokovnjake. Za čim uspešnejše usposobljenje in napredek našega gospodarstva, so uvedli štiri oddelke specializacije, in to za splošno gospodarstvo, za trgovino, za industrijo in promet ter za finance in kredit. Vsak tak oddelek vzgaja gospodarske specialiste, ki po položenih izpitih iz vseh obveznih predmetov, opravljeni praksi in posebnem pismenem diplomskem delu dobe naziv ekonomist. Fakulteta sicer kot nova ustanovljena še nima tradicije, vendar pa razvoj našega gospodarstva nujno zahteva čim več tovrstnih strokovnjakov. Da je naša mladina to pravilno razumela, nam kaže veliko število slušateljev, katerih je bilo lani skoro 500.

4. Med najvažnejšimi fakultetami je danes brez dvoma tehnična fakulteta, ki je največja na slovenski univerzi, tako po številu profesorjev, slušateljev ter tudi po stavbah in institutih. Tehnična fakulteta usposablja inženirje raznih strok in ima tako več oddelkov, na katerih je študij različno urejen. Arhitektonski oddelek usposablja, naše inženirje-arhitekte, elektrotehnični oddelek elektrotehnične inženirje, razen teh pa je še gradbeni, geodetski, kemični, strojni in rudarsko-metalurški oddelek ki vsak usposablja inženirje specialiste. Predavateljev ima fakulteta v tekočem letu preko 80, asistentov tudi ne dosti manj, študentov pa je lani bilo 1240, tako da predstavlja ta fakulteta res velik znanstveni zavod. Dandanes so sicer nje oddelki še raztreseni po posameznih poslopjih, kot že omenjeno, pa bodo prav kmalu dograjene nove stavbe, v katerih bo vsak oddelek fakultete imel lastne predavalnice risalnice, laboratorije in druge potrebne inštitute ter naprave.

5. Za slovenski medicinski naraščaj skrbi medicinska fakulteta, ki pa je popolna šele od osvoboditve dalje. Nastanjena je po raznih poslopjih klinik in ima sedaj že lepo število predavalnic in laboratorijev, ki so najmoderneje opremljeni. Medicincev je bilo lani 659, med njimi 248 tovarišic, letos pa jih bo gotovo še več, saj nam strokovnjakov zelo zelo primanjkuje. Študij traja 5 let ter je precej naporen.

6. Kot popolnoma nova bo letos pričela delovati agronomska fakulteta, ki bo vzgajala naše mlade kmetijske strokovnjake-agronome. Teh nam po vsej Jugoslaviji močno primanjkuje in tako lahko upamo, da bodo te prvi doma izšolani strokovnjaki kmalu delovali pri dviganju nivoja našega kmetijstva.

7. Teološka fakulteta je najlepši dokaz verske svobode v Jugoslaviji. Ona pa dokazuje še več, da namreč država vzdržuje to fakulteto univerze in tako skrbi za vzgojo duhovniškega naraščaja.

Univerzitetna knjižnica

Pri univerzitetnem študiju in vsakem znanstvenem delu je nujno potrebna obsežna knjižnica, ki mora biti založena s knjigami iz vseh držav. Kot pri vseh univerzah imamo tudi pri ljubljanski univerzi veliko univerzitetno knjižnico, ki se nahaja v ogromnem, lepem in nadvse modernem poslopju, opremljenem z vsemi sodobnimi pridobitvami. Tudi univerzitetna knjižnica predstavlja poseben znanstveni zavod univerze, kjer je zaposlenih precej naših knjižničarskih strokovnjakov. Knjižnica ima več oddelkov, med katerimi sta osebno pomembna rokopisni oddelek in oddelek za narodnoosvobodilni tisk; posebno dragocene in starinske knjige pa so v posebnih tresorjih. Posebnost je tudi ogromna čitalnica, ki je visoka dve nadstropji in ima dve steni popolnoma stekleni, tako da je podnevi vedno dovolj svetlobe. Čitalnica ima okoli 60.000 knjig, med katerimi čitatelj lahko dobi vsako knjigo v nekaj minutah; celotna knjižnica pa šteje okoli 400.000 knjig in je po velikosti tretja knjižnica v Jugoslaviji. Sama knjižnica zaposluje 30 ljudi, med katerimi se nahajajo knjižničarji s fakultetno izobrazbo, pomožni knjižničarji in ostalo tehnično osebje, tako da predstavlja tudi univerzitetna knjižnica velik oddelek naše univerze.

Taka je torej naša slovenska univerza. Nemogoče je seveda na kratko opisati vse njene fakultete, inštitute in laboratorije ter knjižnice in nemogoče je z nekaj besedami označiti pomen, ki ga ta naša najvišja znanstvena inštitucija ima v kulturnem življenju Slovencev. Vsekakor pa je mogoče tudi iz gornjih skromnih vrstic razbrati, da predstavlja slovenska univerza veliko, živo in stalno razvijajoče se znanstveno ustanovo ki je za vsakega Slovenca nadvse važna. Zato je prav, da jo poznamo vsaj površno, prav vsi, da se bomo zavedali, kako velika znanstvena inštitucija deluje med nami in dokazuje visoko razvito kulturo in znanost slovenskega naroda.

Nove knjige

Kot smo pričakovali, je za uvod v novo kulturno sezono izšlo dosti novih knjig in sicer:

V. Nekrasov: V Stalingrajskih okopih, je roman, ki je pred nekaj dnevi izšal v založbi Ljudske pravice. To delo, ki je izhajalo že v odlomkih v Ljudski pravici kot podlistek, je vzbudilo živo zanimanje, tako da je izšlo sedaj tudi v knjižni obliki, s čimer bo mnogim ustreženo. Kot pove ze naslov, nam knjiga prikazuje dogajanja za ves svet usodne bitke pri Stalingradu. Avtor ki je še mlad sovjetski pisatelj, nam slika v romanu doživljaje enega izmed udeležencev stalingrajske bitke; prikazuje nam sicer življenje na majhnem sektorju bojišča, vendar se tudi na tem majhnem prostoru odigravajo tako pomembni prizori, da v dovoljni meri kažejo ves herojski podvig sovjetskih ljudi in njih politično zrelost v odločilnem trenutku domovinske vojne. Tudi način pripovedovanja je izredno živ in nepreostano se menjavajo opisi posameznih podrobnosti, prizorov, pogovorov, mišljenj, tako da se nam iz knjige naravnost razodeva živo življenje. Vprav ta izredno močan vtis nesposrednosti, ki ga pri čitatelju pušča branje te knjige, predstavlja vrednost romana.

Venceslav Winkler: Trgovina sredi sveta in druge zgodba, je ilustrirana zbirka novel in krajših povesti, ki so namenjene najširšim ljudskim množicam Pisatelj je slovenski mladinski in ljudski pisatelj, ki je zlasti znan kot dober pripovednik. Delo je izšlo pri Mohorjevi družbi, ki je najstarejša slovenska knjižna založba in ki se je tudi letos z lepim programom zavezala, da obogati naš knjižni trg z dobrimi in cenenimi knjigami.

Zbornik Brčko Banovići predstavlja po svoji vsebini zbirko leposlovnih in likovnih del mladincev udeležencev gradnje lanske mladinske proge. Zbornik je izšel sicer s precejšno zamudo, je pa kljub temu zanimiv dokument umetniškega ustvarjanja mladih graditeljev mladinske proge. Izbira literarnih del ni ravno najboljša, saj poznamo že boljša literarna dela mladih piscev, ki so v zborniku zastopani, vendar predstavlja knjiga vsekakor lep dokaz razvoja naše najmlajše literarne generacije, ki oblikuje svoj literarni obraz ravno pri tako pomembnem delu kot ga predstavlja mladinska proga. Bolj posrečena je umetniška priloga, ki vsebuje obilo prav zanimivih slik in risb z mladinske proge Brčko-Banovići.

Deskolov St. Pod: je prevod iz bolgarščine. Avtor je mlad bolgarski pisec, ki nam v tem romanu prikazuje zanimivo življenje Bolgarije. Delo je izšlo pri založbi Mladinske knjige, ki je postala naša najbolj agilna založba in ki je v zadnjem času izdala obilo dobrih in zanimivih knjig po najnižjih cenah.

Iz partizanskih let, je knjiga ki jo je izdal slovenski knjižni zavod in ki predstavlja izbor partizanske proze. Uredil in uvod je napisal Josip Vidmar, z novelami ali črticami pa so zastopani vsi naši vidnejši sodobni pisatelji, tako Miško Kranjec, Prešihov Voranc, Juš Kozak, Vladimir Bartol, Ciril Kosmač in drugi. Vse novele obravnavajo snov iz narodno osvobodilne borbe, tako da knjiga najlepše prikazuje, kako so slovenski pisatelji živeli z ljudstvom v najtežjih dneh njegove zgodovine. Je pa obenem tudi veren dokument teh težkih dni, predstavlja knjigo, ki jo mora brati vsak zaveden Slovenec.

(Nadaljevanje na 8. strani.)

★ *Hodil po zemlji sem naši...* ★

LEDENA JAMA v TRNOVSKEM GOZDU

V teh krasnih dneh, ko se je Primorska zopet vrnila v naročje matere Jugoslavije, vstajajo spomini na čase, ko so potekali zadnji dnevi, ko je ta krasna dežela še ječala pod jarmom stare, pozabljene Avstrije, a so zanjo že kovali še hujše verige suženjstva v Italiji. Z roba Trnovskega gozda sem 1. 1917 mnokrat gledal v doline, kjer so se pod granatami tujcev Avstrijcev in Italijanov rušili slovenski domovi, z gnevom v srcu sem se vračal k svojemu težkemu a zanimivemu delu, raziskovanju podzemskih jam. Večini ki danes mislijo na Primorsko, uhajajo misli na prekrasno Trento, na Sočo, modro morje, divna kopališča, velikanske jame med Trstom, Postojno in Reko malone nihče pa ne ve, kako lepa je tudi gozdna Trnovska planota in nekatere podzemske jame na njej. Z vojnimi tovariši sem jih 1. 1917 preiskal okoli 100. Najlepši spomin pa imam na veliko Ledeno jamo, ki leži okoli 1000 m visoko, zapadno od Cepovana v osrčju skalnih skladov Trnovskega gozda. Nekateri Tržačani in Goričani so jo v časih, ko še niso znali delati umetnega ledu, dobro poznali, ker so v vročih poletnih mesecih kljub veliki oddaljenosti zvozili mnogo ledu iz te jame v mesto. Tudi med prvo svetovno vojno, ko je bilo na Trnovski planoti ogromno vojaštva, ker so se bili na njenem vzhodnem robu, na Sv. Gori, na Banjški planoti in ob Soči krvavi boji, je morala velika Ledena jama napajati ljudi in živali in zdelo se je, da so zakladi ledu v njej kar neizčrpni.

Skozi krasni iglasti gozd smo nekega vročega dne meseca julija 1917 pripeljali naše orodje pred jamo. Njeno žrelo leži štirideset metrov pod vrhom gozdne planote v dnu divje skalnate kraške doline. Vhod v jamo zija pod navpično steno in je obrnjen proti severu, tako da nikdar noben sončni žarek ne more poslati svoje toplote v jamsko globino. Vhod je mogočen 13 m širok in 11 m visok. Rastlinstvo se je od njegovega mrzlega žrela umaknilo in gola skala, tu in tam še mahovita, te vodi doli. Nas je takoj stresel mraz, kajti malo više je sijalo julijsko sonce, tu pa smo stali pred vratmi mrzle smrti. (Glej sliko).

V JAMO PO LED

Komaj smo prestopili jamski prag in se je pobočje močno nagnilo, že smo bili tudi na ledniku. V začetku je bil led še umazan od prsti in ostankov rastlinstva, ki so ga zračni vrtinci zanesli v globino. Široki vhod se kmalu zoži v 8 m širok hodnik, nad katerim se dviga goli skalni strop 10 m visoko. (1. na sliki) Čim dalje smo prišli tem čistejši je bil led na tleh. Kmalu je bil popolnoma čist in modrikasto zelen v zadnjih svetlobnih žarkih, ki so ga še osvetljevali od vhoda sem. Lednik je mestoma razpokan. Tedaj je odstopil od stene, a dna ni bilo mogoče užreti in nikdo ne ve, kako debel je led. Tu in tam so ležale skale na ledu. Utrgale so se s stropa, a prihodnje leto jih gotovo ne bo več. V kolikor se led poleti staja, v toliko pozimi zopet naraste. Ledene jame so namreč velike skalne vreče, ki so obrnjene proti severu, da jih sonce pozimi ne more ogreti. Ledene jame leže iz večine več kot 1000 metrov visoko nad morjem, kjer so zime že zelo mrzle. Ko se pozimi zunanji zrak zelo ohladi, začne teči v jamo. Tam izpodriva toplega in ohlaja tudi skalne stene. To se vrši vso zimo in skalovje v jami se zelo na globoko ohladi. Vse kaplje, ki prilezejo po skalnih razpokah v jamo zmrznejo in tvorijo na tleh lednik, na stropu pa ledene kapnike in ledene slapove.

Na koncu hodnika smo prižgali acetilenke, ker strop se je zelo ponižal, za njim pa se je odprla velika podzemska dvorana. Krstili smo jo Kristalna dvorana. (2. na sliki).

V Kristalno dvorano v neugodnih letih ni mogoče prodreti. Gozdar nam je pravil, da se nabere včasih toliko ledu, da popolnoma zakrije vhod vanjo. Zgodi pa se tudi obratno, da se toliko ledu staja da stoji več metrov visoko nad lednikom, ker ne more odteči ob stenah v globino. L. 1917 pa je bilo zelo suho, in vojaštvo je sproti odnašalo vso vodo in mnogo ledu za žejne posadke na bojnih položajih.

Brezobzirna žeja je pripomogla da so vojaki kopali globoko v lednik. Pod vrhnjo plastjo ledu so odkrili 3 - 4 m globoko plast vode; ko so jo odnesli, so prebili spodnji led in zopet so prišli do vode, stoječe nad lednikom. Morda so bile zaporedoma kratke mrzle zime vzrok da je voda, ki se je poleti nabrala nad lednikom, le deloma zmrznila. Ob strani pa ni mogla odtekati, ker so silno ohlajene stene takoj izpremenile vsako vodo v led in z njim zamašile razpoke.

KRISTALNI GRAD

Kristalna dvorana zasluži svoje ime. Dolga je 22 m, široka 21 m, strop pa se dviga 12 m visoko. Tla so iz čistega, neznano debelega ledu. Se nihče ni mogel ob kaki razpoki priti do pravega skalnega dna. Tu in tam je na ledu ležala skala, ki se je odtrgala od razjedenega črnega skalnega stropa. Proti stranskim stenam se je led dvignil v strmi stopnici in pokrivale so ga neštevilni ledeni biseri, v katerih so žareli žarki naših svetilk.

Spomladi so segali iz lednika do stropa veliki ledeni stebri. O tem so pričale razvaline ledu, ki so mestoma ležale ob njihovih nekdanjih podstavkih. Zato pa so bile tem krasnejše velike skupine nad meter dolgih ledenih sveč, ki so visele še mestoma iz razpok v temnem stropu. Seveda smo se jim previdno umikali, ker poleti skozi razpoke dotekajoča voda ogreje skale in ledeni okras kaj rad zgrmi na tla. Po južni steni je padal več metrov debel leden »slap«, ki so ga krasile številne sveče. Na dnu se je zlival z lednikom v eno celoto. V vzhodni steni smo našli prostor, ves prevlečen z ledom. Dno je bilo kakor zrcalo. Ko pa smo stopili nanj, smo presenečeni odskočili; na ledu je stala precej debela plast vode. Na zapadni strani smo preplezali okoli 5 m visok kup udrtih skal in vstopili v 8 m dolg in 6 m visok in širok prostor. (3. na sliki) Led je tudi tukaj pokrival tla in krasen leden steber se je opiral na nevarno razpokani strop. V steni smo odkrili 3 - 4 m široko luknjo, iz katere je tako pihalo, da je ugasnila acetilenka. To je bel dokaz, da se zadaj nahajajo veliki prostori.

Ker je naš čas z merjenjem in risanjem jame potekel, smo onega dne prenehali z delom in se šele naslednjega dne lotili raziskavanja jame za luknjo, skozi katero je pihalo. Nikdo še od tam dalje ni plezal in pričelo se je v resnici vse resnejše delo kakor v prvem, razmeroma lahko dostopnem delu. Ozka luknja, skozi katero smo spustili lestvico iz železne vrvi, razširi in pogrezne v prepad. Po malone navpični ledeni steni smo priplezali v dvorano, ki smo ji nadeli ime »čarobna«. (4. na sliki). Stali smo na debelem ledniškem jeziku, iz katerega se je dvigal vitek, žlebičast leden steber do skalnega stropa. Led je blestel v naših svetilkah in krasil strahotnost črnega podzemskega sveta.

V TEMI V PREPADIH

Lednik, na katerem smo stali, se je pod nami na zanadu pogrezal v črn prepad, nad steno ob ledniku pa je zijala široka črna luknja. (a. na sliki) Ko smo se znašli na silno ostrem grebenu, pod in za katerim je zijal v nas ogromen podzemski prostor, S tovarišem sva vrgla lestvice po steni navzdol in splezala po njih v ta prostor. Le polagoma smo se spoznali v njem. Bil je žalostna, mrtva puščava. Strma tla so pokrivale velike skale, ki so se zrušile s stropa. Temne skalne stene so bile grozotno razpokane in so grozile vsak čas z udorom. Mrtva tišina je vladala tu. Vojaški pomočniki, ki so nam pomagali do sedaj, so ostali v «Carobni dvorani, ker jim je pričelo primanjkovati poguma. S tovarišem sva zato sama raziskovala dalje. Našla sva, da je ta veliki podzemski dom 28 m dolg, 20 m širok in 26 m visok. Koliko časa še? Strašno razpokani strop je pričal, da se bodo skale prej ali slej udrle in morda bo kmalu dnevna luč posijala v to dvorano žalostnega razdejanja. Ledu tukaj skoraj ni bilo več. Ob stenah sva odkrila še dva prepada, eden je bil gotovo okoli 30 m globok, drugi pa še mnogo več. Nerada sva se ločila od njih, ko brez pomoči in najboljših sredstev nisva mogla prodirati globlje v skrivnosti osrčja slovenske zemlje.

Nazaj sva se vrnila čez greben v «Carobno dvorano», kjer so naju nestrpno pričakovali tovariši. Želeli so že nazaj na svetli dan. Za podzemske zanimivosti niso imeli mnogo smisla, saj so bili starejši možje, oženjeni in prisiljeni, da so služili v vojni. Pa jim še nisva dala miru. Pod nami, pod lednikom je zijal še en prepad. Spustili smo še kos lestvice v globino in splezali doli. Prišli smo v «Ledniški dom». (5. na sliki) a bivanje v njem je bilo nevarno. Lednik nam je sedaj visel nad glavami, stali pa smo na strmem grušču, ki ga je držal skupaj le led. V dnu je med gruščem in steno zijala nova luknja. Previdno smo se ji približali. Izpod noge je zdrsnil kamen, padel v luknjo po premolku je zagrmelo iz neznane globine. Ko pa sva s tovarišem razvila nove svitke lestvic, so se vojaki uprli, da ne gredo dalje. In kdo bi jih silil? Bilo je sedaj v resnici zelo nevarno. Luknja je bila komaj za moža široka. Ena stena se je sestajala le iz zamrznjenih skal, pod nogami pa je zijalo brezdno, ki je vodilo kdo ve kam v osrčje Trnovske planote. Le na vrv so naju še navezali in sama sva se pričela spuščati v neznano globino. Da je bilo nevarno, sva kaj hitro spoznala: Kot miza velika skala se je utrgala, ko sem jo zadel, zibajoč se na lestvici. Le zarjovel sem še, da sem opozoril spodaj plezajočega tovariša, ki pa je menda že pričakoval kaj takega. Kot bi trenil, je spustil lestvico in se pognal čez zevajoči prepad ter se zagozdil v razpoki. Skala pa je šinila mimo njega in treskala v črnem prepadu globlje in globlje.

Po kratkem premoru in pomirjenju napetih živcev sva plezala še bolj previdno dalje, do konca lestvic in vrvi. Obstala sva na ozki terasi nad prepadom, ki je segal dalje v črne globine. Acetilenke je niso mogle razsvetliti. Zato sva prižgala svetilno raketo in jo vrgla v prepad. Le deloma je zagorela in padaje v prepad je razsvetljevala fantastične, strašne prepade takih oblik, o kakršnih se človeku, živečem na površju zemlje, niti ne sanja. Zahrepenela sva po nadaljnem raziskovanju teh skrivnostnih prostorov zemeljske skorje- a ne tajim, da mi je bilo obenem tudi tesnobno v tej velikanski prirodi. Kam drže te globine? Morda do podzemskih vodotokov, ki vro 800 m niže v Vipavski dolini na dan? Kdo ve?

Nazaj sva morala. Pošlo je orodje, ljudi za pomoč pri takem delu nisva imela, morala sva se vrniti k tovarišem, ki so naju molčeči in hrepeneči po soncu čakali in po vrvi previdno vlekli k sebi.

Tri velike podaljške sva pustila v Ledeni jami neraziskane. Polagoma smo se vrnili čez viseči lednik v «Carobno dvorano» in po ledeni steni v višje, laže dostopne dele, od tam pa po gornjem ledniku na dan, ki se je že nagibal h koncu. Lepo je po prestanem trudu in nevarnostih zvečer stopiti pod modri nebesni svod. Tesnoba, ki te je obdajala med skalovjem v jami, mine; Ostane pa zavest, da si spoznal nov del mogočne narave, kraje, ki ostanejo velikanski večini ljudi za večno zaprti. Vendar bi se izplačalo, da bi vsaj gornji laže dostopni del velike Ledene jame na Trnovskem gozdu postal bolj znan med naravo ljubečim občinstvom, med tem, ko naj bi najpodjetnejši in najpogumnejši- in poguma je res treba precej- poizkusili rešiti velike, še nerešene uganke v notranjosti našega Krasa!-

Kunaver Pavel

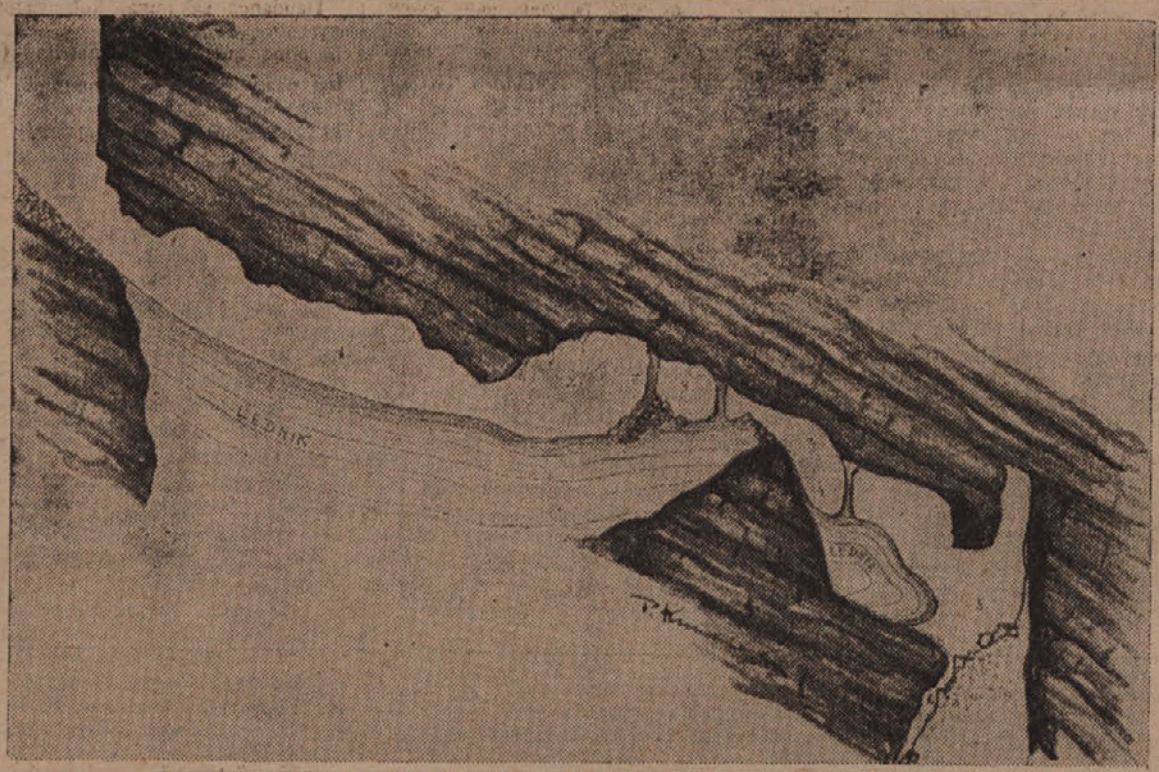

PREREZ SKOZI VELIKO LEDENO JAMO NA TRNOVSKEM GOZDU

1. PREDNJA DVORANA
2. KRISTALNI DOM
3. HODNIK
4. CAROBNI DOM
5. LEDNISKI DOM
6. NERAZISKANO BREZDNO
7. VELIKI LEDENI STEBER
a. PREHOD V VELIKI DOM

Nove knjige

(Nadaljevanje s 7. strani.)

Bogomil Fatur: Knjiga lirike, je obsežna zbirka liričnih pesmi slovenski javnosti že poznanega pesnika. Pesmi, ki so v tej zbirki združene v sedem ciklov pod naslovi, Pojoče srce, Iz sonetov, Pojoča pest, Spevi padlih, Talci, Zvezda junakov, Zmagoslavna himna, so po vsebini razdeljene na dva dela. V prvem delu so natisnjene pesmi, ki so nastale pred vojno in so bile večinoma že objavljene po raznih revijah; po svoji vsebini so ljubezenskega značaja. Drugi del zbirke pa predstavlja, kot pravi sam pesnik, „lirični dokument groze, herojzma in slave slovenskega življenja po letu 1941.„ Pesmi te zbirke so zato hkrati spomin in obračun s preteklostjo in nje zmedo ter obenem radosten pogled v bodočnost in predstavljajo pomemben uspeh novega slovenskega pesništva. Za lažje razumevanje pesmi je dodan knjigi tudi kratek uvod.

Tone Seliškar: Tržaška cesta je tretje izvirno pripovedno delo, ki je te dni izšlo. Tone Seliškar je dobro znan slovenski javnosti, pomemben je zlasti kot mladinski pisatelj. Tržaška cesta je njegov drugi večji roman. V tem delu daje avtor čitateljem poleg pestrih prigod iz življenja glavnega junaka še zanimiv vpogled v dobo in okolje stare Ljubljane. Tudi ta roman se namreč dogaja na ljubljanski pereferiji, toda na popolnoma drugem delu mesta in tudi v drugem času kot Kozakov Šenpeter. Tudi ta roman bo našel obilo hvaležnih bralcev, saj je pisatelj spreten pripovednik, ki zna pritegniti čitatelja k branju.

Grabeljšek Karol: Za svobodo in kruh. To je proza mladega slovenskega pisatelja-partizana, ki je širši javnosti še neznan. Knjiga predstavlja zbirko novel in povesti iz let narodnoosvobodilne borbe in je tudi eden dragocenih prispevkov k zgodovini njenega dogajanja. Vse objavljene novele razodevajo piščevo literarno nadarjenost in njegov zdravi čut za realistično pripovedovanje.

Shakespeare: Izbrano delo, I. del. V zbirki svetovnih klasikov je državna založba pravkar izdala prvo knjigo izbranega dela svetovno znanega angleškega dramatika Shakespearja. Prva knjiga izbranega dela vsebuje tri drame, in sicer: Sen kresne noči, Komedija zmešnjav ter Romeo in Julija. Vse tri drame, oz. komedije, ki jih je mojstrsko prelil na slovenski jezik naš pesnik Oton Župančič, so Slovencem že dobro poznane. Vsa dela pa predstavljajo še nedosegljive dramatske umetnine in so v tako lični izdaji postale dostopne tudi najširšim plastem slovenskega naroda. Izdaja je opremljena z opombami, škoda le, da ni tudi uvoda; kljub temu pa mnogo pripomore, da se Slovenci seznanjamo z glavnimi deli svetovnih klasikov.

Vse knjige prav vsem toplo priporočamo.

R. S.

***

OPERETA S POLITIČNO TEMO

Moskovska opereta je uprizorila novo sodobno opereto z naslovom „Svobodni veter". V opereti se odigrava usoda nekega južnega balkanskega naroda, ki se bori za neodvisnost in svobodo. Junaki operete so mornarji in bivši partizani. Glasbo za to opereto je napisal odlikovanec s Stalinovo nagrado Dunajevski, libreto pa so sestavili Vinikov, Kraht in Tipot, režiral je Tumanov.

Slovensko ljudsko sodstvo

v 16. in 17. stoletju

Današnje ljudsko sodstvo, ki je uvedeno v Jugoslaviji in drugih naprednih državah in ki je nadomestilo staro okorelo, formalno in kapitalističnim interesom služeče sodstvo, smatrajo mnogi kot popolnoma novo pravno ustanovo. Res sicer predstavlja danes ljudsko sodstvo, kot vsa ljudska oblast, velik napredek v razvoju človeške družbe, vendar nam pove naša zgodovina, da smo Slovenci neke vrste ljudsko sodstvo imeli že v 16. in nadaljnjih stoletjih. To ljudsko sodstvo so predstavljali zbori (danes bi rekli masovni sestanki) vsega prebivalstva določenega okoliša, na katerih so se ob sodelovanju vseh navzočih po nezapisanih ali po zapisanih običajih ter po prirodnem pravnem čutu ljudstva reševali manjši spori in kaznovali storilci lažjih deliktov. O tem je na splošno danes še malo znanega in tudi noben slovenski pisatelj ni v kaki zgodovinski povesti prikazal ljudskega sodstva. Ko se seznanjamo z današnjim delovanjem te ustanove ljudske oblasti, ne bo odveč, da spoznamo tudi oblike poslovanja sodišč v ustih časih, ko so se nekateri spori reševali po sodnikih iz ljudstva in ob aktivnem sodelovanju vsega naroda.

Take ustanove ljudskega sodstva so bili predvsem zbori vinogradnikov, na katerih so opravljali »gorske pravde«. Vinsko trto so v naših krajih krajih začeli gojiti zlasti v srednjem veku. Vendar pa vinogradi niso bili last kmetov, temveč plemstva in duhovščine. Ti seveda vinogradov niso obdelovali sami, temveč so kmetom zemljo oddajali v najem, ki je bil pogosto tudi podedljiv, tako da so posamezni vinogradi ostali v trajnem obdelovanju neke družine. Kljub temu pa obdelovalci zemlje niso bilj lastniki; to so še nadalje bili graščaki ali cerkveni velikaši, katerim so kmetje morali plačevati, navadno v delu pridelka, poseben davek. Nad vinogradniki pa je zemljiški lastnik imel veliko oblast, kajti ti so mu bili navadno osebno podložni. Tako je poleg pravice do deleža na pridelku, do dovoljevanja šolanja, preselitve in poroke, imel tudi pravico sodstva nad svojimi podložniki. Toda posebne razmere v vinorodnih krajih so sčasoma omilile to absolutno oblast zemljiškega lastnika nad vinogradniki in tako se je razvilo posebne vrste sodstvo, pri katerem so pričeli sodelovati tudi vinogradniki sami. Seveda se je to sodstvo, pri katerem so sodelovali poleg zemljiškega lastnika ali gorskega gospoda, kakor se je imenoval, tudi sodniki, izbrani od vinogradnikov oz, celo vsi vinogradniki zbrani na zboru, tikalo le manjših sporov, oz lažjih deliktov glede vinogradnikov ali vinogradov. Težji delikti so bili seveda pridržani plemiškim sodišcem. Kljub temu pa je to sodstvo bilo le velikega pomena, kajti preprosti ljudski sodniki so sodili in reševali spore po naravnem pravnem čutu ljudstva in seveda tudi po posebnih zakonih, v katerih se je tudi zrcalilo domače pravo. Na teh zborih se je tako razvijalo, ohranjalo in uveljavljalo domače ljudsko pravo in se uspešno zoperstavljalo tujemu germanskemu, rimskemu in cerkvenemu pravu. Zato lahko smatramo te zbore vinogradnikov, oz. gorske pravde za izredno pomembne ustanove v zgodovini slovenskega ljudskega sodstva, saj se iz njih najlepše razvidi staro domače pravo, razen tega pa kažejo, kako lepo si je ljudstvo znalo samo urejati svoja sporna vprašanja brez vmešavanja tujih oblastnikov.

Razen teh gorskih pravd so bila ljudska sodišča tudi tako imenovana kvaterna sodišča (naziv prihaja odtod, ker so se sestajala vsake kvatre, t. j. štirikrat na leto) in polšja sodišča, za spore o polšjem lovu. Tako prva kot druga so imela enako vlogo kot zbori vinogradnikov, le da niso bila, v vinorodnih krajih in so urejala sporne zadeve kmetov drugod. Vendar pa bistvenih posebnosti pri njih ni in tudi zanje je veljalo skoro vse tisto kot za vinogorske zbore.

Vir, iz katerega lahko danes proučujemo in spoznavamo staro slovensko ljudsko sodstvo, so poleg še ohranjenih zapisnikov o takih zborih zlasti Gorske bukve. To je zakonik, ki je izšel leta 1543 v nemškem jeziku in ki obravnava prav vse zadeve, ki se tičejo vinogradnikov in vinogradništva. Vsebuje številne pravne predpise upravnega, civilnopravnega in tudi kazenskega značaja in urejuje tako pravice in dolžnosti vinogradnikov, o obdelovanju vinogradov, o reševanju mejnih sporov, o povračilu storjene škode, razen tega pa tudi kazni za posamezne prestopke kot n. pr. tatvino, obrekovanje in podobno ter določbe o delovanju ljudskih sodišč-vinogorskih zborov. Za uporabo na slovenskem ozemlju so bile Gorske bukve prevedene iz nemščine na domač jezik in danes poznamo deset prevodov, ki so bili namenjeni za posamezne kraje in se v podrobnostih seveda razlikujejo med seboj, so pa v bistvu vsi enaki. Zlasti so povsod vsebovane določbe o delovanju vinogorskih zborov, na katerih rešujejo pravde ljudski sodniki, izbrani od ljudstva.

Vinogorski zbori so se opravljali nekako od leta 1550 pa do francoske revolucije koncem 18. stoletja, verjetno pa tudi že prej. V življenju ljudstva so ves čas predstavljali posebno slovesen dan, na katerem so obravnavali vse pravne zadeve. Zbori so se vršili enkrat ali dvakrat na leto in to vedno na dan, ki je bil vsem dobro znan; tudi kraj je bil vedno isti, bodisi vrh gorice ali v vasi pod lipo, ob dežju pa v kaki večji stavbi. Udeležili so se ga prav vsi prebivalci iz soseske, tudi ženske in sam zemljiški gospod s pisarjem. Njega so sprejeli slovesno in vinogorski zbor se je vedno pričenjal po slovesnem nagovoru gornika. Gornik, ali tudi goršek imenovan, je bil neke vrste posredovalec med gorskim gospodom in vinogradniki, hkrati pa tudi njihov zaupnik, saj so ga sami izvolili iz svoje sredé. Poleg gornika, pisarja in gorskega gospoda pa so bili najvažnejši organ na zboru ljudski sodniki, ki jih je ljudstvo imenovalo »srenja,« kar pomeni sredina, saj so predstavljali osrednji organ vsega ljudskega zbora. Rekali so jim tudi cvelbarji, (kar prihaja od nemške besede za 12.) ker jih je bilo navadno toliko. Njim na čelu je stal starešina, ki je bil najuglednejši med njimi in je tudi izrekal sodbe. Vse ostalo ljudstvo je to srenjo obkrožalo. Po pozdravnem nagovoru so se najprej prečitale Gorske bukve in na zahtevo tudi tolmačile, da je bil vsak udeleženec poučen o določbah zakona. Nato so se kot prve reševale upravne zadeve, o katerih je najprej spregovoril gorski gospod, za njim pa dva izbrana ugledna moža, ki sta vse primere poznala in pregledala in kot zastopnika vinogradnikov na zboru poročala. O njih predlogih pa je sklepala vsa skupščina in sklep je bil obvezen prav za vse.

Sledil je drugi, sodni del, ki je bil tudi slovesen vendar za nekatere bolj kočljiv. Prvo besedo je seveda imel gorski gospod, ki je posamezne vinogradnike obtožil raznih prestopkov, kolikor so jih ti zagrešili. Najobičajnejši taki delikti so bile poljske tatvine, poškodovanje nasadov, neplačilo davščin in podobni. Gorski gospod pa je samo obtoževal, pravice soditi ni imel; to je imelo ljudstvo samo po svojih izvoljenih ljudskih sodnikih, ki so sklepali, ali je obtoženi grešnik res kriv ali ne in ki so izrekali tudi kazen. Obtoženi se je seveda lahko zagovarjal in si najel celo zastopnika, ki se je zanj potegoval in šele po njunem zagovoru so sodniki sklepali. Naložena kazen je bila prav različna: grešnik je dobil nekaj batin po podplatih, navadno pa je moral kazen plačati v denarju ali še pogosteje v vinu ali celo kruhu. To je bilo namreč sila praktično glede na »likof« po končanem zborovanju.

Za obtožbami gorskega gospoda so prišli na vrsto spori med posameznimi vinogradniki, bodisi zaradi popašnje, opravljivega jezikanja, spora o meji ali podobnem. Ker so bili vinogorski zbori le enkrat ali dvakrat na leto, se je seveda nabralo dovolj sporov in drugih neprilik in tako so vsi navzoči stremeli za tem, da bi se sprte stranke čimprej pobotale in bi se uradni del zbora čimprej zaključil. Tožnik je moral toženca še pred zborom obiskati, pa tudi na zboru samem so sodniki vedno poskušali s poravnavo. Šele če ta ni uspela ih je toženi le trdovratno zanikal obtožbo, tožitelj pa je pri njej vztrajal, so sodniki poslušali izvajanja obeh in nato razsojali. Zanimivo je bilo, da je smel vsakdo obtožiti tudi sodnike, gornika ali celo gorskega gospoda.

Ko je bilo zasebnih tožba konec, se je vinogorski zbor zaključil s splošno ljudsko zabavo. Pobotani spori so ustvarjali splošno zadovoljstvo, tako da so vsi navzoči z gorskim gospodom in sodniki vred pri čaši vina in prigrizku (ki so ga prispevali obsojeni) zaključili vinogorski zbor.

Iz zgoraj navedenega vidimo, da so bili v življenju slovenskega ljudstva vinogorski zbori velikega pomena. Najbolj pomembno pa je bilo to, da je ljudstvo samo reševalo svoje spore po sodnikih, ki so uživali splošno zaupanje. Vprav ti sodniki iz ljudstva, ki so najbolj poznali vse lepote in težave vinogradniškega življenja, so najlaže in najbolj pravično razsojali spore in sodili po splošnem pravnem čutu ljudstva. Zato je bilo pravdanje skoraj brez stroškov in se je navadno končalo s poravnavo v splošno zadovoljstvo. Tako se je torej ljudsko sodstvo izkazalo v slovenski zgodovini kot res dobra ustanova.

R. S.

BUNA - SUROVINA BODOČNOSTI

V današnji industriji gumijastih proizvodov igra veliko vlogo umetni ali sintetični kavčuk, ki se imenuje s splošnim izrazom buna. Res je sicer, da pridobivajo danes iz tropskih dreves - gumijevcev po vsem svetu obilo naravnega kavčuka, ki ga je zaenkrat še dovolj za potrebe vsega sveta. Tudi so svetovna tržišča dostopna in odprta vsem državam, tako da sedaj ni nevarnosti, da bi naravnega kavčuka zmanjkalo. Vendar pa v glavnih industrijskih državah še dalje proizvajajo umetni kavčuk. Se več, raziskavanja in poskusi po tovarnah in laboratorijih se nadaljujejo in strokovnjaki streme za tem, da bi postopek za proizvodnjo umetnega kavčuka poenostavili, izpopolnili in tudi pocenili. Vzrok, da se danes kljub zadostnim količinam naravnega kavčuka še nadaljuje proizvodnja umetnega kavčuka, je v tem, da je danes za določene izdelke umetni kavčuk že boljši in uporabnejši kot naravni; na drugi strani pa tudi moderna tehnika po naprednih državah stremi za tem, da bi kavčuk, ki je tako zelo potreben vsem industrijskim panogam in sploh vsemu gospodarstvu, sama izdelovala iz snovi, ki jih ima na razpolago, in ne bi bila več odvisna od dragega, naravnega kavčuka, ki ga je potrebno razen tega še uvažati iz tropskih pokrajin Azije ali južne Amerike. Tako danes proizvodnja umetnega kavčuka stalno raste in pričakovati smemo še zanimivih odkritij in razvoja te panoge industrije.

Umetni kavčuk so poizkušali izdelovati že pred prvo svetovno vojno, zlasti pa v prvih letih po vojni. Takratni umetni kavčuk, ki se je imenoval izopren, pa je seveda bil kvalitetno še mnogo slabši od današnjega pa tudi sicer postopek pri izdelavi ni bil tako popoln kot je že danes. Zlasti so to industrijsko panogo izpopolnili Nemci, ker so pri svoji ogromni oboroževalni industriji potrebovali velike količine najrazličnejših gumijastih predmetov, pa so bili pri tem odrezani od kolonialnih dežel in ker so seveda hoteli postati neodvisni od drugih držav. Vse to jih je vodilo k iskanju nadomestka za naravni kavčuk, kar se jim je tudi dobro posrečilo. Nemški umetni kavčuk je bil zelo kvaliteten, vendar pa sta tudi ameriški in sovjetski njemu enakovredna. Zdi se morda čudno, je pa vendar res, da so si v Ameriki, ki ima neomejene količine naravnega kavčuka na razpolago, pridobili velike zasluge pri proizvodnji umetnega kavčuka in njih neopren (kot se imenuje ameriški umetni kavčuk) je bil že stopnjo boljši od izoprena. Pri tem pa tudi sovjetski znanstveniki in inženirji niso držali križem rok in so tudi ustvarili svoj umetni kavčuk nazvan sovpren, ki je še posebno kvaliteten.

Dandanes se buna, kot splošno nazivamo umetni kavčuk, izdeluje iz plina butadiena in natrija (odtod naziv buna) z zamotanimi kemičnimi procesi. Butadien je plin, ki ga pridobivajo v glavnem iz apnenca in koksa, ki predstavlja tako osnovno surovino pri proizvodnji umetnega kavčuka. Spojen z natrijem pa nam da, seveda ob dodatku raznih drugih kemikalij in po kompliciranih kemičnih postopkih, ki so skrivnost, lepljivo in raztegljivo snov-umetni kavčuk. Ta postopek imenujeme s splošnim kemičnim izrazom polimerizacija, kar pomeni razvrščanje molekul. Princip pridobivanja umetnega kavčuka iz premoga, oz. koksa, apnenca in natrija obstaja torej v razmeščanju najmanjših sestavnih delcev-molekul po teh snoveh v posebne, nove kombinacije.

Umetni kavčuk se seveda že na zunaj razlikuje od naravnega. Barve je rumeno-rožnate, transportira se navit v svitkih in ne v balah, sestavljenih iz tankih plošč (kot naravni kavčuk), razen tega pa je tudi bolj trd od naravnega. Tudi obdelava umetnega kavčuka je bolj komplicirana kot pri naravnem in v tovarnah gumijastih izdelkov se za proizvodnjo predmetov iz njega uporablja poseben postopek. Pri izdelovanju predmetov iz naravnega kavčuka stavljajo kavčuk v strojemešalnike, kjer ga mešajo z raznimi kemikalijami in drugimi potrebnimi surovinami. Buno pa je potrebno preden jo denemo v mešalnike še segrevati do temperature 112 stopinj C, ker je sicer neuporabna; razen tega potrebuje buna še dodatek raznih specialnih kemikalij, da se lahko obdeluje in stavlja v stroje za izdelavo končnih gumijastih predmetov.

Predmeti iz bune imajo nekatere prednosti pred izdelki iz naravnega kavčuka. Predvsem so bolj trdni in odporni. Zato uporabljamo buno zlasti za izdelavo proizvodov iz trde gume, ker se je zato izkazala za odlično sredstvo. Iz bune izdelujemo zlasti akumulatorske posode, posode za shrambo raznih kemikalij in olj in sploh predmete, ki morajo biti posebno trdni ali odporni proti razjedajočim vplivom raznih olj, plinov in kemikalij. Seveda pa je uporaba bune možna skoro za vse vrste gumijastih predmetov in se je kot taka dobro izkazala zlasti v vojnem času, ter se dobro obnesla kot odličen nadomestek naravnega kavčuka.

Umetni kavčuk, ki ga proizvajajo države, prihaja na trg pod različnimi imeni, med katerimi so najbolj razširjene naslednje oznake: Buna S, Buna SS, Plastikator 32, Perbunan. V bistvu pa gre pri vseh teh vrstah za umetni kavčuk.

V Jugoslaviji dosedaj še ne proizvajajo umetnega kavčuka. Znanstveniki in kemični strokovnjaki sicer vrše poizkuse za izdelovanje umetnega kavčuka, vendar zaenkrat preko poskusov še niso prišli. Vsekakor pa nima Jugoslavija pravega črnega premoga za proizvodnjo koksa, ki predstavlja kot rečeno osnovno surovino pri izdelavi umetnega kavčuka. Zato je še vprašanje, kako in v koliko se bo razvijala industrija bune. Jugoslovanske tovarne gumijastih izdelkov imajo zaenkrat dovolj naravnega kavčuka na razpolago in obratujejo s polno paro ter izdelujejo iz njega celo vrsto najrazličnejših gumijastih predmetov. To je pa sedaj tudi najvažnejše; izdelava umetnega kavčuka pa je zaenkrat še stvar bodočnosti.

Tisk je velesila

Tisk je velesila. Brez časopisa si sodobnega življenja niti misliti ne moremo, saj ima novinarstvo svoje početke že v dobi, ko še ni bilo papirja in tiskarstva. To dokazuje, da je zamisel časopisja ob praizvirkih potreb človeške skupnosti, saj se že v davninah preteklosti kaže potreba po medsebojnem obveščanju glede vseh onih elementov, ki so bistveni del sodobnega novičarskega posredovanja novic, kritike, suhopornega poročanja, pa tudi najbolj fantastičnega ugibanja. To posredovanje novic se vrši na prvi razvojni stopnji ustno, na drugi po razglasih, letakih in podobnih publikacijskih sredstvih, v tretji fazi pa se že uveljavlja oblika časnika, v sodobnem smislu besede, to je kot organ javnega mnenja, ki združuje in prikazuje v svojih stolpcih najraznovrstnejše pojave družbenega življenja in ki jih po izvršenem izboru ter priredbi razpoložljivega gradiva podaja svojim čitateljem v smislu njihovega okusa, življenjskih potreb in nazorov. *Sodobna tehnika* je nenavadno dvignila razvojne možnosti raznih sredstev napredka. Tudi v tiskarstvu in novinarstvu. Kako veličasten je ta razvoj novinarstva, ki gre od starodavnih senatnih razglasnih tabel ter sužnjev reporterjev, s poročanjem raznih novic pa do moskovskega velelista „Pravda" ali pariškega „Petit Parisien", ali londonskega „Daily Mail", ki jih bruhajo dan za dnem ogromni rotacijski stroji v nekaj urah po dva milijona v širni svet.

Ta sijajen razvoj novinarstva sloni predvsem na štirih elementih:

1. *Francoska revolucija* je prinesla svobodo, torej tudi tiskovno svobodo, ki je predpogoj časnikarskega vsebinskega in oblikovnega razmaha. Kjerkoli so razne cenzurne odredbe ovirale tiskovno svobodo se je preko časniških stolpcev razlila pustota in praznota. Ta moment svobodnega izražanja misli v časniških stolpcih marsikaj pojasnjuje: v Franciji in Angliji je bil v XX. stoletju vpliv časopisja mnogo večji, kakor je bil na primer v Nemčiji, kjer se je tedaj godilo časopisju, kakor zapostavljeni siroti.

2. *Analfabetizem*, kulturni nivo, pospešuje razmah časništva. Ta odzivnost ideje ter potrebe novinarstva v širokih ljudskih plasteh se odraža predvsem v razmerju števila časnikov napram številu prebivalstva.

3. *Tehnična sredstva*, ki omogočajo čim brezhibnejšo poročevalsko ekspeditivnost in čim hitrejše in čim izčrpnejše posredovanje novinarskega gradiva. To so predvsem telefon, telegraf in radio.

4. *Razvoj tiskarstva* in drugih sredstev, ki omogočajo čim hitrejše izhajanje, čim večje naklade in čim spretnejše odpremljanje.

Sodobni časnik je produkt dveh elementov: vsebine in oblike. Glede na vsebinsko urejevanje razlikujemo danes v glavnem dve vrsti časopisja:

a) Idejno časopisje, ki je vezano na kakršnokoli svetovnonazorno, politično, kulturno ali gospodarsko socialno usmerjenost.

b) Breztendenčno, izključno informativno časopisje ki se naziva množično časopisje in ki ima v svojih poročilih obeležje senzacij. Tovrstni časopisi prevladujejo predvsem v Združenih državah Amerike. Tudi v Danski, tej deželi „čitateljev časopisov", se v zadnjem času najbolj uvaja tip ameriško senzacionalnega ter izključno informativnega časopisa.

Novinarstvo je, naslonjeno na tako močna ozadja, lahko v polpretekli dobi zajelo v svojih stolpcih vsa najrazličnejša področja človeškega snovanja. Postalo je stalna neprekinjena nadaljevalna šola pouka ter razvedrila potrebnih in željnih množic.

Živinoreja na Tržaškem ozemlju

Iz vseh krajev tržaškega ozemlja prihajajo klici, naj se naš kmet gospodarsko dvigne. Bavi naj se s takimi panogami gospodarstva, ki bodo največ koristile ozemlju in njemu samemu. Kot stebri tržaškega kmetijstva se navajajo: živinoreja, trtoreja, vrtnarstvo in sadjarstvo.

Ker so potrebe velikega mesta posebno kar se tiče živalskih produktov, kot so meso in mleko, ogromne, in ker se konkurence tako hitro ni bati, se tudi živinoreja vedno stavija na prvo mesto.

Poglejmo si malo, kakšno je današnje stanje živinoreje na tem ozemlju, katere vrste živali naj gojijo in kaj se bo v bodoče najbolj izplačalo rediti.

Konjereja ne prihaja v poštev, ker manjkajo vsi pogoji za uspešno rejo teh živali. Edini konjerejski center, Lipica, je pripadal Jugoslaviji, in se zato o reji konj na tem malem ozemlju ne more niti govoriti. Dokaz za to naj bo, da na vsem ozemlju nimamo niti enega javnega žrebca za spuščanje.

V istrskem delu teritorija pa redijo v precejšem številu osle, ki služijo v glavnem za domačo uporabo. Prirastek teh živali pokriva domače potrebe.

OVCE nahajamo več ali manj po vsem ozemlju. Večinoma imajo posamezni kmetje po nekaj ovac, ki jim služijo posebno v današnjem času za pridobivanje volne za domače potrebe. Večje število ovac redijo edino le v bujskem okraju. Tudi tukaj je njihovo število omejeno — vsega skupaj je približno 4000 glav. Ovcereja torej ni razvita in nima smisla, da bi jo umetno širili, ker se z večjim uspehom da gojiti govedo.

Večje važnosti kot ovce so za ubožnejše kmetsko ljudstvo in za delavstvo v predmestjih KOZE. Njihovo točno število mi ni znano, gotovo pa je, da vsak manjši kmet ali delavec, če ima le prostor za to redi svojo kozo. To je tudi razumljivo, ker že koza zadovolji z malo krme in malo prostora, daje pa gospodarju skoraj vse leto mnogo dobrega mleka. Bilo bi potrebno, da se domača pasma čim bolj zboljša. Pri tem bi še pripomnil, da bi morale koze biti pod stalno živinozdravniško kontrolo. Znano je namreč, da je koza eden glavnih prenašalcev malteške mrzlice po svojem mleku. Ta bolezen je zelo huda in tudi nevarna za človeka. Ko se je ta bolezen pijavila v bujskem okraju so morali precej bolnih koz zaklati.

Prašičereja je na vsem ozemlju zelo razvita. Ni je skoraj kmečke ali vrtnarske hiše, ki bi ne redila svojega prašička. Letno zakoljejo privatniki nad deset tisoč prašičev. Vsi ti pujski so prihajali na to ozemlje iz krajev, ki so ostali po mirovni pogodbi onkraj meje. V današnjih mejah države se skoti komaj nekaj stotin prašičkov. Merjascev je le nekaj, svinj plemenic pa nekaj desetin; v samem koprskem okraju se zakolje letno nad pet tisoč prašičev. Cela prašičereja bo torej odvisna od uvoza mladih pujskov, če domači živinorejci in kmetijske ustanove ne bodo poskrbele za vzgojo mladičev. Da je reja pujsov zelo dobičkonosna, lahko izračuna vsak preprost človek. Dobra plemenica je lansko leto prinesla gospodarju z dvema porodoma do 150.000 metro-lir umazanega dobička. Vidimo torej, da je prašičereja velikega pomena in dolžnost vseh kmetijskih oblasti je, da prično hitro in resno reševati tudi to nalogo. Poskrbeti bo treba posebno v istrskem okrožju, da se tudi svinjaki izboljšajo?

Za gospodarstvo najvažnejše vrste živinoreje pa je govedoreja. V prvi vrsti moram omeniti, da je reja krav v bližini velikih mest bila vedno zelo dobičkonosna. Nikdar ne bo tržaško ozemlje moglo rediti toliko krav, da bi mu njih mleko zadostovalo. Mleko se bo torej vedno lahko in drago prodajalo. Import iz sosednjih držav ne bo nikdar mogel konkurirati z domačim svežim mlekom.

Stanje kravjereje je sedaj na tem ozemlju še precej žalostno. Kraški del ima še precejšnje število krav tudi še urejene hleve in nekaj dobrih bikov sive švicarske pasme. Koprski okraj, kjer tudi rede to pasmo, je v tem pogledu mnogo na slabšem. Tu so namreč iz večine družine z eno ali dvema kravama.

Hlevi so zelo slabi in zapuščeni, krma nezadostna, pasma mešana biki slabše kvalitete. Nekaj boljše je v bujskem okraju, kjer goje podolsko-istrsko pasmo.

S smotrnim delom in vztrajnostjo, bi se dalo število krav na tem ozemlju v kratkem času vsaj podvojiti. Opustilo naj bi se sejanje žita, koruze, krompirja itd., nasejala naj bi se detelja, popravili in posebno še pognojili travniki in pašniki, napravilo naj bi se nekaj silosov, izrabili naj bi se odpadki iz mest, pa bi bilo krme dovolj. Kmetje bi si s tem prihranili mnogo dela in truda ter bi za svoje delo bili mnogo bolje plačani. Vsi tožijo sedaj, da delajo vse leto zastonj, ker jim suša vse uniči. Suša bo seveda tudi pozneje, ne bo pa tako hudo uničila deteljišča kakor n. pr. žitarice in koruzo. Navadno pa je v naših krajih dovolj dežja spomladi in jeseni, kar zadostuje, da se krma poseje in spravi v silose. Polagoma se morajo torej tudi kmetje otresti svojih starih nazorov in preusmeriti svoje gospodarstvo tako, da bodo z manjšim trudom več pridobili. Seveda bo morala priskočiti kmetom na pomoč tudi država s krediti za nakup dobrih krav mlekaric in za popravo hlevov ter zboljšanje travnikov. Država bi pri tem nič ne izgubila, ker bi kmetje denar polagoma povrnili, ne bi pa bilo treba uvažati toliko mleka in mesa. Naposled bi se tudi življenjski standard našega kmeta znatno dvignil.

Uspeh živinoreje je seveda odvisen od lokalne produkcije krme. Kakor že zgoraj omenjeno, bi se morali predvsem popraviti in zboljšati travniki in pašniki. Tisti, ki živijo v dotiku s kmetom, vidijo, da so v zadnjem času skoraj povsod opustili gnojenje travnikov in pašnikov, ker primanjkuje gnoja. Gnoj pa primanjkuje, ker redijo premalo živine, kar ga pridelajo pa ga porabijo za gnojenje žitaric, koruze, krompirja itd. Iz vsega tega vidimo, da na naših malih kmetijah ni mogoče rediti mnogo živine in zraven tega pridelovati še druge kmetijske produkte. Treba se je torej odločiti za eno ali za drugo. Ker so izgledi in terenske prilike povoljnejše za živinorejo, se bo vsak pameten poljedelec odločil zanjo.

Dr. L. U.

BOMBAŽ OBIRA

V BIVŠI JUGOSLAVIJI V HERCEGOVINI NISO ZEMLJE RACIONALNO IZKORIŠČALI, NA POLJIH, KJER LAHKO USPEVA BOMBAŽ, SO SEJALI KORUZO. SEDAJ PA SE Z RACIONALNIM GOSPODARSTVOM POLJA PRAVILNO IZKORIŠČAJO. OBIRANJE BOMBAŽA NA TREBINJSKEM POLJU.

Kako izdelujemo maslo

V zadnjem članku pod naslovom: „Kaj vpliva na izdelavo masla", smo zvedeli ves postopek do tja, ko je metenje končano. Kaj vse še moramo storiti, da bo maslo gotovo, se bomo pa danes pomenili.

Ko dosežejo maslene kepice ali maslena zrnca v pinji velikost ali debelost konopljinega zrna ali drobnega grahovega zrna, takrat je metenje končano. Ako metemo preko te meje, ne dosežemo večje množine masla, pač pa le slabšo kakovost; maslo se v pinji zbere v večje kepice ali celo le v nekaj kep ali eno samo kepo. Z metenjem, ki se ne konča pravočasno, pa pride v maslo veliko preveč pinjenca, ki se ne da spraviti več tako lahko in v zadostni meri iz masla. Čim več pinjenca pa ostane v maslu, tem hitreje se lahko maslo skvari. V pinjencu so namreč tudi beljakovine, ki so izvrstna hrana tudi za razvoj bakterij, ki povzročajo, da se maslo lahko skvari. Če končamo s pinjenjem pravočasno, pripomoremo, da ne pride preveč pinjenca v maslo. Laže je namreč preprečiti, da ne pride v maslo preobilo pinjenca, kakor pa ga spraviti v dovoljni meri iz masla, ko je že enkrat v njem. Pa tudi druge napake se lahko pojavijo v maslu, ako ne nehamo mesti pravočasno.

Ko nehamo mesti, pustimo maslo še kake pol ure v pinji, da se maslo umiri, shladi in da postanejo maslene kroglice bolj trdne. Ko na to pinjenec odcedimo, prilijemo k maslu vode in nalahko zavrtimo pinjo in tako speremo v njej maslo. Ali pa vzamemo maslo s sitom iz pinje, ga denemo v posebno posodo in speremo. Lahko tudi spiramo maslo, ko ga zajamemo iz pinje s sitom, sproti v situ. Maslo spiramo zato, da odstranimo iz njega čim več pinjenca in da s spiranjem zvišamo trpežnost masla, vendar pa ga ne smemo preveč spirati, ker izgubi s tem nekoliko svojega prijetnega duha. Premočno spiranje torej lahko škoduje kakovosti masla.

Za spiranje masla je priporočljiva prekuhana ali visoko pasterizirana in na to na 10 do 15 stopinj C shlajena voda. Tudi če velja voda za čisto studenčnico in dobro pitno vodo, jo je treba prekuhati, primerno shladiti in nato šele rabiti za spiranje. Toliko bolj je potrebno tako postopati z deževnico in sploh z vodo, ki jo zbiramo in hranimo v vodnjakih.

Spiranju masla sledi gnetenje masla. S pomočjo gnetenja hočemo:

a) tesno in trdno združiti maslene kepice;

b) odstraniti ves pinjenec, ki se drži maslenih kepic ter

c) zvišati trpežnost in kakovost masla.

Dobro pa se da gnesti maslo le s pripravo, ki jo imenujemo gnetilnik. Brez gnetilnika ne bi smela biti nobena mlekarna, ako hoče izdelovati dobro maslo. Glavna dela gnetilnika sta gnetilni krožnik in rebrasti valjar, ki se pri gnetenju oba vrtita. Maslo denemo v primerni količini na gnetilni krožnik, nakar gnetilnik zavrtimo. Maslo se pri tem razširi po krožniku v tenko plast, v katero stisne valjar istočasno brazde, v katerih se zbirajo pinjenec in vodene kapljice. Da se pinjenec in vodene kapljice lahko in kolikor mogoče popolnoma odcedijo in odtečejo je treba počasi gnesti. Po vsakokratnem gnetilnem obratu, se cela plast masla zvije z lesenima lopaticama skupaj in se gnete znova. Zopet nastane tenka plast z brazdami, po katerih se odcedi pinjenec. Tako nadaljujemo, dokler ni gnetenje končano; končano pa je takrat, ko se na maslu ne prikažejo več kapljice pinjenca, temveč le ga čiste vodene kapljice.

Navadno zadostuje, da pregnetemo maslo deset do dvanajstkrat. Da se maslo preveč ne obdela in zgnete, da ne postane belkasto, mazavo itd., ne smemo predolgo gnesti. Paziti je tudi na to, da za gnetenje določeno maslo ni ne pretrdo in ne premehko ne premrzlo in ne pretoplo. Ako postane maslo med gnetenjem premehko, moramo prekiniti gnetenje za toliko časa, dokler ne postane maslo za nadaljnje gnetenje zopet dovolj trdo.

Dr. I. B.

V EGIPTU RAZSAJA KOLERA

V zadnjem času je svetovno dnevno časopisje posvetilo veliko pozornost nesreči, ki je zadela prestolnico Egipta, Kairo in nekaj manjših mest, kjer razsaja ena najhujših nalezljivih bolezni, kolera. Bolezen, ki se pojavlja in ki zahteva veliko žrtev zlasti v Indiji, se je letos pojavila na obalah Sredozemlja in da je niso zanesli v Trst ali v kakšno drugo obmorsko mesto v Sredozemlju, je pripisati morda le dejstvu, da niso še vzpostavljene redne pomorske potniške proge.

Kolera, nalezliva bolezen, tudi azijatska koler imenovana, je doma v Indiji, kjer nastopa kot epidemija in zahteva na tisoče žrtev. V Evropi se pojavlja posamezno in še to le kot bolezen, ki jo prinesejo mornarji iz daljnih vzhodnih dežel.

Kolera je ena najbolj nevarnih in težkih nalezljivih bolezni, saj zaznamujejo statistike obolelih 40 do 50 odstotkov smrtnih primerov.

Njen povzročitelj je bacil, ki se zelo naglo razmnožuje in katerega naidemo le v črevesju, kjer povzroča na sluznici težko razdejanje. Bolezen se pojavlja navadno zelo naglo. Saj traja inkubacijska doba lahko le nekaj ur. Navadno se pojavijo prvi znaki obolenja tretji dan in se razvijajo naglo. Po vsem se da sklepati o resnosti obolenja. Bolnika napade driska, ki se naglo stopnjuje. Tej se kmalu pridružijo tipični krči v mečah in bruhanje. Strup, ki ga izločajo bakterije pa daje bolniku videz težkega obolenja. V nekaj urah je obolenje v najtežjem štadiju. Od kolere oboleli ima pravi mrliški izgled: vdrte, temno obrobljene oči, šiljast nos, suho nagubano in mrzlo kožo. Zaradi zastrupljenja opeša navadno tudi srce. Zaradi velike izgube tekočine izostane skoro popolnoma mokrenje in tudi čutila kmalu odpovedo. Bolnik zapade tako imenovanemu dušljivemu štadiju, v katerem lahko nastopi smrt po 24 do 48 urah od izbruha bolezni ali tudi že po nekaj urah. Včasih poneha driska in bruhanje ter se pojavi vročina, kar daje slutiti, da bo bolezen mileiša, toda dolgotrajnejša. V tem primeru govorimo o tifoidni koleri. Kot komplikacija nastopa včasih obolenje ledvic.

Kolero lahko nalezemo z dotikom okuženih predmetov, z vodo, včasih tudi po surovih zelenjadnih jedeh. Muhe mnogo pripomorejo, da se ta nalezljiva bolezen širi.

Zaradi izredno velike nalezljivosti kolere zahtevajo tako zdrav-

Za gospodinje

Paprike polnjene z zeljem

Sveže paprike dobro operi in jih očisti kakor za polnjenje. Nato jih zloži v globoko skledo ter zalij z vrelo vodo.

Glavice zelja očisti tako, da jim odstraniš vse zunanje liste. Nato operi preostale liste in zreži kakor solato. Zelje posoli in ga pusti kako uro. Paprike odcedi, zelje ožmi, ga zopet osoli in z njim polni paprike; nato napolnjene zlagaj v večje kozarce, vmes pa polagaj rezine hrena, kar pa ni nujno. Kis skuhaj posebej (če pa rabiš esenco, skuhaj najprej slano vodo in šele ko je ohlajena, vlij esenco). Kozarce poveži začasno, kajti paprike vsrkavajo mnogo kisa, in jih je treba nekaj dni zalivati. Sele ko so se paprike prepojile s kisom, vliješ po vrhu za 2—3 cm dobrega olja in povežeš kozarce s čistim platnom, katerega pokriješ s pergamentom in čvrsto zavežeš z vrvico.

Pečene paprike

Zloži v posodo čiste in zdrave paprike in jih peci v pečici. Medtem postopoma segrevaj kozarce na štedilniku, a istočasno skuhaj vinski kis, ki ga moraš posoliti po okusu in dodaj žlico sladkorja. Ko so paprike pečene, jih zloži, dokler so še vroče, v tople kozarce. Kozarec naj bo pri vrhu prazen za štiri prste. Nato potlači paprike z dvema kosoma očiščenega hrena, ki ju položiš navzkriž. Zalij jih z vročim kisom, poveži s pergamentom ter jih deni med blazine, da se kuhajo v pari do drugega dne. Kozarce vzemi iz blazin, ko so že popolnoma hladni. Pozimi olupi paprikam kožice in jih zalij z oljem. Na ta način pripravljene paprike so zelo dobre in okusne.

Makaroni na palermski način

500 gr. makaronov
250 gr. melancan
moka
olje
paradižnikova omaka
parmezan
50 minut

Zreži melancane na rezine, nasoli jih in jih pusti počivati; nato iztisni iz melancan vodo, potresi jih z moko in ocvri. Medtem napravi paradižnikovo omako in vrzi vanjo ocvrte melancane, še enkrat vse skupaj prevri in zlij na makarone.

KAKO SE DETE RAZVIJA

Ali je tvoj otrok bister in zdrav? Ali pa je omejen in zanikrn? To je vprašanje, ki muči starše.

Ne samo skrbna opazovanja mater in negovalk, marveč tudi znanstvena raziskovanja na tisočerih otrocih so pokazala, kaj mati v duhovnem in telesnem oziru lahko zahteva od svojega otročička, počenši od prvega meseca in dalje, do enega leta in še naprej. Ta raziskovanja so dognala, da se določene sposobnosti in ročnosti pri veliki večini pravilno razvitih otrok javljajo približno v isti dobi. Te sposobnosti matere lahko poskušajo z natančno določenimi nalogami, ki jih vsak povprečno razviti otrok dotične starostne dobe lahko reši.

Vendar mati ne sme takoj obupati, ako je dete spočetka malo bolj počasno in brezbrižno ter kljub že doseženi starostni dobi, ne zna izvršiti nalog prvega, drugega ali tretjega meseca. Prav tako pa tudi ne sme smatrati svojega otroka za čudežno dete, ako že v svojem tretjem letu kaže sposobnosti, ki jih je navadno zmožen šele otrok v četrtem ali v petem letu. Načelo velja: ne prenagli se v sodbi o sposobnostih svojega otroka! Razvojna naglica je precej različna med otroki po mestih in na deželi, ter med otroki v družinah z velikim ali majhnim številom dece. Povprečno kaže v prvih mesecih in letih čudno nagel duševni ali telesni razvoj in napreduje hitro, potem pa se njegove sposobnosti v razvoju ustavijo ter se šele po neki dobi znova poženo v hitrejši tek. Ali pa je prva leta manj kot povprečno bister in krepak, nato pa se naenkrat začne vsestransko razvijati. Končni cilj pa dosežeta oba: normalna sta, a brez čudežnosti in izjemne genialnosti. Kajpak se pri raznih otrocih kaže zgodaj posebna sposobnost za določene naloge, a zato manjša za druge.

Naloga, ki se da otroku v rešitev, se imenuje znanstveno test. V prvem mesecu poskuša mati, da otrok zgrabi njen prst, ko mu ga položi na trebuh, da dvigne glavico, ko ga je položila na trebuh in mu naravna skrčeni roki ob vsako telesno stran, da otrok išče z usti bradavico dojke ali dudo. Ako otrok vse to reši v prvih dveh mesecih, je normalen. V tretjem mesecu mu obesi blizu ropotulja, ki niha. Otrok zasleduje nihanje z očmi. Nato počasi opaža svoje prste in njih gibanje. Na trebuhu ležeč drži glavico kvišku vsaj pol minute. Če se mati skloni nad otroka in se mu smehlja, se zasmehlja tudi otrok. Te »teste« ponavljaj od šestega meseca, ko otrok že posega po ropotulji in jo grabi. Ko mu hočeš nalahko ropotuljo vzeti, jo otrok sklene s prsti in je ne izpusti. Ko mu položiš na obraz zvito krpo, jo otrok potegne stran. Mati položi otroka na hrbet in on poskuša dvigniti glavico. Potem ga prime mati za obe roki in ga skuša posaditi, otrok pa sam dviga glavo in skuša sedeti. To so testi do devetega in desetega meseca. V teh dveh mesecih pa že sedi otrok brez vsake opore in ko mu mati da ropotuljo in še lutko, ju zgrabi obenem ali vsak predmet z eno roko ter obsedi in se igra. Potem poizkušaš, da vzame otrok ista predmeta z drugo roko, torej z levico, kar je prej vzel z desnico, a obsedi in se ne zvrne. Položi mu zvito krpo na glavo in otrok jo potegne navzdol, ne da se zvrne. Kadar otrok že varno sedi, mu pokaže mati dve lahki žlici in udarja z drugo ob drugo. Nato mu izroči žlici in ga vadi, da sam udarja z njima. Nato mu pokaže in pokrije igračo s krpo. Otrok naj igračo sam odkrije in vzame. V prvi četrtini drugega leta naj otrok vsaj za trenutek že sam stoji, naj trklja kroglo pred seboj tja in sem, naj zlaga škatle drugo v drugo in jih jemlje zopet narazen, kakor mu je mati prej pokazala. Nato ga uči, da uboga in stori, kar mu veli. Vstani, lezi, pridi k meni, daj to meni itd. Potem mu mati skrije igračo v škatlo, a otrok naj jo pogreši in sam poišče. V drugi četrtini drugega leta navadno otrok že svobodno hodi, ne da bi se kje držal. Daš mu bobenček in ga naučiš bobnati z dvema palčicama obenem z obema rokama. Dalje ga nauči graditi stolp iz škatelj, ne da ga takoj prevrne, poslušati tiktakanje žepne ure na desnem in na levem ušesu ter končno, da dvigne še sam uro k materinim ušesom. V drugi polovici drugega leta zna otrok že uporabljati palico, da si izbeza žogo izpod omare, v tretjem letu že zna zriniti stol do mize, zlesti na stol in si vzeti jabolko z mize. Tri ali štiri leta star otrok že razume slike, mucka, hov hov, konjiček, mu (krava). Petleten otrok zna sestavljati dele kake osebe: glava, trup, roke in noge, kakor se mu je prej pokazalo, zna tudi že uporabljati rdeč ali moder svinčnik in risati na papirju in povedati, kaj je narisal. Kajti dve ali tri leta star otrok mora že goveriti in pripovedovati n. pr., kaj je videl na izprehodu, kaj mu je prinesel očka itd. 3—4 letnik odgovarja na vprašanja: Kaj storiš, če si lačen, če si zaspan, če ti dam denarja. Tudi zna že ponavljati otroške stihe. Dve ali tri-letnik zna iz kock sestavljati razne slike: križ, dolgo progo itd., lahko pa nariše krog in pravi, da je narisal žogo. Seveda vse po zgledu matere. Kmalu nariše po predlogi že drevo, hišo, mizo s predalom in drugo. Dve ali tri leten otrok zna odpeti ali zapeti gumb ter nesti posodo z vodo, ne da jo izlije, štiri ali pet-leten zna že troje ukazov izvrševati zaporedoma: Vzemi ključ in ga položi na stol, potem pojdi zapret vrata in potem pridi k meni ter si vzemi jabolko! Tako je z normalnimi otroki. Le če desetmesečnik ne zna toliko kolikor zna petmesečnik, se je treba zateči k zdravniku, da najde vzrok. Vsekakor opazuj otroka in mu razvija sposobnosti brez pretiravanja.

Bogo

Da ne bomo prezgodaj plešasti

Vsakdo je dolžan, da si skrbno neguje svoje lase še tedaj, ko so zdravi in zato gosti in močni. Ko začno slabeti, izpadati in se pojavljajo začetki pleše, takrat je težko ali vsaj mnogo teže še kaj rešiti.

Glave ne smemo umivati prepogosto, a tudi ne preredko. Kdor si umiva glavo in pere lase vsak teden, ne pušča lasišču dovolj časa, da bi proizvajalo zadosti maščobe, ki je potrebna za dobro uspevanje las. Na ta način negovani lasje postanejo sčasoma suhi, krhki; lomijo se in se na koncih cepijo. Ako puščamo lase predolgo neoprane, pa izgube svoj lesk, spreminjajo se in so videti vsi mastni in kakor potni. Natančnih pravil za umivanje glave ni mogoče navesti, ker so nekatera lasišča že po svoji naravi jako mastna, medtem ko so druga zelo suha. Hoditi je treba tudi v tem oziru neko srednjo pot: ne preveč in ne premalo. Kdor si pere lase vsake štiri tedne, stori nekako prav. Ako pa vsak dan svoje lase krtači ali vsaj skrbno češe, lahko morda čaka tudi osem tednov. Priporočljivo je umivanje z beljaki, ki jih stepemo v sneg. S snegom dveh do treh beljakov si dobro in temeljito zdrgnemo lasišče, potem si glavo v mlačnih vodah izpiramo tako dolgo, da ostane končna voda popolnoma čista. Mila pri takem umivanju ne uporabljajmo. Potem sledi kratek, hipen poliv z mrzlo vodo, ki naj bo postana. Ako je iz vodovoda, jo prej prekuhamo in ji primešamo na vsak liter kavino žličko jedilne sode. Če uporabljamo namesto prekuhane vode kamiličen čaj, je še bolje. Zadnji vodi lahko primešamo sok dveh limon, ki daje lasem lep lesk in nekoliko trdote. Razloček med gorko in mrzlo vodo je izvrstno dražilo za lasišče. Krepi lase in oživlja kožo, tako da izdatneje hrani lase.

Umito glavo si zavijemo v tople volnene prtičke, lahko tudi platnene, ki hitro vsesajo mokroto. Potem sušimo razprte lase na soncu ali ob peči. Ako smo si umili glavo pred večernim spanjem, si osušimo lase nekoliko z rutami, potem jih zavežemo v tanek robec, da se čez noč parijo, kar lasem zelo dobro de. Preurno sušenje z električnimi ali plinskimi pripravami, ki vroč zrak pahljajo skozi lase, je škodljivo in čestokrat povzroča prezgodnje sivenje in izpadanje las.

Nekateri lasje imajo lastnost, da po izpiranju izgube vso maščobo in dobe drugo barvo. Takim lasem je treba umetno dodati nekoliko tolšče. To storimo na ta način, da pomočimo nekajkrat konico glavnika v sveže sladko mandljevo olje in prečešemo z njim lase. Važno je, da pomastimo lase na koncih, kjer se radi lomijo.

Maže vseh vrst so lasem škodljiva. Znano je, da postanejo hitro plešasti oni moški, ki si mažejo lase. Kdor si hoče ohraniti lepe, zdrave lase, si jih mora česati in krtačiti dvakrat dnevno, zjutraj in zvečer. Zelo ugodno vplivajo tudi masaže lasišča s konci pistov obeh rok, tako da obdelamo vso glavo. To poživi kroženje krvi, ki je za bujno rast las posebno potrebno. Saj je znano, da se dim najbolj zaje v lase, ki dobe po njem nelepo barvo in neprijeten vonj.

Kdor ima zelo mastne lase, lahko uporablja po zdravniku predpisano žvepleno mazilo, večkrat na teden, ki naj ga vtira v kožo lasišča. To doseže najlaže na ta način, da si napravi na posameznih mestih z glavnikom preče. Tudi enovrstna ozka zobna krtačka lahko dobro služi. Vtiranje žveplenega mazila v lasišče zabranjuje praljaj in izpadanje las.

Ako imamo lase trajno nakodrane, jim moramo posvečati še večjo pažnjo, kakor sicer. Med trajne kodre se namreč nabere še več prahu in nesnage kakor med gladke lase. Vsak večer je treba pred spanjem vzeti vse zaponke iz las in razčesati vsak koder posebej ter ga potem zopet naviti okoli prsta ali z železnimi škarjami. Kakor česanje in ščetkanje tako tudi pranje las ne škoduje trajnim kodrom, ako ni prepogosto. Pomniti je treba samo, da se po umivanju glave nikoli ne smemo česati, ako so lasje le še količkaj vlažni; šele ko so popolnoma suhi, jih razdelimo s prečami na več delov in vsakega posebej, potem pa še vse skupaj razčešemo, zopet razdelimo in zvijemo v kodre.

Če bomo od mladega čuvali lase tako, bodo lasje trajno lepi in ne bo se nam treba bati neljubega izpadanja in prezgodnje pleše.

B. T.

Moda

TRPEŽNEJŠE IN CENEJŠE BODO NEKATERE MODNE POTREBŠČINE, ČE SI JIH BOMO SAME SKVAČKALE. KVAČKANA SRAJČKA, KI JO VIDIMO NA SLIKI, JE PRIMERNA ZA 7—10-LETNEGA OTROKA

DVOJNA BRADA — Dvojna brada nastaja zaradi uživanja prevelike količine sladkih in mastnih jedi in zaradi prekomernega popoldanskega spanja. Gumijaste preveze, ki jih nadenemo čez noč, so nezdrave. Samo pravilna masaža od sredine brade na obe strani lahko tu pomaga. Premočno podkožno rast masti lahko odstrani z operacijo prvovrstni strokovnjak in kožo zopet napne. Brazgotine ne ostanejo.

ŽENSKA BRADA — Dlaka izgine takoj, če jo orosimo z raztopino vodikovega superoksida in salmijaka.

Tržaška kuhinja

NEDELJA: Zdrobovi cmoki na goveji juhi, pogačice iz govejega mesa*, ocvrt krompir, pesa; čokoladni narastek.** — Večerja: Bržola z rižem, solata, sadje.

PONEDELJEK: Gobja juha, jetra v omaki, krompir v koščkih, kompot. — Večerja: Guljaž s krompirjevimi cmoki, radič, ocvrta jabolka.

TOREK: Testenine s paradižnikovo omako, pohana riba s solato, sadje. — Večerja: Polenta z maslom in sirom, solata s trdo kuhanimi jajci.

ŠREDA: Goveja juha z rezanci, telečja pečenka, dušen krompir, solata, kompot. — Večerja: Prežganka, fižol in solata, palačinke.

ČETRTEK: Zelenjadna juha, polnjene paprike, pire kromir, sir. — Večerja: Ocvrte ribe, krompir in radič, sadje.

PETEK: Mineštra iz fižola in testenin, polenovka s polento, jabolčni zavitek. — Večerja: Rižot s paradižniki, solata, kompot.

SOBOTA: Špinačna juha z rižem, klobase s kislim zeljem, ocvrt krompir, pečenjak. — Večerja: Testenine z omako, zrezki, solata, sir.

Mesene pogačice:

120 gr suhega kruha, 400 gr kuhane govedine, 2 žlici masti, čebula, moka, olje. — 50 minut.

Namoči kruh v vodi in ga cedi. Medtem zmelji meso in ga mešaj v skledi z mastjo, kruhom, poprom in soljo. Naredi plitve pogačice, jih povaljaj v moki ter jih deni na razgreto olje, v katerem si žarumenila košček čebule.

Čokoladni narastek:

1/4 l mleka, 60 gr čokolade, 70 gr masla, 100 gr kruhovih drobtin, 50 gr sladkorja, 3 rumenjaki, limonova lupina, sneg. — 100 minut.

Deni na ogenj mrzlo mleko s čokolado in mešaj, da se čokolada raztopi. Ko mleko zavre, ga zlij na drobtine in pusti, da se shladi.

Mešaj maslo, sladkor in rumenjake tako dolgo, da se zmes peni; zmelji ali zdrobi mandlje ter jih vrzi v zmes, v katero zamešaš tudi napojene drobtine, limonovo lupino in sneg. Postrezi s čokoladno ali katero koli kremo.

Narastek lahko pečeš v štedilniku ali pa kuhaš v pari.

*Os

SREDSTVO ZA UMIVANJE LAS — Lase okrepimo, če jih dvakrat na teden umivamo z mešanico iz 400 gramov francoskega žganja, 15 gramov pepelike, 10 gramov salmijakovca in 200 gramov rožne vode.

Smuženje obraza zvečer. Zelo važno je, da osnažimo obraz vsak dan, preden gremo spat. Vzamemo kos vate, jo namočimo v dobro obrazno vodo in si očistimo z njo obraz. Nato si ga zbrišemo z mehko tkanino ali z vato, splakujemo z mlačno vodo in vtremo v kožo s krožnimi gibi dobro mastno kremo.

ljenje bolezni, kakor preventivne mere, posebno pažnjo.

Kar se tiče obolelega, je izredno važno, da se bolezen pravočasno ugotovi. Diagnozo bo zdravnik ugotovil na podlagi bakteriološke preiskave blata in bo primer seveda nemudoma naznanil zdravstvenim oblastem. Bolnika je treba takoj poslati v bolnico in če to ni mogoče pa vsaj izolirati. Da preprečimo, da bi muhe raznašale bolezen, moramo okna bolnikove sobe zamrežiti. Najvažnejša preventivna mera je skrb za blato obolelega in za izmečke, ki jih je treba skrbno razkužiti in odstraniti. Prav tako je treba skrbeti za desinfekcijo vseh predmetov, s katerimi pride bolnik v dotiko in za ostanke jedi, ki jih je treba čim prej uničiti z apnom ali ognjem.

Zlasti je paziti na osebe, ki bolniku strežejo. Te morajo po končani bolezni ostati vsaj 5 dni v karanteni in biti cepljene zoper kolero. V borbi zoper kolero je seveda iskati povzročitelje, ki so lahko bacilonosci, ne da bi sami oboleli ali pa ljudje, ki so bolezen prestali. Tudi vodovodne naprave je skrbno pregledati, v kolikor bi lahko zveza med vodnjaki in greznicami mogla biti nevarni vir okuženja.

Osebe, ki pridejo kakor koli v dotiko z bolnikom, naj pazijo na največjo snago. Umivati si morejo roke po vsakem dotiku z bolnikom ali predmetom v njegovi rabi. Tem osebam je naravno prepovedano vsako opravilo z jestvinami zdravih kakor tudi dostop v kuhinjo.

Pogavitni ukrepi splošne narave pa se tičejo pitne vode. V krajih, kjer razsaja kolera, je potrebno, da vso vodo, bodisi pitno, kakor tudi za umivanje posod in jedilnega pribora, prekuhamo. Vodo iz vodovodov pa bo zdravstvena oblast razkuževala s klorom in drugimi sredstvi, ki so predvidena kot normalni ukrepi za zavarovanja prebivalstva pred nalezljivimi boleznimi.

Tudi druge jedi moramo zauživati le prekuhane. Posebno moramo skrbeti za to, da bodo vse jestvine in sadje zavarovani pred muhami ki so najbolj nevarne prenašalke bolezni. Borba zoper muhe na splošno je ena glavnih preventivnih mer zoper vsa okuženja z nalezljivimi obolenji. V Kairu, kjer je v zadnjem času vladala prava epidemija kolere, je oblast v borbi zoper muhe uporabila celo avione, s katerimi je trosila na najbolj ogrožene četrti mesta DDT v prahu.

V našem mestu na srečo ni zaznamovati nobenega primera kolere Zdravstvene oblasti so ukrenile, da se pouličnih odtoki redno dezinfecirajo z apnom. Na posameznih leži, da z navedenimi preventivnimi ukrepi preprečijo obolenje, oziroma da ga, če bi se pojavilo, kolikor mogoče energično zajezijo in izolirajo. — *Dr. Hlavaty*

L. Lagin: *Fantastičen roman*

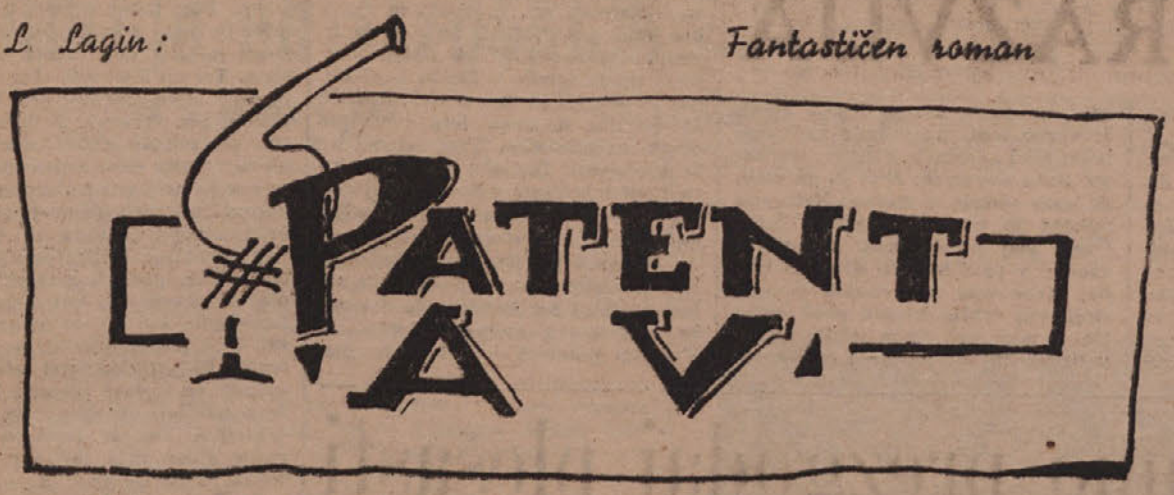

Mlad zdravnik Stiven Popf pride v mesto Bakbuk v bogati industrijski deželi Aržanteji. Posreči se mu iznajti preparat za pospeševanje rasti organizma. Svojo iznajdbo je uspešno preizkusil na dveh pritlikavcih: eden med njima Padrele, solastnik bogate tvrdke, je prosil Popfa, naj mu proda svoj patent. Popf pa se ni hotel z njim pogajati in mu je celo odklonil denar za zdravljenje. Popfova žena, Berenika, užaljena, da je njen mož zavrnil bogastvo, je odpotovala s Padrelejem v mesto Velikih Žab.

Padrelejev sluga Karbo je rádovedno čakal, kakšen se bo vrnil njegov gospodar.

Tu se je običajno Ogastes Karb postavil v svoji domišljiji na mesto skrivnostnega čarovnika in začel sanjati o tem, kaj vse bi bilo, ako bi on — to je Ogastes Karb — poznal tajnost rasti namesto onega neznanega srečnega čarovnika. O, on ni bil tepec. Odrl bi gospoda Padreleja mlajšega, da bi mu morali dati milijon, dva milijona, tri milijone! Morda bi celo zahteval, naj ga sprejmejo za enakopravnega druga tvrdke: »Brata Padrele in Karb«! Član vsemogočne »Šestorice« — Ogastes Karb!

Vendar pa je bil Ogastes Karb zadosti praktičen človek, da je prešel od brezplodnih sanj k bolj realnim mislim o tem, kakšne bi utegnile biti posledice za njegovo osebo po čudežni izpremembi, ki se bo izvršila z njegovim gospodarjem. In vsakikrat je prišel do prijetnega zaključka, da bo položaj osebnega tajnika dorastlega gospoda Padreleja mlajšega neprimerno pomembnejši kakor položaj osebnega tajnika pritlikavca, ki dejansko ni nič pomenil, se ni udeleževal poslovnih del družbe in se je izogibal javnosti. Spričo tega je bil Ogastes Karb silno zainteresiran na tem, da bi Avrelij Padrele zrastel.

Zato je bila prva misel, ki je prešinila Ogastesa Karba, ko se je zjutraj drugega septembra oglasil telefonski zvonec, ta, da se je vrnil gospodar. Takoj ga je prevzela žalost: končali so se zlati dnevi mirnega življenja brez »Klopa«.

Iztegnil se je k telefonu, se odkašljal in dvignil slušalo.

Neznan bariton je vprašal:

— Gospod Karb?

— Da, tu je gospod Karb, — je hladno odvrnil Ogastes.

Zdaj je bil nevoljen, ker ga ni poklical gospodar. Zlodej vedi, kam se je izgubil!

— Nekoliko bolj vljudno, gospod Karb, — ga je pokaral bariton.

— S kom imam čast? — je naduto vprašal Karb.

— Govorim po naročilu gospoda Avrelija Padreleja...

— Gospod je prišel? — se je zdrznil gospod Karb.

Opozoriti vas moram, gospod, da je skrajno nedostojno prekiniti koga v govoru.

— Oprostite, gospod! S kom imam čast? — je Ogastes odgovoril z vprašanjem, toda precej bolj vljudno.

— Sem vam že povedal, gospod... e—e—e... Krab.

— Z vašim dovoljenjem, gospod, nisem Krab, ampak Karb. — ga je popravil Ogastes.

— Sem vam že povedal, gospod Krab, — je pomenljivo ponovil bariton, — da govorim z vami po nalogu vašega gospoda Avrelija Padreleja. Upam, da razumete te besede?

»Novi tajnik!« — se je zgrozil gospod Karb in otrpnil. — No seveda. »Klop« je zrastel in si vzel drugega tajnika!«

— Oprostite, gospod! —, je zastokal v slušalo. — Poslušam vas, gospod!

— V pol uri vas pričakujem v restavraciji »Kortec«, — je rekel bariton.

— Kako naj vas tam poiščem? Saj vas ne poznam po obrazu.

— Zaradi tega si ne delajte skrbi. Postojte pri vratih in jaz vas pokličem. Jaz vas dobro poznam. Gospod Padrele mi je naročil, naj vam povem, da ne sme nihče niti njegov brat zvedeti o najinem razgovoru, — je rezko zaključil bariton in obesil slušalo.

Natanko pol ure pozneje je vznemirjeni Karb vstopil v hladno dvorano restavracije »Kortec«. Približal se mu je natakar s ceremonioznim vedenjem in ga povedel k oddaljeni mizici, za katero sta sedela neznan moški kakih trideset let star, z naprej štrlečo brado in za spoznanje ploščatim nosom ter mlada, ljubka brinetka, ki je strmela v Karba z očitnim zanimanjem.

— Ali ste to vi, ki me je poklical po telefonu? — je vprašal Ogastes Karb. Skušal se je spomniti, kje in kdaj je videl tega neznanca, ki mu je bil pa istočasno nekam znan.

— Veseli me, — je izpregovoril neznanec z rezkim baritonom, — da ste točni kakor vedno.

— Nimam časti, vas poznati, gospod, — je rekel v zadregi Ogastes Karb. — Zelo mi je žal, ali ne morem se spomniti...

— Imate čast, poznati me najmanj šest let, — je strogo pripomnil neznanec, pa se ni mogel vzdržati in obraz se mu je razširil v zadovoljnem nasmehu; videti je bilo, da ga ta prizor silno zabava.

— Zelo mi je žal, gospod, toda nikakor se ne spominjam, kje sem vas videl, — je še vedno v zadregi vztrajal Ogastes Karb pri svojem zatrjevanju.

Zdaj se je njegovi iskreni zadregi pridružilo še igranje. Videl je, kako njegova zadrega zabava neznanca; zakaj se ne bi torej poslužil vloge, ki bi mu utegnila prinesti korist?

— Videla sva se v Melbournu, — je rekel neznanec in pomežiknil dami, kakor bi jo hotel spodbuditi, naj se pridruži njegovemu veselju; rahel nasmešek je šinil preko njenega obraza.

— Zelo mi je žal, gospod, — je rekel, — v zadregi sem, vem, da je to neodpustno, ali...

— Za časa najinega bivanja v Parizu sva se videla vsak dan, — je nadaljeval neznanec, da bi mu obudil spomin, — v Ženevi, v Benetkah, v Valenciji, v Capetownu, v Newyorku, v Londonu in Monte Carlu, v Pragi, v Kalkuti...

— Ne jezite se name, gospod, — je potrto izpregovoril Ogastes Karb, — ali prav zares se ne morem spomniti, da bi vas bil kdaj koli videl. Ali mi dovolite, da vas nekaj vprašam?

— Le vprašajte, — je suho rekel neznanec.

Bil je nekoliko užaljen, kakor da ga je prekinil sredi prijetne zabave.

— Hotel bi vedeti, če se je moj gospod že vrnil s potovanja.

— Pač vam je zelo dolg čas po njem, kaj? — se je ironično zasmejal neznanec.

— To bi ne bilo čudno, gospod, — je rekel Ogastes z glasom, ki je razodeval celo neko plemenitost. — Imam čast, da sem njegov tajnik že preko šest let.

Tedajci je neznanec vzkliknil:

— Jaz vas ne prepoznam, Karb! Kje je vaša slovita natančnost? Zdaj je že september, vi pa ste prišli prvič k meni v soboto četrtega maja, to je najmanj šest let in štiri mesece...

— Gospod?! — Gospod Avrelij?! — je vzkliknil Ogastes Karb in na njegovem porcelanastem rdečeličnem obrazu je odsevalo tako pristno začudenje, da se Avrelij Padrele ni mogel zatajevati in je prasnil v samozadovoljen smeh.

Celo na neveselem obrazu njegove dame je zatrepetal za hip nasmešek.

Medtem ko se je gospod Padrele mlajši naslajal nad tem prizorom, ki ga je že vnaprej užival, se je Ogastes Karb naposled spomnil, na koga ga je spominjalo izpremenjeno lico njegovega gospoda. Samo zalizci so še manjkali, pa bi bil popolnoma podoben svojemu pradedu Uriju, sinu utemeljitelja tvrdke, katerega portret je krasil kabinet Prima Padreleja. Poleg tega je Karbu uspelo zbrati misli. Prešel je v spominu ves dosedanji pogovor z gospodarjem in z zadoščenjem ugotovil, da je moral ta pogovor prav gotovo prepričati Padreleja mlajšega o vdanosti njegovega tajnika kakor tudi o tem, da ga ne more nihče prepoznati.

Takoj za tem prijetnim premišljevanjem, pa je Agastesu šinila v glavo druga misel. Razen neutemeljenega neznančevega pričevanja ni bilo nikakega dokaza, da je to v resnici Padrele, ne pa morda kakšen samozvanec. Tudi njegova podobnost z nekim davno umrlim voditeljem tvrdke je utegnila biti zgolj slučajna.

— Moj bog! — je vzkliknil tedaj Ogastes Karb z največjo iskrenostjo, ki jo je premogel. — Moj bog! Nikoli ne bi bil mislil, da se more človek v poldrugem mesecu izpremeniti do popolne nespoznatnosti! Nič se ne bi čudil, če se je izgubila brez sledu tudi brazgotina na vašem prstu

Šlo je za brazgotino na palcu leve roke od rane, ki si jo je prizadel osemletni Avrelij. Hotel si je sam ošiliti svinčnik in se je pri tem urezal do kosti. Ta urez je stal njegovo vzgojiteljico službo in nadaljnjo kariero.

— Vi pa preveč zahtevate od znanosti, — se je nenadoma potegnil za znanost gospod Padrele. — Brazgotina je še ostala. Pa ne kakor poprej nič ne moti. Tudi vrojeno znamenje je ostalo. Pa me kakor poprej tudi ne moti. Ali se spominjate, da ste mislili, da je to madež, in ste mi ga hoteli zbrisati z nosnim robcem?

In pomenljivo, kakor je delal vselej, kadar je šlo za njegovo osebo, je pokazal svojemu tajniku polkrožno srebrasto liso brazgotine na prstu in vrojeno znamenje za desnim uhom.

— Moj bog! — je vnovič vzkliknil vdanj Ogastes. — Sveta nebesa! Ali bo vesel vaš bratec, gospod Primo. Kakšno prijetno iznenadenje bo to zanj na rojstni dan!

— Prav tako menim tudi jaz, starina, — mu je zaupno rekel Padrele mlajši. — Primo bo to zvedel šele pojutrišnjem in samo iz mojih ust. Zanašam se na vašo molčečnost, Ogastes.

Avrelij Padrele je podrobno izpraševal Ogastesa, kako se počuti njegov starejši brat in srečnega obraza je poslušal njegova zatrdila, da prav dobro. Potem je predstavil tajnika svoji nevesti Bereniki Mišelli in mu s ponosom uspešnega poslovnega veščaka razodel, da ima na vidiku zadevico, bajni posel, ki utegne v enem ali v dveh letih podvojiti in celo potrojiti kapitale tvrdke, a vložiti bo treba samo malenkost: pet, šest milijonov. Res, da so še neke sitnosti pri tem, toda on prevzame nase, da bo vse uredil.

Čeprav je bil Padrele hudo zaverovan vase in v svoje poslovne načrte, vendar je opazil, da bi ga Ogastes Karb hotel še nekaj vprašati, a si ne upa.

— No, govorite, le govorite! — je spodbujal Ogastesa. — Vse se mi zdi, da bi me radi nekaj vprašali?

— Zgolj radovednost, gospod, — je v zadregi momljal gospod Karb, ki je vedel, da za njegovega gospoda ni večjega užitka, kakor če more spraviti od sebe odvisne ljudi v nenadno zadrego. — Zagotavljam vam, gospod, zgolj radovednost... Kajpak, če ni to tajnost... Koliko vas je stal ta čudež?

Vprašanje Ogastesa Karba je dalo povod, da je Padrele prasnil vnovič v tako glasen smeh, ki je zbudil pozornost vse ogromne restavracijske dvorane. Padreleju je šinila kri v obraz, davil se je, kašljal, stokal in si otiral solze, ki so silile iz njegovih lepih zelenkastosivih oči. Komaj je lovil sapo in zopet kašljal.

— Nikoli mi ne boste verjeli, Ogastes! Vrag me vzemi, če je kdo na svetu, ki bi mi to verjel!. Pripravite se da boste zazijali! To me ni stalo ne groša!

— Ne groša?! — je trpeče vzkliknil Ogastes in čutil, kako mu zastaja dih. — Ni lepo, da se tako norčujete z menoj, gospod Avrelij!

Berenika je začudeno pogledala Padreleja, ki se je še vedno krohotal, in zaničljivo zmignila z rameni. Še to je manjkalo! Mož laže, pozabljajoč pri tem, da je ona navzoča.

— Nikakor se ne norčujem, dragi Ogastes! — je zmagovito potrdil Padrele. — Če izvzamem stroške za potovanje in hrano, prav nič. Nič!

Z rožnato, neverjetno gladko dlanjo je orisal v zraku krog, da bi podkrepil svojo trditev.

— Veste, — je začel bolj mirno, ko se je oddahnil od zadnjega napada smeha, — veste, sprva sva z doktorjem... sklenila kupčijo za sto tisoč...

Če bi Padrele ne bil tako zatopljen v svoje pripovedovanje, bi bil zapazil, da se je Berenika zdrznila, ko je slišala besedo kupčija. Saj je bila priča pri vsem tistega večera, ki se ji je zdel zdaj tako daleč.

— Osem in štirideset tisoč sem mu obljubil v gotovini, ostalo pa da mu pošljem iz Mesta Velikih Žab, brž ko se vrnem tja. Vse se je godilo tiho in mirno... Stanoval sem v nekakšni pasjici, pa se nisem pritoževal. In prav zadnji dan sva se pričkala z doktorjem zaradi neke malenkosti. Nenadoma se je doktor začutil užaljen v svojem častiljubju, ker se nisem izrazil z dolžno ponižno poštljivostjo o njegovih kolegih, kakor bi bil on hotel. Vaša volja, zelo spoštovani gospod, postavite svoje bogove na tako visoke podstavke, kakor želite! Samo Vas ponižno prosim, gospod, ne zahtevajte, da bi se moral Avrelij Padrele klanjati vašim raztrganim bogovom ki vsi skupaj ne premorejo niti toliko denarja, da bi si mogli omisliti pritlikavca za poizkuse!

Padrele je ošinil z naglim pogledom Bereniko. Ni se mu zdelo vredno, da bi prizanašal družbenemu sloju, ki ga je zapustila. Zdaj je pripadala njegovemu krogu. Spomin na njeno prejšnjo družbo bi moral zbuditi v njej v najboljšem primeru občutek pomilovalnega prezira. Računal je na to, da bo Berenika odobravala njegove besede! Toda Berenika je molčala in njen obraz je izražal samo nerazumljivo brezbrižnost.

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

Katarina Lorimer; 35 lastnica prodajalne umetniških starin, je kupila Holbeinovo miniaturo slike »Gospa z nageljni«. Nameravala jo je prodati, da opomore svojemu omajemu gmotnemu položaju. Katarina, ki se je s svojo sposobnostjo povzpela do lastnega podjetja, je z vso nežnostjo skrbela za svojo nečakinjo Nancy, zaročeno z Američanom Chrisom Maddenom.

Medtem ko spočetka Katarina ni imela do Maddena zaupanja, je na poti v Ameriko (kamor je potovala tudi Nancy na turnejo) spoznala, da ga ljubi. Ni hotela kaliti sreče svoji nečakinji in rada bi se umaknila. Madden in Nancy sta sklenila, da se čez en teden poročita.

Toda medtem ko je Katarina čakala v svojem uradu v New Yorku Brandta, da bi mu prodala miniaturo, ji njen zastopnik Breuget prinese vest, da se je Brandt ponesrečil, kar je Katarino silno potrlo.

Njene so bile ustnice s prisiljenim in nepremičnim nasmehom, njena je bila roka, ki je s trudno kretnjo držala šop nageljnov, vse okoliščine, po katerih je slika postala njena last, so tvorile neizogibno in usodno verigo. To je bil istočasno spomin in prerokovanje. Ne samo zgodba, tudi usoda nesrečne Lucije de Quercy se je v njej ponavljala. V mračnih sencah njene môre se ji je zdel ta privid tako jasen, da ji je ušel krik groze.

Stiskalo jo je v grlu, zgrozila se je, pot ji je kapljal po čelu. Videla je, da je nastal dan in takoj jo je prevzela zavest njenega položaja, občutila je živo in pekočo bolečino. Da bi se je rešila, je takoj vstala, šla pod prho in se naglo oblekla. Vrgla je pogled v sosednjo sobo in videla, da Nancy še počiva.

Šla je na ulico. Ni imela nobenega načrta, ni se hotela vrniti v svojo pisarno, ker ni mogla prenesti misli, da bi videla Breugeta in pozorišče svoje nesreče. Njena dejanja so se ji prikazovala kot skozi nekako meglo in vsa zmedena je začela hoditi vzdolž *52, Ceste*. Na nekem križišču je stopila v nek bar in si naročila skodelico kave in kruhek. Nato je šla čez Tiles Square in pustila, da jo je zanesla množica, ki se je gnetla po stopnišču, navzdol k neki postaji podzemne železnice. Oditi, bežati! Bila je že v prepolnem oddelku vagona, ljudje so se gnetli in kričali v temi.

Ni mislila kot na beg in že je bila na zadnji postaji. Na obali je bil zrak nasičen s soljo in oddaljeni šum valov ji je odmeval v ušesih. Hodila je po umazani sivi cesti. Ob strani so se vrstile neurejene trgovine in bari, kjer se je lahko jedlo školjke in ribe, ter semenjska strelišča z nabreklimi in napol porušenimi stenami, na katerih so viseli stari razcapani plakati. Pred njo so se dvigala revna, okostenela in čudna stavbišča Luna-Parka.

V njeni duši se je nekaj posvetilo in občutila je grenko razočaranje. Njene ustnice so izražale silno bolest. Bila je na Coney-Islandu. Nekje daleč se je samotna pot dotikala dveh neizmernosti, morja in neba. Zrak je bil čist in mrzel. Katarina je hodila počasi po samoti. Hodila je ves dan s sklonjeno glavo in z očmi uprtimi v tla, kot da bi nečesa iskala. Toda čeprav se je nekoliko zbrala in našla nekoliko svojega ravnotežja, vendar je bila v njeni duši samo osamelost in obup.

Mrak jo je spet zavrnil proti mestnim lučim in bila je že pogreznjena v ironičnem in blaznem njujorškem vrtincu, v slepeči in mnogobarvni razsvetljavi, v divjem pouličnem hrušču. Ko se je vrnila v hotel, je čutila, da je s svojimi močmi zaradi utrujenosti in pobitosti čisto na koncu. Nenadoma se je pa njen pogled ustavil na kupčku belih lističev, ki so imeli vsi napisano isto sporočilo: »V pisarni vas čaka neka vest.« V tem trenutku je zazvonil interni telefon. »Oh, gospa Lorimer,« je dejal nek prijazen in melodičen glas, »gospod Breuget je zaman poskušal ves dan, da bi vas našel. Večkrat je klical in tudi prišel je večkrat sem.«

»Oh, če ne gre za kaj drugega kot za Breugeta,« je žalostno pomislila Katarina; nato je odgovorila: »Dobro. Hvala. Telefonirala mu bom pozneje.« Hotela je že s trudno kretnjo obesiti slušalko, ko je spet zaslišala glas:

»Moment, prosim, gospa Lorimer! Pravkar je tukaj gospod Breuget.

V tem se je že oglasil Breuget:

»Halo, halo! Ste vi, gospodična Lorimer? Za božjo voljo, kam ste se skrili?«

Z eno roko si je stisnila senca, ki so jo bolela, in se potrudila, da bi govorila mirno: »Tavala sem nekoliko ves dan. Breuget, ne vznemirjajte se!«

»Toda, moj bog, vi torej ne veste, kaj se je zgodilo?«

Osupla zaradi nenavadnega Breugetovega vznemirjenja, si je Katarina ovlažila ustnice.

»Kaj je torej prav za prav?«

»Iskal sem vas povsod že od jutra,« je vzkliknil Breuget, ves zasopel. »Ne morem več vzdržati, kajti če ne, bom počil kot balon. Gospodična Lorimer, draga gospodična Lorimer, prodali smo miniaturo!«

»Kaj?«

»Da, da ! Tako je! Prav zares! Resnično kot je bog v nebesih. Smejal bi se, pel bi, plesal bi od veselja.«

Katarini je soba zaplesala pred očmi. Lastnim ušesom ni mogla verjeti in mislila je, da je stari izgubil glavo. Stisnila je slušalko na uho in počasi in razločno vprašala: »Breuget, ste znoreli?«

Prekinil jo je s ploho bučnih besed:

»Ne, hvala bogu! Mojih pet čutov v redu funkcionira, gospodična Lorimer! Dovolite, da vam stvar objasnim, če ne, me bo še hudič vzel. Danes zjutraj pride Ascher prav prijateljsko k meni. Obžaluje Brandtovo smrt in vse njene posledice, potem klepeta kake pol ure o tem in onem in končno z nekako brez brižnostjo pove, po kaj je prav za prav prišel: pooblaščen je bil ponuditi nam sto tisoč dolarjev za miniaturo.«

Katarini se je znova zavrtelo. Prijela se je za rob mize in uporabiti je morala vso svojo energijo, da ni padla. Na vsak način je morala verjeti, kar ji je Breuget povedal: »Upam,« je slabotno zamrmrala, »da ste sprejeli ponudbo.«

»Jasno«, je zavpil.

Nastal je trenutek ginjenega molka, nakar je Katarina zajecala: »Tako torej, za sto tisoč dolarjev smo jo prodali.«

»Kar dobro je šla«, je skoraj vpil Breuget v izbruhu veselja. »Ček je bil že izdan. Izročil sem ga banki ob pol dvanajstih in denar nam je že na razpolago. Ostanite v hotelu gospodična, pridem takoj.«

Čutila je, da jo moči zapuščajo in spustila je slušalko.

Težak vzdih ji je zaprl grlo in padla je na divan; okrog nje se je stemnilo, nastala je noč. Prvič v življenju se je Katarina onesvestila.

Šestnajsto poglavje

Dan se je dvignil jasen in mrzel pod neizmernostjo modrega neba. Mesto je bleščalo v soncu. Katarina, v kateri je vznemirjenost prepustila mesto prijetni vedrosti, je sedela v svoji sobi in pisala v London. Veselo vest je že s telegramom sporočila Waltersu z naročili, kaj naj opravi v banki, in sedaj je hotela pripovedovati vse svoji materi.

Komaj je končala, ko je nekdo potrkal na njena vrata. Prišel je nek telegram. Odprla je in brala:

»Dospem ponedeljek »Europa« stop Nancyna premiera slab vzrok stop Pridem k tebi stop Ljubim te Charley«

Charley namerava torej res uresničiti grožnjo? Njen smehljaj je postal slajši, ko je odložila list. Čutila je nekako tolažbo ob misli, da ga bo spet videla. Bil je zares zvest in zanesljiv prijatelj. Imel je sicer, res je, svoje blazne iluzije in če mu je doslej dajala malo upanja, še toliko manj bi mu ga dajala odslej. Vendar se je zavedala, da bo pri njem vedno našla zatočišče in zaslombo. Bil je pri njej vsakokrat, kadar ji je bila potrebna pomoč. In zakaj bi ne mogla biti v njem najlažja rešitev za težak problem, ki ji ga je postavila na pot njena ljubezen do Maddena?

Za hip se je potopila v svoje misli in na njenem obrazu se je spet pojavila otožnost. Potem se je spet zbrala, zaprla je pisma in nalepila znamke in jih odnesla na pošto. Ko se je vrnila v sobo, je stopila k oknu. Bilo je krasno vreme. Oh, kolikšno veselje ob občutku, da ima spet trdna tla pod nogami! Ali potreben je bil kar pravi čudež!

JACK LONDON: KRIŠTOF DIMAC

PRIREDIL IN NARISAL MILKO BAMBIČ

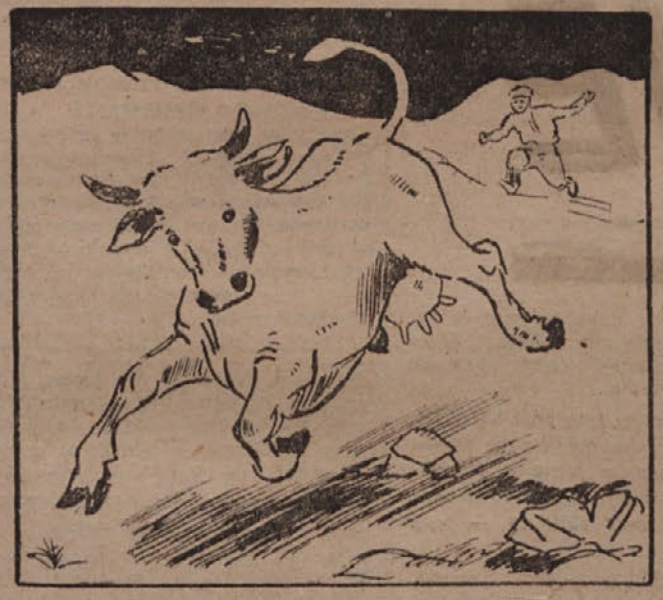

Ob večerih se je Dimač četudi do smrti utrujen, bal zaspati; tako grozne so bile njegove sanje v tej blazni sneženi pokrajini: Vedno se mu je sanjalo o jedi, o bogato obloženih mizah in kako prireja prijateljem obede. Toda ti duhovičijo in ne mudi se jim sesti za mizo, dočim on umira od želje po dehtečih jedeh. Kmalu nato se znajde na planini in zaman lovi krave, da bi kako pomolzel. Sploh ni je bilo jedi, o kateri ne bi že sanjal. Celo v greznicah se je boril s podganami in jim skušal ugrabiti skorjico kruha, a v hlevih, polnih konj, je stikal, da bi našel vsaj zrno ovsa.

Samo enkrat so se mu sanje izpolnile. Sanjal je, da ves sestradan na samotnem otočku nabira školjke. Ko jih je srečno prinesel na pesek, je zakuril in na žerjavico položil svoj dragoceni plen. Opazoval je, kako se je iz njih dvigala para, kako so se pokajoč odpirale in kazale rdečkasto meso. Pečene so. Zdaj bo jedel. In vendar je kljub temu celo v sanjah dvomil, ali niso to samo sanje. Trepetajoč od strahu ,da se vse razblini v nič, je nesel dišeče meso v usta. In zobje so se zasekali v tisto meso! In on je jedel! Čudo! Tako silno se je čudil, da se je predramil.

Zbudil se je v temi, ležeč na hrbtu in slišal samega sebe zadovoljno kruliti ter cmokati. Kakor kak pujs. Njegove čeljusti so se krčevito premikale in v ustih je okusil meso, ki ga je zvečil. Ni se ganil, dvomeč, da le ni še prebujen. Toda kmalu je začutil, kako mu drobni prsti skušajo potisniti med zobe grižljaj mesa. In takrat se je razsrdil in ni hotel več jesti. Lebiskju pa je jokala in vzdihovala v njegovem objemu, dokler je ni premagal spanec. On pa je bdel in občudoval neskončno moč ljubezni in nepopisno čudežnost ženske, ki se mu razodeva v tej obupni divjini.

ŠAH

DR. VIDMAR

STOJAN PUC

VASJA PIRC

DR. TRIFUNOVIČ

Turnir za šahovsko prvenstvo Jugoslavije je že prekoračil polovico svojega poteka. Izmed zanimivejših bomo navedli le nekatere. Tako je v četrtem kolu Gligorič dobil celo točko proti Gruberju, medtem ko sta Pirc in Vidmar ml. remizirala. Dr. Vidmar je izgubil s Tomovičem. dr. Trifunovič se je pa v igri s Pucom moral zadovoljiti z remijem. Dr. Vidmar je odigral s Kostičem odloženo partijo iz prvega kola in zmagal.

V petem kolu je dr. Vidmar remiziral z Božičem, Vidmar ml. z Vukovičem, Puc z Germekom in Trifunovič s kap. Markovičem. Pirc pa je izgubil z Bidevom.

V šestem kolu je dr. Vidmar premagal sina Vidmarja ml., Gligorič Radojčića, Trifunovič Miliča, Puc Kulšinskega.

V sedmem kolu je dr. Vidmar porazil Bideva, Vidmar ml. pa Kostiča. Pirc in Puc sta remizirala. Po zapleteni igri je Trifunovič premagal Gligoriča.

Osmo kolo je prineslo zmago Trifunoviča nad Germekom, dr. Vidmar je remiziral s Totom in Puc z Vukovičem.

Če nekako ob polovici presodimo položaj, tedaj že skoraj lahko prerokujemo dr. Trifunoviču, dosedanjemu prvaku, še tudi prvenstvo za naslednje leto. Od 8 možnih točk, jih je namreč dosegel 7, medtem ko mu Božič in Puc sledita s 5 in pol in dr. Vidmar s 5 in eno prekinjeno igro. Trifunovičev dosedanji uspeh pa ni popolnoma prepričljiv. Dobro se drži velemojster dr. Vidmar. Pirc in Gligorič, ki naj bi po predvidevanju odločilno posegla v borbo za prvo mesto, sta precej zaostala, dasi je Pirc precej dobro začel. Gligoriču pa se najbrž pozna, da je imel daljši odmor v turnirski igri.

O turnirju je še treba poudariti, da je odlično organiziran. Gledalci ne morejo v preveliko bližino igralcev, pač pa lahko spremljajo potek vseh iger na demonstracijskih deskah. Turnir bo lahko prinesel še marsikako presenečenje.

(Ko smo zadnjič na 15. strani objavili karikaturo, je pomotoma izostalo ime: Smislov, kar s tem izpopolnjujemo.)

MIČE jen VANE

M. Čuj, Vane! Glih prou, de te viden... Budej!

V.: Kaj je blo, Miče? Budej!...

M.: Sen teu te še un dan prašet, ma sen zabo... Se mijeldo dacije, krko se gruozdija ubrou? Suo te paslale karte za denunčjua?

V.: Suo paslale neke suo... Ma, znaš, je blo samo laško pisano jen sen nečko pesto use, Miče, zetu ke nisen znou kaj čejua prou za prou jemet...

M.: Dnar čejua jemet, Vane; Tisto se nanka ne misle. Ale se, Vane, prou sturo de nisjeh spiso... Nej se hudič navade pa naše!...

V.: Prou al ne, Miče... Jest laško znan lih za anua silua... Ne, de be ten karte pesaro za nijeh komodo...

M.: Ma bš sijeleh kej pruado vina, Vane? Ne bš, ante, držo use dama?

V.: Se zestuope, de ben pruado... Ma, pruade al ne, Miče, kaj se ben na bulšen ses tistua karťua usranua, ke te ne zaliježe prou neč, no...

M.: Ja, zlude je matr frdame..., suo rijekle, de juo bojua ustoule na Pijave, Vane...

V.: Kuaga, Miče, de bojua ustoule, praveš?

M.: Lierua, Vane! Lierua teljanskua..., suo pisale de juo bojua ustoule na Pijave — ku Oustrice uosnajstga leta... Se spouneš puale ke suo «zmagale» pr Kobaride..!?

V.: Aaa, huadse farbet düšua, anka ti, Miče..! Čiješ riječ, de nijebe šla liera več uriťenske, Miče... De ne be zebila prou usuo velavua...?

M.: Tu, tu! Viš, de ni ku karta..! Anua meljardua na dan, de jeh štampajua u Rime, Vane...

V.: Magare na košijete, če jeh štampajua, Miče..., če pej ne velajua prou neč..., kaj se bš na bulšen?

M.: Je use prou, Vane, ma muoreš znet, de je prou tu krivo, de grejua precje usek dan bel guar taku, de buo taka derginja ratala, de ne buo ze zdržet, ke se muoj, Vane..!

V.: Ma ni vre zdej paduobno nobijene stvare, Miče, tu ke je zdej pršlo..!? Bš zludja zdržo..! Čake, čake! De te paven kašna me je takala... Miče.

M.: Pavej, pavej! De čüjen, Vane..!

V.: Je blo, znaš, un tijeden an dan... Smuo ble, s ta starua, prou dual u Rojane — pa uopravileh... Sel znaš kaku je — učaseh se muoreš žljenske le napravet malo sledkega — jen, je blo prou ten pr vijelbeh, je riječen: Dej, Kata, huade bomua u tije keftarije spile an kafe duobr, znan, de ga rada spiješ...

M.: Ankret trko, se ne buo svet padrou, Vane! Sej se prou sturo, jen lepu je de se juo malo pačijesto...

V.: Nej buo za ambet, ale, Vane juo ne buo čijesto več. Ne! Maj piju, Miče..!

M.: Buh pamage, Vane! Zakaj, de ne? Kaj se te je taku zamijerlo?

V.: Fržmagalo! Ne zamijerlo, Miče..! Čuj! Za dvej sklečke kafe, take, de ke be plüno nutre be ble puhne jen ze dva plehka beškotina... me je uzijeu!... dvejstu mejn desijet lier!!! De be ga Buh udešo, vender no vender, de muoren taku riječ... Muore hudič uobagatet na take viže..!

M.: Kaj se pej mislo, de te ga bojua nalije pa domače, ku u Plisedua, Vane... Tu buo še trko cajta slabo, Vane, dukler ne liere ustavejua... Jen ze juo ustavet pej jen uozdravet treba bel muaško ukrijent, ne taku ku dela gespud De Gašper, ke ne ku glijeda, kaku be uobvarvo gespuadua na škudua reunega lüdstva...

V.: Jen taku hudič dela še viječu mežerjua ku je bla ten dual uod ambet.

M.: Zdej viš, zdej je prou ta prava, Vane... Tako je, de buo an dan use zarapatalo... Zakaj nej gespuada uobrača kur čije, neke je le resnica, Vane, tu, de lüdstve treba det — delo jen jelo!

V.: Ma sej, de nisuo ku viječne šijopare je demoštracijune, dual pa Jetalje zdej za ano zdej za drugo... Ku, de ni anga governa kur grije...

M.: Sei ga res ni! Je ta «Governo nero»... ku me pravejua... Governo, pres šočijališto jen komuništo... Be rijeko pres delustva, Vane... Glaunua besedua jema Demokracija Krestijana jen stric z Amerike...

V.: Ke jen pašila tuolrje, Miče! Zetu, de se buo pačase palato usega... Ej, gorje me je ke jema patrebua drüzeh, Miče!

M.: Kaj mije pej ku gorje! Dendanes je use na teme, Vane: Dan, če das..! Zatu viš, Vane, dajua tuolrje... Dajua živeš... Dajua, če je treba tüde kanone — samo, če truobeš žnjime!

V.: Če je pej taku, puale pej ni paštenja na sveťe... Juo ni pravice, ne svobode, Miče...

M.: Jen ne duabre uole, Vane! Narode stradajua pres patrebe jen suo u viječnen strahe kaj buo jütre... Use tu viš, Vane, zel dobičko jen politeke ke juo uozejua kapetaliste.

V.: Zetu suo tüde našen teku nesprutne ten na konference tijeh Združeneh Narodo, de jen ane ne cedejua... Ma prou nanka ane, Miče, nigdijer!

M.: Ne samo, de ne cedejua. Vane, ma naraunest zajeskavajua, tije strele, ku prave barufantrje jen ješčejua dluakua u jejce — samo, de be se naše ankret uštefale jen fatile...

V.: Ja, ma de je sam Tito rijeko, de se prproula ku, de be jutre zagrmelo!?

M.: Sej je prou rijeko, al misleš, de uan ne zna s kašneme lugre jema za uotpravet...

V.: Aaa, se ne buo zebo ne, uan.. Če glih ni lehko se s tisme gespude prjedet, ke suo te, Miče, take, de sijeh ne prime nobijena sramuata...

M.: Prou taku je viš, Vane! Zdej se lehko sam prpričeš, de se še nekuole ni pravice bel plüvalo u uabres, ku se dendenes tu dela na veliko...

V.: Ja, ja! Jen znaš, de človeka prou pamaže, Miče, de se učaseh skouce, trko, de be se lehko nuage umivo u čikare?

V.: Zdej ne za riječ — Buh jen dej zdrouje — suo me urijede pastregle uselej... Ma ke be uane znale, Miče, de ana taka skleda kafe, s kruhen domačen jen še ses smijetenua frišnua pa vrhe u «svobodnen» Trste košta nrmejn — tri taužent lier, če juo uornaš — kaj be rijekle?

M.: Kaj čijejua riječ? Ma je taku viš, Vane, de ten se zga napijeu za šenk... U Trste pej te ga uocedijua na kance jen te ga taku zasuolejua, de bš ja zamirko kadaj se Katua pijelo u «BAR».

V.: Ja, uoblast juo miječe še lierua..! Ma kaj se juo ne bomua še rešje, Miče? Sej praveš, de ni več Jetalje..! Pej liera je še zmijeren!?

M.: Tüde buo, še an cejt, Vane... Zakaj, gespude se ne dajua siie dukler je še ves komerčjo pavijezen ses Jetaljua... Kapetal je kapetal, Vane!

V.: Taku, de prou zel nijeh interešo mouremuo jet remengo, tüde če niječeš.

M.: Smuo pre buoze ze jemet beskaže pravica, taku kukr se je tije dnijeve skazala ten u Istre... Se je moglo sakraminjsko hlipet gespude Šentine u Trste...

M.: Se bel se buo zdej kešneme, Vane... Zdej ke bojua ante suodle tije faloťe ten ke pravejua de suo: «... nostri baldi ragazzi», ke suo buozga uotruaka ubije za — braurua!

V.: A, jeh bojua vnder suodle, Miče? Čudno, de ne glijedajua za pamešet..?

M.: Neke bojua vre pamašile, tu je ankret ana, Vane... Ale use le ne muorejua... Seveda, če be šlo prou paštijeno jen pravično be mogle udart nrprej pa ta viječeh glavah — Vane...

V.: E tu pej mi dva ne bomua učakale nekuole, Miče, de se buo gespuada sama sijebe trkala na prsa... De se be uane zel nes kej uočitele? Ne! Nisuo sijeleh še taku nazaj s karťame..! Vijere mene, de ne — Miče!

M.: Nisuo ne! Znan tüde jest, de nisuo, Vane... Ale keder jen pakažeš, de smuo lijete, organezijerane use ku uojska, de se žnjuo ni ze se škrcijeret — tekret juo muorejua det dual, Vane!

V.: Neke vre...! Sej tüde ta šijopero ta zadnje je neke zalijego...

M.: Ja, jen take pročeše, ku suo ble u Istre jen ku buo zdej ante mogo beť tüde u Trste, bojua viš lüdstve še bel uotprle uoči, Vane... Lüdstvo buo le vidlo jen bralo, kaj je use gespuada ustane napravet... Jen, tüde tu se zamijerke, Vane... Magare pačasen ale usaka pravična stvar le pride na svetlo, nej juo pej še taku peštajuo u temua... Pravica, je le praviça! Jen ta je na naše strane, Vane... Zdrave!

V.: Zdrave, Miče! Zdrave!... Prmejdüše, de jema prou muoš...! Use ana banda je, sen zmijeren rijeko, no..!

Okolica, 10. otobra 1947.

ISTE KU LANE.

RADIO

SEZNAM VAŽNEJŠIH ODDAJ RADIA TRST II.

Poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15.

NEDELJA 19. X. — 9.30 Kmetijska oddaja; 13.45 Slovanske narodne melodije; 16.30 Otroška oddaja; 19.00 Vesela oddaja; 20.00 Prenos iz ljubljanske opere.

PONEDELJEK 20. X. — 13.00 Srbske in hrvatske pesmi; 18.00 Koroške pesmi; 20.00 Pevsko koncert Potrate Pavle; 20.15 Simfonična glasba; 20.45 Slovenščina za Slovence; 21.00 Slušna igra; 22.30 »Fantje na vasi«.

TOREK 21. X. — 13.00 Pester spored slovenskih pesmi; 18.20 Komorna glasba sovjetskih skladateljev izvaja Tržaški kvartet; 19.00 Mladinska ura; 20.00 Slovenske lirične pesmi; 21.45 Simfonična glasba.

SREDA 22. X. — 13.30 Arije iz ruskih oper; 19.10 Hrvatske lirične pesmi poje Hanžek Janja; 19.30 Pevski dueti; 20.30 Koncert baritonista Marjana Kosa; 20.15 Beethoven: Kvartet op. 130; 21.00 Slušna igra.

ČETRTEK 23. X. — 12.10 Češkoslovaške melodije; 13.00 Pester spored slovenskih pesmi; 18.30 Ženska ura; 20.45 Slovenski pravopis; 21.00 Vesela oddaja; 21.30 Chopinove skladbe.

PETEK 24. X. — 13.00 Znane melodije slovanskih skladateljev; 18.00 Operna glasba; 19.15 Komorni zbor; 20.00 Dvořak: Koncert za čelo in orkester.

SOBOTA 25. X. — 13.00 Partizanske pesmi; 13.32 Pester spored slovenskih pesmi; 18.15 Glasbena fantazija; 19.00 Pesmi skladatelja Emila Adamiča; 20.15 Pevski koncert; 21.00 Opera.

Kino

FILM „MORILCI SO MED NAMI"

V Nemčiji so posneli prvi film po vojni z naslovom „Morilci so med nami". Snemalcem so sovjetske oblasti nudile vso podporo pri delu. Film obravnava probleme, ki si o njih Nemci želijo, da bi jih svet čimprej pozabil. V filmu defilirajo ljudje, ki so preživeli strašno vojno ter so videti mirni, pomirjeni in dobrodušni. Šele ob prikazovanju celotnega filma se gledalec zave, da so to okrutni gospodarji nad življenjem nemškega ljudstva in drugih narodov v drugi svetovni vojni. V filmu je videti tudi sentimentalnega malomeščanskega Nemca, ki sanjari o miru in ljubezni, toda v prošli vojni je isti Nemec sredi božičnih praznikov dal poklati polovico prebivalstva nekega poljskega naselja. V Nemčiji so film „Morilci so med nami" molče sprejeli. Seveda je težko priznati grehe. Film pa ne prija niti angloameriškim okupacijskim oblastem v Nemčiji, ki so predvajanje tega filma na svojem področju prepovedale.

POLOVICA NOVIH FILMOV POJDE NA DEŽELO

Ministrski svet ZSSR je sklenil, da se mora razširiti kinematografsko omrežje na deželi. Že sedaj odhaja polovica vseh razpoložljivih filmov na kmete Storjeni so bili vsi potrebni ukrepi, da bo še v teku letošnjega leta število kinematografov v Sovjetski zvezi tako veliko, kakor je bilo pred vojno.

Fizkultura šport fizkultura šport

Jugoslovansko nogometno prvenstvo

Zaradi mednarodne nogometne tekme med Jugoslavijo in Bolgarijo za balkansko prvenstvo so ta teden odpadle vse tekme za jugoslovanski prvi razred.

Odigrane pa so bile tri tekme za drugo jugoslovansko ligo, ki so prinesle precejšnja presenečenja. Doslej nepremagano moštvo Sloge iz Novega Sada je izgubilo svojo prvo tekmo z Našimi krili. Slovenski zastopnik Enotnost pa je na vročih črnogorskih tleh igral neodločeno.

Rezultati VIII. kola II. zvezne lige so bili naslednji:

V Titogradu: Budućnost—Enotnost 3:3 (1:1).

V Zemunu: Naša krila—Sloga 1:0 (1:0).

V Skoplju: Rabotnički—Tekstilac 1:1 (1:1).

Prvenstvena lestvica je zdaj ta-le:

LESTVICA II. ZVEZNE LIGE

Sloga	8	7	0	1	17:2	14
Naša krila	9	6	1	2	23:10	13
Budućnost	8	4	2	2	18:12	10
Mornar	8	4	1	3	12:8	9
Enotnost	8	3	3	2	13:10	9
Metalac	7	4	1	2	13:11	9
Tekstilac	8	3	1	4	15:17	7
Dinamo	7	3	0	4	9:13	6
Zeljezničar	7	1	2	4	6:16	4
Rabotnički	8	0	3	5	5:18	3
Kvarner	6	0	0	6	2:16	0

Italijansko nogometno prvenstvo

Poraz Juventusa je precej spremenil vodstvo na kvalifikacijski lestvici. Tržaška Triestina je srečno prišla do ene točke na lastnih tleh. V dokaj mlačni igri je šele v zadnji minuti dosegla izenačenje proti enajstorici iz Barija, ki tudi ni pokazala posebnih kvalitet. V njenem moštvu se je odlikovala predvsem obramba z odličnim vratarjem, medtem ko pri Triestini ni zadovoljil nihče. Po tej nedelji je kvalifikacijska lestvica naslednja:

1. Torino	5	4	0	1	19	2	8
2. Inter	5	3	2	0	16	5	8
3. Juventus	5	4	0	1	13	8	8
4. Milan	5	3	1	1	10	6	7
5. Fiorentina	5	3	1	1	5	3	7
6. Genoa	5	3	0	2	11	7	6
7. Bologna	5	2	2	1	9	6	6
8. Salernitana	4	2	1	1	7	4	5
9. Atalanta	5	2	1	2	7	7	5
10. Lazio	5	2	1	2	3	4	5
11. Livorno	5	2	1	2	5	6	5
12. Pro Patria	5	2	1	2	6	7	5
13. Bari	5	2	1	2	6	8	5
14. Modena	5	1	2	2	6	3	4
15. Vicenza	5	2	0	3	5	9	4
16. Triestina	4	0	3	1	4	5	3
17. Roma	5	1	1	3	5	12	3
18. Alessandria	5	1	0	4	5	14	2
19. Lucchese	4	1	0	3	3	14	2
20. Napoli	4	0	1	3	2	8	1
21. SampDoria	4	0	1	3	4	11	1

Domači šport

Prve nogometne tekme za prvenstvo Tržaškega ozemlja

V nedeljo se je začelo nogometno tekmovanje UCEF-a za prvenstvo STO-ja. Lani so v tem prvenstvu sodelovala tudi nogometna društva iz bivše cone B, ki pa so sedaj odpadla, ker po priključitvi tekmujejo v slovenskih, oziroma hrvatskih pokrajinskih prvenstvih. Letos bo borba torej samo med moštvi iz STO-ja, kar pa vsekakor ne bo zmanjšalo pomena tega tekmovanja za razvoj nogometa na tržaškem ozemlju.

Prvo kolo je prineslo štiri zmage tržaških enajstoric, ki so trenutno tudi na vrhu lestvice. Že prve tekme pa kažejo, da bo borba med posameznimi moštvi huda in da bodo obiskovalci teh tekem prišli na račun.

Tehnični rezultati prvega kola so Dreher-Rojan 5:0, Sv. Ana Umag naslednji: Skedenj - Montebello 6:1, 3:0, Piran - Ponziana 1:0, Costalunga Zarja 2:0, Magdalena-Milje 1:0, Tovarna strojev-Nabrežina 3:0, Izola-Portuale 5:0.

Prvenstvo v orodni telovadbi

Telovadni oddelek UCEF-a je organiziral v nedeljo prvo tekmovanje v orodni telovadbi za prvenstvo posameznikov na STO-ju. Tekmovali so moški in ženske. Velik del tekmovalcev je že sodeloval na Balkaniadi v Ljubljani. Obžalovati je, da ima ta lepa in zdrava panoga fizkulture pri nas tako omejeno število ljubiteljev. Merodajni fizkulturni faktorji in društva so dolžna, da posvetijo orodni telovadbi in telovadbi sploh večjo pozornost.

Doseženi so bili naslednji uspehi: moški od 120 dosegljivih točk: 1. Strgar Miloš 111,34 točk, 2. Janovski Vlado 97,36 točk, 3. Dolgan Marijan 93,83 točk, 4. Žerjal Marijan, 5. Reinhardt Ennio, 6. Mesesnel Silvan

Ženske od 100 dosegljivih točk: 1. Lavrenčič Devana 84,80 točk, Lavrenčič Milena 83,50 točk, 3. Jankovič Adriana 82,90, 4. Suban Neva, 5. Lenardon Renata, 6. Macarol Egle.

Velik uspeh jugoslovanskih atletov

V nedeljo in v ponedeljek je bil na stadionu Centralnega doma Jugoslovanske armade v Beogradu lahkoatletski dvoboj med reprezentancama Prage in Beograda.

Pred pričetkom nedeljskega tekmovanja so si fizkulturniki iz Prage in Beograda izmenjali šopke cvetja, vodje ekip pa so imeli pozdravne govore, v katerih so poudarili pomen tega srečanja za poglabljanje vezi med bratskimi češkoslovaškimi in jugoslovanskimi narodi.

Tekmovanje je poteklo v prijateljskem ozračju. Številno občinstvo je prisrčno pozdravljalo uspehe jugoslovanskih in češkoslovaških fizkulturnikov. To srečanje je dokazalo visoki razred češkoslovaškega in jugoslovanskega lahkoatletskega športa. Jugoslovanski fizkulturniki so dosegli v vseh disciplinah zelo dobre rezultate. Prvi dan tekmovanja so v dveh disciplinah izboljšali dosedanje državne rekorde.

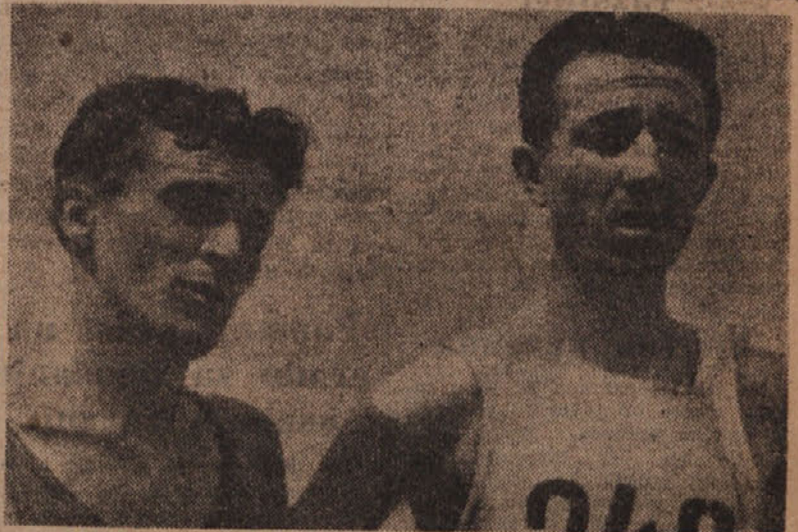

STEFANOVIC, KI JE POSTAVIL V PRAGI NOV DRŽAVNI REKORD IN FRANJO MIHALIČ, KI JE ZMAGAL V TEKU NA 10.000 METROV.

Zvonko Sabolovič je v teku na 400 m dosegel čas 49.4 sek., Djordje Stefanovič pa v teku na 1500 m 3:58.6 min. V teku na 110 m z zaprekami je Srp (Beograd) postavil najboljši povojni rezultat s tem, da je pretekel progo v času 15.3 sek. Jeftovič (Beograd) je dosegel zelo dober rezultat v metu krogle 14.04 m.

Podrobni rezultati nedeljskega tekmovanja so bili naslednji:

Tek na 110 m z zaprekami: 1. Srp (Beograd) 15.3; 2. Schneider (Praga) 15.6; 3. Rebula (Beograd) 16.0; 4. Mali

Skok v višino: 1. Matis (Praga) 183 cm; 2. Dimitrijevič (Beograd) 183 cm;

Met diska: 1. Žerjal (Beograd) 47.21 m; 2. Mudra (Praga) 43.39 m; 3. Rebula

Tek na 100 m: 1. Paraček (Praga) 11.0 sek.; 2. Stefanovič (Beograd) 11.1

Met krogle: 1. Kalina (Praga) 14.86 m; 2. Jeftovič (Beograd) 14.04 m; 3.

Štafeta 4x100 m: 1. Praga 43.5 sek.; 2. Beograd 43.7 sek.

Tek na 500 m: 1. Vomačka (Praga) 3:57.2 min.; 2. Stefanovič (Beograd)

Tek na 400 m: 1. Sabolovič (Beograd) 49.4 sek.; 2. Horecki (Praga)

Skok v daljavo: 1. Fikejz (Praga) 6.88 m; 2. Lenert (Beograd) 6.86 m; 3.

Tek na 10.000 m: 1. Mihalič (Beograd) 32: 31.4 min.; 2. Dolenski (Praga) 33:50.2 min.; 3. Zabloudil (Praga)

Tudi včerajšnje tekmovanje je prineslo izredno dobre rezultate lahkoatletov, med njimi dva nova državna rekorda. Stefanovič je izboljšal čas v teku na 5000 m na 15:07.2 min. Gubijan pa je znatno izboljšal dolgoletni Stepišnikov rekord v metu kladiva (54.64) skoraj za poldrugi meter na 56.25 m. —ejš—

Prvi lahkoatletski dvoboj po vojni med Beogradom in Prago se je zaključil z zmago jugoslovanskih tekmovalcev v razmerju 108.5 : 99.5 točkam. Uspeh jugoslovanskih atletov je prepričljiv dokaz velikega napredka lahke atletike po osvoboditvi, zlasti pa še v letošnjem letu.

Balkanski pokal v nogometu

osvojila Madžarska, druga Jugoslavija

V nedeljo sta bili odigrani dve poslednji tekmi za balkanski pokal. V prvi je v Bukarešti Madžarska porazila Romunijo s 3:0. Rezultat je realen in ustreza poteku igre, v kateri so se Madžari izkazali kot izvrstni tehničarji, Romuni pa kot borbena enajstorica. Tekmo je sodil Jugoslovan Podubski.

V drugi tekmi je Jugoslavija v Zagrebu premagala Bolgare z 2:1.

Prihod bolgarskih fizkulturnikov v Zagreb je dal povod za prisrčne manifestacije bolgarskemu narodu in nedvomno je to srečanje mnogo prispevalo k nadaljnji poglobitvi iskrenih prijateljskih odnosov med obema slovanskima državama. Ob prihodu na igrišče so bili bolgarski nogometaši prisrčno sprejeti. Ko so se pozdravili z jugoslovanskimi tovariši, so gostje odbrzeli s središča igrišča na vse strani in metali cvetje gledalcem, kar je izzvalo še večje manifestacije. Po odsviranju državnih himen in dvigu zastave se je pričela tekma. Moštvi sta nastopili v naslednjih postavah:

Jugoslavija: Šoštarič, Ožegovič, Simonovski, Horvat, Čajkovski I., Mihajlovič, Čajkovski II. (Wölf), Bobek, Mitič, Cimermančič.

Bolgarija: Kostov, Ormandžijev, Nikušev, Petkov, Nedeljkov, Hristov, Ignjatov, Boškov, Stankov in Agirev.

Ker so Bolgari nedavno izgubili v Budimpešti tekmo proti Madžarom z rezultatom 9:0, se je zdelo verjetno, da bo jugoslovanska reprezentanca v Zagrebu z lahkoto izboljšala bilanco svojih mednarodnih tekem. Toda bolgarski nogometaši so vse presenetili. Izkazali so se kot borben, požrtvovalen in odločen tekmec, ki se bori do zadnjega. Že po prvih minutah je bilo jasno, da bo imela naša državna reprezentanca težavno nalogo.

Čim je dal sodnik znak za pričetek igre, so Bolgari takoj stopili v borbo. Čeprav jim ni šlo vse po sreči, se niso niti najmanj zmedli spričo potez jugoslovanskega napada.

Prvi gol so dali Bolgari v 13. min., ko je dobil Agirev žogo daleč na krilu, uspešno preigral Stankovića in dodal žogo v sredino, od koder jo je Petkov neubranljivo poslal v gol. Šoštarič je bil krit in ni mogel braniti. Gol je bil nepričakovan, a popolnoma zaslužen. Nato so Jugoslovani znova prešli v napad in žoga je bila skoraj stalno pred kazenskim prostorom Bolgarov. Razvila se je lepa borba za izenačenje in to je bil tudi najlepši del igre. Cimermančič je končno podal žogo Mihajloviču na levem krilu, ta pa je z izrednim udarcem dosegel gol in izenačil.

Igra je postajala vedno bolj zanimiva. Ponovno je prišlo do zelo napetih situacij pred bolgarskimi vrati, toda obramba gostov je bila odlična. Šele v 42. min. je padel drugi in odločilni gol. Tudi ta uspeh je zasluga Mihajloviča, ki je bil precizen strelec. Žogo mu je podal Čajkovski z levega krila, nakar jo je Mihajlovič z velike daljave pognal v gol, presenetil Kostova in postavil rezultat 2:1 za Jugoslavijo.

Tudi v drugem polčasu je jugoslovanska reprezentanca podala odlično igro, toda rezultat 2:1, ki predstavlja nedvomno uspeh za Bolgare in je povsem realen ter v skladu z razmerjem sil na terenu, je ostal nespremenjen.

Bolgari igrajo moderen in nagel nogomet, njihovo najmočnejše orožje pa je povezana igra in odličen start. Dobro igrajo tudi z glavo. Čeprav so bili Jugoslovani tehnično boljši, so se mogli od Bolgarov marsikaj naučiti.

Tekmo je sodil sodnik Bela Varga iz Budimpešte dobro in objektivno.

S tem so bile zaključene nogometne tekme za balkanski pokal in je vrstni red naslednji:

Madžarska	4	4	0	0	18:3	8
Jugoslavija	4	3	0	1	11:7	6
Romunija	4	2	0	2	8:8	4
Bolgarija	4	1	0	3	5:14	2
Albanija	4	0	0	4	2:13	0

Drobne športne vesti

Tržaški košarkarji v Zadru. — V soboto in nedeljo je gostovala v Zadru sindikalna reprezentanca Trsta. Odigrala je dve tekmi in obe izgubila z rezultatom 43:19 in 39:38.

—»«—

Poraz praške Slavije v Budimpešti. — V sredo je bila v Budimpešti odigrana mednarodna nogometna tekma med praško „Slavijo“ in MTK. Pred 15.000 gledalci so tudi tokrat zmagali Madžari s 3:2 (0:1). „Slavija“ je vodila z 2:0, vendar so Madžari izenačili in končno dali tudi zmagonosni gol.

Lešniki in orehi

Kvadrat

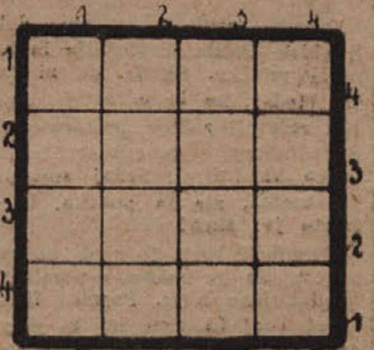

1—4 moško ime,
2—3 število,
3—2 živilo,
4—1 ovoj.

Spreminjevalnica

. predlog,
. . oziralni zaimek,
. . . žival,
. . . . šopek,
. . . . . grški otok,
. . . . . . glasbilo,
. . . . kraj pod Krimom,
. . . . kraj pri Trstu.

Namesto pik postavi črke. Vsako naslednjo besedo dobimo tako, da uporabimo črke prejšnje besede in dodamo eno črko.

Posetnica

Rasto Inglič

Ugotovite poklic tega moža!

Veriga

— RO — SO — DI — RO — JA — MO — RI — PI — KA — MO — VA — VI — RI.

Vstavi naslednje zloge: CA, CE, CE, DA, KI, KO, LI, MA, MA, NA, NO, VO, VO, VO. Zadnji zlog prve besede je obenem prvi zlog naslednje.

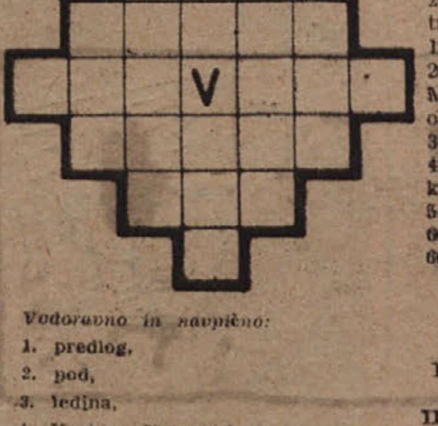

Vodoravno in navpično:

1. predlog,
2. pod,
3. ledina,
4. Kraj na Notranjskem,
5. vladar nomadskega naroda,
6. žensko ime,
7. veznik.

Kupon št. 38

za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Rešitev križanke (štev. 35)

Vodoravno: 5. Stritar, 9. Levstik, 13. Sora, 14. rituale, 16. Adam, 17. vi, 18. Rus, 19. ona, 21. ar, 22. lep, 23. EAM, 25. Ado, 27. otrok, 29. okrog, 31. Uskok, 33. Aljanska, 35. Salamon, 37. or, 38. la, 39. pelikan, 43. kokoška, 47. veper, 48. sirup, 50. veslo, 51. nag, 53. tam, 54. krn, 55. no, 57. krt, 59. Iva, 60. so, 61. Lika, 63. Erotika, 66. miši, 67. koridor, 68. Baranja.

Navpično: 1 ura, 2. Tajs, 3. želo, 4. ata, 5. sonata, 6. tri, 7. trup. 8. rt, 9. la, 10. vena, 11. Ida, 12. *Karton,* 15. udar, 18. Reka, 20. Adua, 22. lojalen, 23. Eka, 24. Mos, 26. osmešen, 28. R. L. 29. okras, 30. galop, 32. ko, 34. *sok,* 36. lak 39. *veznik,* 40. ep, 41. *trak,* 42. nit, 43. kum, 44. OVRA, 45. k. s., 46. Aljoša. 49. rast, 52. gred, 54. kvar, 56. oko, 58. trot, 59. Ikar, 60. sij, 62. ara. 64. *or,* 65. *i. b.,* 66. MNO.

Izid žrebanja št. 34

I. *Grmek Srečko,* Idrija, Dijaški dom

II. *Klinkon Marija,* Tolmin, Zalog 97

III. *Cok Vido,* Beograd IV, Koste Jovanoviča 17

RESEVALCEM

Zaradi novonastalega položaja in sprememb v poštnem prometu še nismo razposlali knjig našim izžrebancem, kar pa se bo zgodilo v najbližji bodočnosti.

Odgovorni urednik
Jože Koren

Ekspresno pismo

Draga Juca!

Ljuba moja! Ne zameri,
zadnjič sem ti v dobri veri
o Santinu sporočila
da kopita je in šila
mož pobral in se odselil;
a prezgodaj se veselil
širen krog je te novice,
žalibog ni nič resnice
na tej vesti; še nadalje
v Trstu ta gospod ostal je.
A kar ni, še lahko pride;
morda enkrat vendar odide.
S tem bo uslišal želje naše.
Takrat dam pa za... tri maše!

Te pozdravlja

Tvoja Pepa

Cenzura na tržaški razstavi

Na sliki za jugoslovanskim paviljonom je bilo videti kmeta in delavca: kmet je imel v rokah srp, delavec kladivo. Prišla pa je gospa Cenzura in jima orodje odvzela, da bi naša moža ne vplivala preveč pohujšljivo. Nič čudnega, gospa Cenzura! Le zavedajte se, do bodo kmetje še nadalje želi s srpi in delavci tolkli s kladivi, ker jim z butaro in sekirico delo ne gre od rok.

Smrtna nezgoda

Na tržaški razstavi se je v soboto zvečer ob otvoritvi primerila smrtna nezgoda. Ko je neki obiskovalec pri jugoslovanskem paviljonu pojedel klobaso, je hotel jedačo plačati; pa so mu povedali, da je klobasa zastonj. Od presenečanja je moža na licu mesta zadela kap. Nesrečni pokojnik, ki je žrtev komunistične ekspanzivnosti, bo pokopan na stroške društva «Lega Nazionale».

Ameriška pomoč Grčiji

Amerika je dala Grčiji na razpolago poleg drugega tudi svoje najnovejše izume. Med drugimi ji je dobavila tudi leteče vlake. Prvi tak vlak je naredil pred dnevi prvo vožnjo v bližino Aten in tik pred samim mestom je elegantno zletel v zrak. Neka grška partizanska edinica je ob tej priliki iz neznanega vzroka prejela odlikovanje.

Smrtna obsodba
zoper tovariše iz ladjedelnic

Kakor je bilo pričakovati, je bilo na razpravi kljub vsemu pravici zadoščeno. Padla je — smrtna obsodba. Smrtna kazen! Zadela pa je muho, ki je obletavala predsednika. Niti rablja niso klicali, predsednik sam se je podvizal in postregel muhi po življenju. Slava in čast mu! Ta muha je bila na razpravi tudi edina med obtoženci, ki je v resnici nekaj zagrešila.

Izdelovalnica Italijanov

Ker italijanske matere menda prepočasi vrše svoje materinsko poslanstvo, država pa baje zahteva čim več prebivalstva, so se strokovnjaki zagrizeno vrgli na delo in te dni jim je uspelo iznajti nadomestek za rojstva. Zadevo so patentirali in že čez noč uredili prvo tako izdelovalnico Italijanov. Da bi podprli Svobodno tržaško ozemlje, so jo seveda postavili v Trstu. Izdelovalnica Italijanov žanje že lepe uspehe. Dela ima toliko, da je bila prisiljena ustanoviti v vseh krajih STO-ja svoje podružnice. Uraden naslov te izdelovalnice Italijanov pa se glasi: «Urad za žigosanje osebnih izkaznic».

Pomanjkljivost na uradu za žigosanje osebnih izkaznic

Že dolgo se je šušljalo o nekih pomanjkljivostih na omenjenih uradih. Nekemu Slovencu ni dalo miru in je hotel priti stvari do dna. Ogledal si je vso zadevo in ugotovil, da je v teh uradih sicer vse v redu, tako kot je bilo nekoč, edina pomanjkljivost je pač tu, da manjka v teh prostorih — Mussolinijeva slika.

Izobražena služkinja

Gospa Liza je očitala služkinji: »Napisala sem vaše ime v prah, ki je bil danes zjutraj na mizi.«

»Vem«, odvrne dekle, »napisali ste ga napačno.«

Kdaj bo kdo za teboj žaloval

Ko je Heinrich Heine umrl, je vse svoje premoženje zapustil ženi pod pogojem, da se takoj zopet poroči.

»Tako bo vendar kdo na tem svetu«, je pisal v oporoki, »ki bo obžaloval mojo smrt.«

Kača ga je potegnila

Nek naravoslovec je videl redko kačo, ki je hotela v luknjo. Ker učenjak ni imel ničesar, s čimer bi kačo ujel, jo je vsakikrat, ko je bila že na pol v luknji, potegnil za rep ven. Tako je mislil, da jo bo utrudil in potem jo bo laže zadel. Ko pa se je kača sedemnajstič približala luknji, se je ustavila, nekoliko pomislila, potem pa se je obrnila in se odplazila v luknjo z repom naprej.

Stare meje

Da vsa Julijska krajina
je Italije svojina,
to le še kak norec pravi.
In pa v Trstu na razstavi
so na zemljevidu meje,
take, da se jim vse smeje.

Preizkušene metode

OZNA na tržaški razstavi

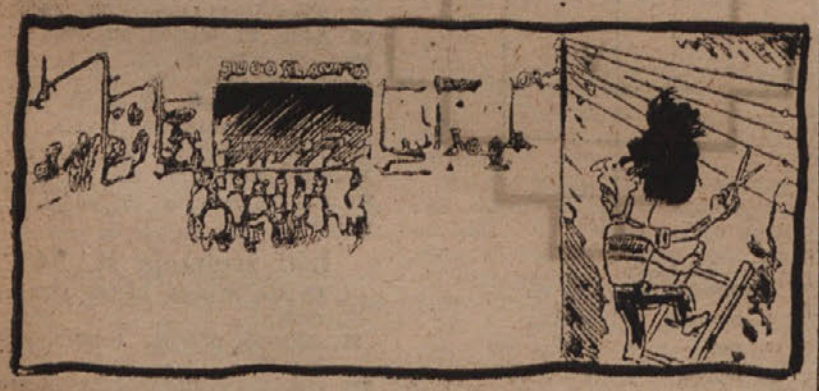

Prvi fašist drugemu fašistu: Tam v temi je skrita slovanska nevarnost

Naša punčka

Prosim, pred meseci smo dobili obisk. Prišla je štorklja in prinesla punčko. Škoda, da ni fantek, tedaj, ko bi odrastel, bodo baš reševali zadnje probleme glede tržaškega guvernerja in bi lahko kandidiral. Sedaj smo trije: mama, ata in punčka. In še četrto je: skrb!

Razumeli boste to skrb, če vam povem, da je mama umetniško navdahnjeno bitje. Pozna literaturo! Vso! Le tiste ne, ki piše o negi dojenčka. In tako je tu skrb in večni problemi.

Punčka joka!! Zakaj joka? Je lačna? Je presita? Je zaprta? Je odprta? Ima gliste? Je mokra? Je še kaj hujšega? In preden mama ugotovi, kaj ji je, punčka ponavadi že utihne. A pretekla je medtem cela ura! Razumeli boste, da to ni prijetno za očeta, če vam zaupam, da smo — Bog živi vse Slovence — pod streho *sobe* ene. Kadar se punčka smeje, smo v devetih nebesih. A sladkosti so, žal, prehodnega značaja. Devetih nebes je hitro konec. Punčka spet joka! Zakaj joka? Je lačna? Je presita? Je zaprta? Je odprta? In tako dalje...

A eno drži: kadar zvečer punčka zaspi, tedaj spi kot polh. Če bi tega ne bilo, bi kuhali jezo na štorkljo. In kako spi! Punčka namreč, ne štorklja! Roko stisne v pest in jo dvigne nad glavico. Kaj, zgodaj se je politično opredelila! Hvala bogu, reakcionarka že ne bo!

Naša punčka zasluži mesečno 1.640 lir. Toliko namreč prejme ata vsakega prvega v mesecu zanjo. A spričo njene požrešnosti je to pljunek v morje. Oprostite, ali se zavedate, koliko in kaj poje in popije mama, da ne usahne redilni curek mleka?! Do poslednje kaplje jo punčka izsesa in še bi hotela! Na pomoč pokličemo čaj in ječmenovo juho. Punčka vse popije. Zatem vtakne še palec v usta in ga vleče, dokler ne zaspi. Ugotovili smo, da sta palca na roki že vidno manjša kot ostali prsti. Če ne neha s tem, utegne ostati brez palcev. Invalid! 1640 lir mesečno je premalo za mamine dodatke, za čaj, za ječmenovo juho itd. In palci so v nevarnosti! Na pomoč!!

Ob zaključku se obračam na vas, ljubi bralci, z veliko prošnjo. Prosim vas, pridite si ogledat našo punčko in nato povejte nam, komu je podobna. Očetu ali mami? V tem si namreč nismo na jasnem. Pol sosedstva trdi, da je cela mama, ostala polovica vztraja na tem, da je na las podobna očetu. Kar se las tiče, je stvar jasna kot beli dan. Tu se za enkrat ne da prikriti, da je podobna očetu. Las namreč punčka še nima, očeta pa krasi prezgodnja pleša. V tem je torej otrok po očetu. A čelo? Pa lica? Nos? In usta? A brada? Tu, vidite, so mišljenja deljena. Z mamo se imava rada. Zato trdim jaz, da je punčka podobna njej; iz prav iste ljubezni trdi mama, da je punčka podobna meni. Dragi bralci, če vas pot zanese mimo, stopite za trenutek k nam! Uvedli smo knjigo, v katero obiskovalci zapišejo svoje izjave. Ko bo knjiga polna, pade odločitev. Če bo več izjav: «Cela mama!», sklenemo, da je punčka podobna mami; če bo več izjav: «Cel ata!», bo punčki priznana podobnost z očetovim obličjem. Pohitite, dragi bralci, knjiga ima še nekaj neizpolnjenih listov!

A, tako! Ne veste, kje stanujem? Pojdite v Barkovlje na izprehod. Po dnevi seveda! Pritisnite na zvonec v hiši, iz katere bo slišati permanenten otroški jok, pa boste prišli prav. Se priporočam! V knjigo pa napišite: «Cel ata!».

NAROCNINA: Cona A: mesečna 60.—, četrtletna 180.—, polletna 330.—, celoletna 600.— lir. — Cona B: 40.—, 120.—, 240.—, 400.— jugolir. — FLRJ: 24.—, 70.—, 140.-, 280.- din. — Cek. račun na ime »Ljudska založba« Trst 11-5156; Reka 45-301; Ljubljana »Primorski dnevnik« 60-4045-34. — *Cene oglasov:* Za vsak mm višine v širini enega stolpca: trgovski 40.— lir, finančni in pravni 60.— lir, osmrtnice 70.— lir. — OGLASI pri Upravi od 8.30 do 12.00 ure in od 15.00 do 18.00 ure. — TELEFON št. 98-807.